

T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BİR CUMHURİYET MİRASI OLARAK
EREĞLİ SÜMERBANK KAMPÜSÜNÜN
MORFOLOJİK AÇIDAN OKUNMASI

Bahadır KOCADAĞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Nisan-2022
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Bahadır KOCADAĞ tarafından hazırlanan “Bir Cumhuriyet Mirası Olarak Ereğli Sümerbank Kampüsünün Morfolojik Açıdan Okunması ” adlı tez çalışması 29/04/2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama/Şehircilik Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Doç. Dr. Fatih Semerci

.....

Danışman

Doç. Dr. Mehmet Topçu

.....

Üye

Doç. Dr. Neslihan Serdaroğlu Sağ

.....

Üye

Doç. Dr. Fatih Semerci

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Saadettin Erhan KESEN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmada, Sümerbank Kampüs Alanının ilk kurulduğu zamanlarda kentin cazibe ve odak noktası, sosyokültürel yaşam alanı ve kentin yerleşim alanı dışarısında kurulmasına rağmen merkezi bir konuma gelen ve bu özellikleri ile yerleşim alanlarını etrafına çeken günümüzde artık tamamen harabe ve kullanılamaz halde bulunan Sümerbank Kampüs Alanında yaşanan değişimin morfolojik açıdan irdelenmesi hedeflenmiştir. İnsanın toplumsal yaşamı ve eylemlerine duyarlı bir kentsel biçimlenme için eski ve yeni mekânsal karakteristiğe ilişkin morfolojik analizlerin yapılmasıyla kentsel morfoloji kavramı ve yaklaşımının bir planlama ve kentsel tasarım aracı olarak ele alınması istenmiştir.

Kentin değişimi, büyümesi ve gelişimi geçmişten günümüze farklı bilim dalları tarafından araştırılmıştır. Bu bilim dallarından biriside Morfoloji bilimidir. Kent morfolojisi günümüze kadar coğrafyacılar ve kent bilimcileri tarafından yorumlanmış fakat kent planlamasının içinde kendine fazla bir yer bulamamıştır. Sümerbank Kampüs alanı, kentin gelişim süreci başında kent çeperinde yer alan ve şehrin büyümesiyle merkez içinde çevrili kalan bir alandır. Bu tür alanlar kentin mirası olarak görülen ve aynı zamanda turizm potansiyeline sahip, ekolojik çevre özellikleri ile ön plana çıkarak, devamlılık açısından önem arz etmekle beraber doğanın bozulmasını önleyen belirleyici bölgelerdir. Fakat nüfus artışı ile birlikte konut, ticaret gibi kullanımların ihtiyacı karşılamaması sonucunda, kent merkezinde yer alan gelişim alanları olarak görülmüştür. Bu çalışmada incelenen Ereğli Sümerbank Kampüsü tamda bu özellikleri taşımaktadır.

Sümerbank Kampüs alanı ilk kurulduğu dönemde sadece bir fabrika alanı olarak düşünülmüş fakat daha sonra kentin sosyokültürel yapısıyla bütünleşmiş ve artık kültürel, halka açık ve insanların zamanlarını geçirebildiği büyük bir alan halini almış ve tüm Türkiye de bilinen ve imrenilen bir yer olmuştur. Sonraki yıllarda kampüs alanının tüm özellikleri kaybolmuş alandaki bir çok yapı yavaş yavaş yok olmuş ve harabe haline geldiği görülmüştür. Kampüs alanının artık ilk yıllarından tamamen farklı olmasındaki etmenleri incelerken de Kentsel Morfolojiden yararlanılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde konuya giriş yapılarak tezin amacı, kapsamı ve yöntemi üzerinde durulmuş ve daha sonra Kentsel Morfoloji bilim dalı hakkında bilgi verildikten sonra öncelikle kentin tanıtımı yapılmış ve sonra Sümerbank Kampüs alanının tüm özellikleriyle geçmişten günümüze ve tüm dokusuyla incelenmiş, morfolojik açıdan irdelenmiş ayrıca görsel incelemeler yapılmış ve yapı tipolojileri, yol sistemleri ve parsel desenleri ve birçok özellikleri analiz edilmiştir.

Sonuç olarak zaman içerisinde Ereğli Sümerbank Kampüs alanındaki değişimin ve kırılma noktalarının neler olduğunu kentsel morfoloji yaklaşımı içerisinde inceleyerek morfolojik bakış açısı ile alanın okunması istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent morfolojisi, Kent Çeper Kuşak Kavramı, Kentsel Saçaklanma, Kentsel Gelişim, Urban Fringe, Ereğli Tarihi, Ereğli Sümerbank Fabrikası, Taş Evler, Memur Evleri.

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this seminar document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

İmza

Bahadır KOCADAĞ

Tarih: 20.04.2022

ÖNSÖZ

Göstermiş oldukları ilgi, sabır ve alaka nedeni ile başta Doç. Dr. Mehmet Topçu hocam olmak üzere tüm hocalarıma tek tek teşekkür ederim.

Bahadır KOCADAĞ
KONYA - 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı.....	1
1.3. Çalışmanın Yöntemi	4
2. KENTSEL MORFOLOJİSİ	5
2.1. Kentsel Morfoloji	5
2.2. Kentsel Morfolojide Kuramsal Yaklaşımlar ve Kentsel Morfolojinin Tarihsel Süreçte Gelişimi	6
2.3. Kentsel Morofoloji Üzerine Yapılan Çalışmalar	10
2.4. Ketsel Morfoloji Okulları	13
3. EREĞLİ KENTİNİN TARİHSEL SÜREÇTEKİ FİZİKSEL DEĞİŞİMİ	15
3.1. Kentin Coğrafi Konumu	15
3.2. Kentin Değişiminin Tarihsel Süreci	17
4.3. Kentin İmar Planı Gelişim Süreci	21
4. BİR CUMHURİYET MİRASI OLAN EREĞLİ SÜMERBANK KAMPÜSÜ ...	25
4.1. Ereğli Sümerbank Kampüs Alanının Kuruluşu.....	25
4.2. Ereğli Sümerbank Kampüs Alanı.....	26
4.3. Sümerbank Kampüs Alanının Odak Noktaları	29

5. MORFOLOJİK BAKIŞ AÇISI İLE EREĞLİ SÜMERBANK KAMPÜSÜ	31
5.1. Sümerbank Kampüs Alanına Tarihsel Coğrafi Yaklaşım.....	31
5.2. Fabrika Alanının Tarihsel Süreci	32
5.3. Memur Evleri Alanının Tarihsel Süreci.....	38
5.4. İşçi Evleri (Taş Evler) Alanının Tarihsel Süreci.....	29
5.5. EREĞLİ SÜMERBANK KAMPÜS ALANININ YAPISAL TİPOLOJİSİ	49
5.5.1.Sümerbank Kampüs Alanının Tipo Morfolojisi.....	49
5.5.2. Fabrika Alanında Bulunan Yapılar.....	49
5.5.2.1. Fabrika Binası, Giriş ve İdari Binalar	51
5.5.2.2. Su Kulesi	53
5.5.2.3. Ahşap Depo	55
5.5.2.4. Kreş.	57
5.5.2.5. Spor Tesisleri	59
5.6. Memur Evleri Alanında Bulunan Yapılar.....	61
5.6.1. İkili Bloklar	63
5.6.2. Dörtlü Bloklar.....	66
5.7. İşçi Evleri (Taş Evler) Alanında Bulunan Yapılar	69
5.7.1. İşçi Konutları Tip 1	71
5.7.2. İşçi Konutları Tip 2.....	75
5.7.3. İşçi Konutları Tip 3.....	77
5.8. SÜMERBANK KAMPÜS ALANININ MEKANSAL YAPISI	79
5.8.1. Mekansal Yapı.....	79
5.8.2. Mekansal Örgütlenme ve Arazi Kullanımı	79
5.8.3. Ulaşım ve Hareketlilik	80
5.8.4. Sümerbank Kampüs Alanının Niteliksel ve Niceliksel Analizleri.	82
5.8.4.1. Bina Fonksiyon Analizi.....	82
5.8.4.2. Kat Adedi Analizi	86
5.8.4.3. Yapı Cinsi Analizi.....	90
5.8.4.4. Bina Nitelik Durum Analizi.	94
5.8.4.5. Parsel Büyüklük Analizi.....	98
5.8.4.6. Taks-Kaks Analizi.....	102

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	105
6.1. Değerlendirilme.....	105
6.2. Sonuç	107
KAYNAKLAR	110
ÖZGEÇMİŞ.....	115

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

Kentin gelişim süreci içerisinde kent çeperinde kalan alanlar; Arazi kazanım ve ekonomik getirim elde etmek amacı ile büyüyen kentlerde kent merkezine uzak ucuz arazileri elde etme istemi sonucu olarak zamanla kent içerisinde kalmakta ve kent dokusundan uzaklaşmaktadır. Kent biçimi ve arazi kullanımları bakımından çeşitlilik gösteren, günümüz kentlerinden farklı olarak daha az yoğunluğa sahip, nefes alınabilen ve en önemlisi birden fazla alternatif kullanım özelliğine sahip olan Sümerbank Kampüs alanı ilk kurulduğu yıllarda kentin cazibe merkezi sosyokültürel alanı ve Türkiye'nin sayılı sanayi alanlarından kabul edilmiş ve şehrin odak noktası halinde iken günümüzde artık tamamen harabe ve kullanılmayan veya amacı dışında kullanılan bir alan haline gelmiştir.

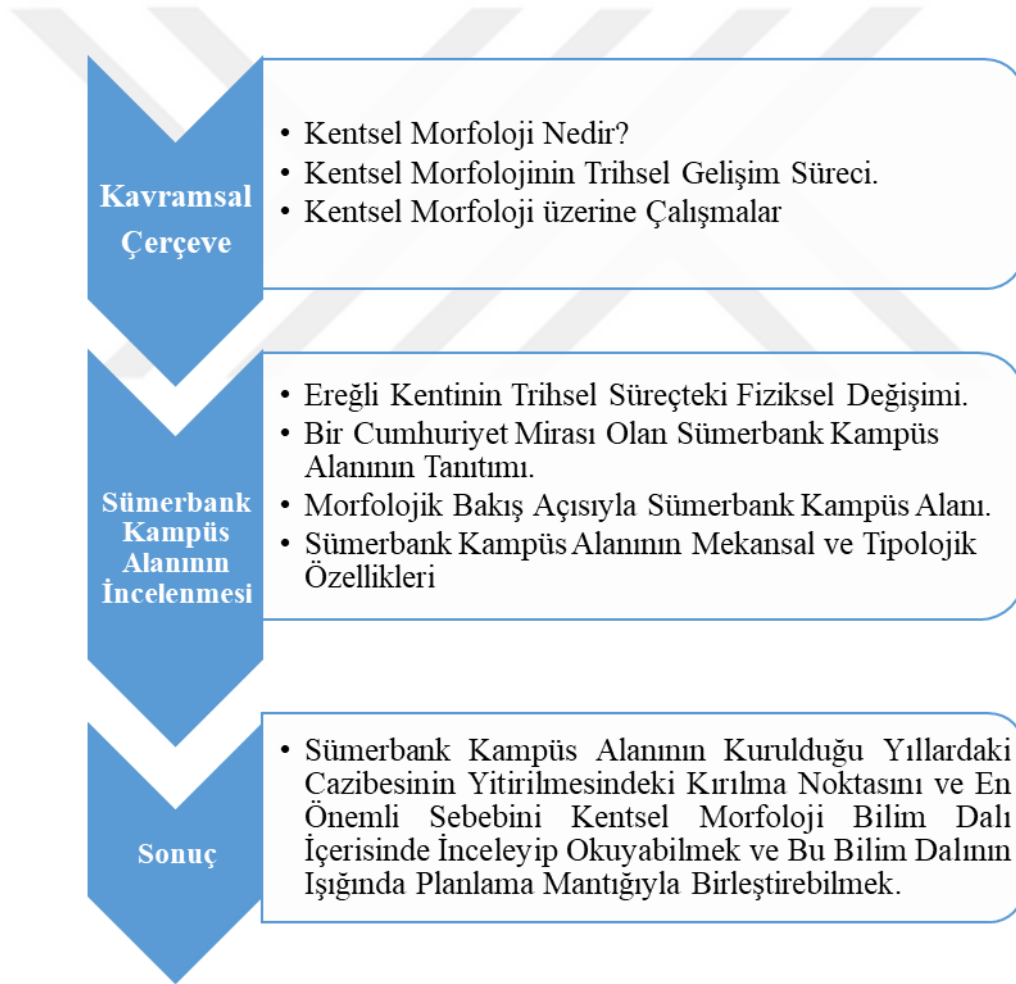
Sümerbank Kampüs alanının eski cazibesinin kaybolması ve günümüzde harabe halinde olmasının Kentsel Morfoloji bilim dalı kapsamında irdelenmesi amaçlanmış ve Sümerbank Kampüs alanındaki mekânsal ve fiziksel dokusundaki değişimin morfolojik açıdan irdelenmesi hedeflenmiştir.

Bunların sonucunda, bölgedeki analizlerinin, fiziksel ve sosyokültürel boyutlarda meydana gelen değişimleri ortaya çıkarmasına dayalı olarak kent morfolojisi yaklaşımının yapısal karakteristiğinin sürekliliğine ilişkin bir planlama ve kentsel tasarım aracı olarak ele alınması amaçlanmaktadır.

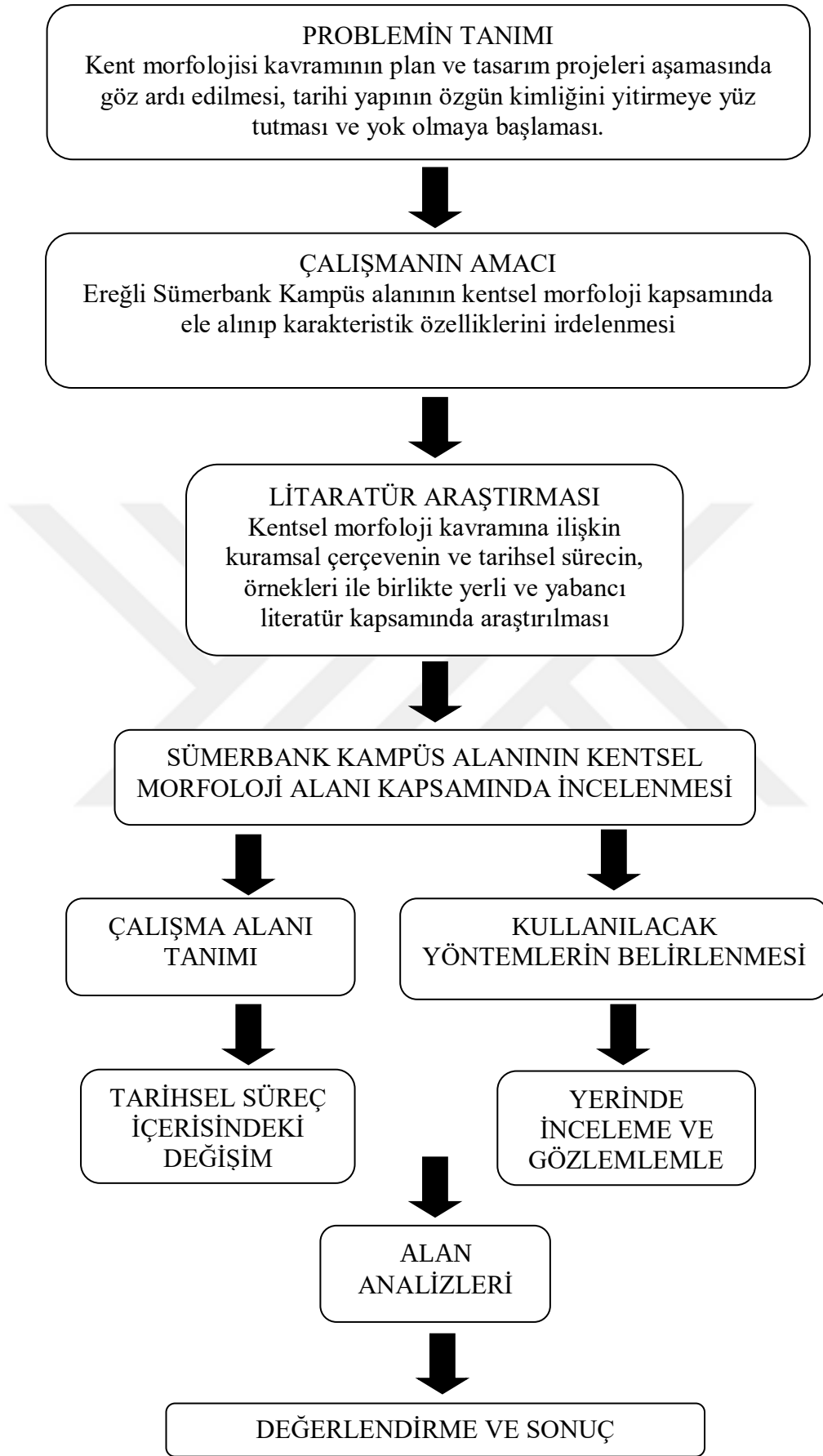
1.2. Çalışmanın Kapsamı

Sümerbank Kampüs alanının geçmişteki gibi bir ilgi alanı olması için morfolojik açıdan irdelenip bir sonuç çıkarılması amacı ile hazırlanan çalışmanın ilk kısmında amacı, kapsamı ve yöntemi üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde kent morfolojisi alanı ve kentsel morfolojinin genel tanımı, ortaya çıkışı ve günümüze kadar geçen süreçte bir bilim dalı olarak nasıl geliştiği ve bu süreçte morfoloji üzerine yapılan araştırmalar ve çalışmalar incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü kısmında öncelikle üst ölçekten başlayarak Ereğli kentinin zaman içerisinde kırılma noktalarının neler olduğu yine morfolojik bakış açısı ile inceleyerek Ereğli'nin tarihi süreçteki fiziksel değişimi ve imar süreci üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde ise Sümerbank Kampüs alanının

kuruluşundan başlayarak alanın genel bir tanıtımı ve özellikleri anlatılmıştır. Çalışmanın beşinci bölümünde Sümerbank Kampüs alanının morfolojik bakış açısı ile incelenmesine yer verilmiş ve kampüs alanı Fabrika alanı, memur evleri, işçi evleri (Taş evler) olmak üzere üç ana alanda incelenmiş sonuç olarak bu alanların tarihsel süreçteki değişimi ve kırılma noktaları araştırılmıştır. Altıncı bölümde Sümerbank Kampüs alanındaki üç ana alan içerisindeki mimari yapıların tipolojik özellikleri üzerine çalışmalar yapılmıştır. Çalışmanın yedinci bölümünde Sümerbank Kampüs alanının mekânsal yapısı üzerinde durulmuş ve morfolojik bakış açısına göre planlamaya katkı sağlayabilecek analizleri çıkartılmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise tüm bu araştırmaların sonucu değerlendirilmiş ve sonuç kısmı hazırlanmıştır.

Şekil 1.1. Çalışma Kapsamı Şematik Gösterim

Şekil 1.2. Çalışma Kapsamı Şematik Gösterim

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada öncelikle morfolojik bakış açısından yararlanılarak Ereğli Sümerbank Kampüs alanını geçmişten günümüze yapı, yol, mülkiyet bağlamında morfolojik ve tipolojik inceleme yapılmıştır.

Tezde kentsel morfolojisi hakkında literatür araştırmaları yapılmış ve Ereğli Sümerbank Kampüs alanının morfolojik incelemesi ve tarihi süreçteki tipolojik değişimleri özellikle M.R.G Conzen ve Canniga yaklaşımlarına göre incelenmiştir.

Ereğli Sümerbank Kampüs alanının morfolojik açıdan incelenirken öncelikle Ereğli kent ölçeği incelenmiş ve kentin tarihsel süreçteki değişimi göz önünde bulundurulmuş sonra mahalle ölçeği olarak Sümerbank Kampüs alanı ele alınmış ve kampüs alanı üç ana başlıkta üç alanda incelenmiştir. Yine Sümerbank Kampüs alanının da tarihsel süreci irdelenmiş ve bu süreçte Fabrika alanının, İşçi Evleri (Taş evler) ve memur evlerinin ne gibi değişikliklere uğradığı araştırılmıştır.

Sümerbank Kampüs alanının morfolojik açıdan incelerken öncelikle M.R.G. Conzen'in tarihsel coğrafi yaklaşım yönteminden yararlanılmış ve kampüs alanı ile ilgili çeşitli literatür araştırmaları, geçmiş dönemdeki arşiv bilgileri ve uydu görüntülerinden ve fabrika çalışanlarıyla yapılan görüşmelerden yararlanılmıştır.

Morfolojik incelemeler sonunda Ereğli Sümerbank Kampüs alanının günümüzdeki haliyle alakalı analitik incelemeler yapılmış alan içerisinde yerinde gözlemler ve fotoğraflar çekilerek uydu fotoğrafları ile birlikte doku özellikleri ve genel özelliklerini içeren analizler çıkarılmıştır. Bu analizler Sümerbank Kampüsü içerisinde alanın her yerinden yerinde gözlemler ve çalışmalar yapılarak ortaya konulmuştur.

Analitik inceleme yöntemi, mahalle ölçeğinde seçilen karakteristik doku parçalarının yol, yapı, açık ve yeşil alan kullanımlarına ilişkin gösterimlerin yapılarak, doku özelliklerinin araştırılması ve dokuların yol, yapı, açık ve yeşil alan yüzölçümlerinin doku genelindeki oranlarının bulunması olarak özetlenebilir (Kubat ve Topçu, 2009).

Tüm bu araştırmalar kent morfolojisinin ortaya çıkışından günümüze kadar geçen süreçte gelişimine göre anlaşılmaya çalışılmış ve bu kapsamda çalışmalar yürütülmüştür.

2. BÖLÜM: KENTSEL MORFOLOJİ

2.1. Kentsel Morfoloji.

İnsanların yaşam alanlarının formunu, meydana geliş ve değişim evrelerini, mekânın özelliklerini ve geçmişten günümüze gelişimini irdeleyen bir alandır. Kentsel morfoloji; kentlerin oluşmasını ortaya çıkmasını ve değişim evrelerini araştırarak bu evrelerin nasıl işlediğini “mekânın özündeki değişimine neden olan etmenleri (aktör-süreç); mekânın hareketini; toplumdaki değişimlerin kentin biçimine olan etkilerini inceler” (Ünlü 2018). Kentsel morfolojinin en genel tanımı ise; “Kentlerin fiziki doku, biçim ve yapı öğelerinin hangi koşullarda bir araya geldiğini, doku biçim ve fiziksel alanda değişime neden olan süreçlerin ve aktörlerin incelenmesidir”(Url 1). Oxford Üniversitesi sosyal bilimler sözlüğünde kent morfolojisi, bir kentin mimarisini, yol dokularını ve farklı yaşam yoğunluklarını içeren kent şekli, olarak tanımlanmıştır (Kropf, 2009).

Kentsel morfoloji, kentsel dokuların değişim-dönüşüm süreçlerinin belirlenmesinde, yapıların tarihsel geçmişlerinin anlaşılmasında ve aktarılmasında önemli bir değerlendirme yöntemi olarak da kullanılmaktadır (Kubat & Topçu, 2009).

Kentsel morfoloji, ekonomik ve işlevsel açıdan olduğu gibi tarihsel, algısal ve sezgisel yöntemlerle de şehrin fiziksel dokusunu inceler. Başka bir deyişle her yönden bakış açılarını geliştirerek kendi bünyesinde bulunduran bir anlayıştır (Gebauer ve Samuels, 1981), (Özdemir, 2005).

Kentsel morfoloji kentin tarafsız bir araştırmasını yapmaya odaklanır. Şehri, tipolojik bir yapı ve gerçeklik, toplumdaki dinamiklere göre sürekli gelişen, değişen ve dönüşen, kolektif güçler ile onların yaşadığı yapıları çevre arasındaki etkileşimlerin bir odak noktası olarak bu çözümlemeleri yapmaya çaba gösterir (Oktay, 1991).

Kentsel morfoloji sosyal kültürel ve ekonomik etkenlerin ortaya çıkardığı fiziksel yapı üzerinde yoğunlaşır. Yapılar, yollar, yeşil alanlar morfolojik analizin ana elementlerini oluşturmaktadır. Bu ana elementler sürekli olarak değişip dönüşebilen canlı nesneler olarak düşünülmesinin yanı sıra bu elementlerin birbirleri ile ilişkisini inceleyen çalışmalar da şehir morfolojisine örnek olarak gösterilebilir (Topçu, 2003).

2.2. Kentsel Morfolojide Kuramsal Yaklaşımlar ve Kentsel Morfolojinin Tarihsel Gelişim Süreci

Kentsel morfoloji 1900'li yılların başlarında ortaya çıkmaya başlamış bir bilim dalıdır. Kentsel morfoloji, şehir coğrafyasının eksik kalmış ve yine şehir coğrafyasının açıklamakta tam anlamıyla başarılı olamadığı kısımlarını tamamlayan bir yaklaşımdır. Kentsel morfoloji üzerinde yapılan araştırma ve çalışmalar dünyada üç bölgede daha çok ilgi görmüş ve çalışmalar yapılmıştır (Avrupa'nın orta kesimleri, İngiltere, Kuzey Amerika ve ABD'de) (Whitehand, 1981). Kentsel Morfoloji bu ülkelerden özellikle 1900'lerin başlarında Almanya'da önemli bir konumdadır (Whitehand, 1986). İngiltere ve Amerika'da ise köklü bir geçmişe sahip olmayıp II. Dünya savaşı yıllarında gelişme göstermeye başlamıştır. Avrupa ülkelerinin bazılarında, ve ABD'de çok zaman şehir coğrafyasının bir alt dalı olarak kalmıştır.

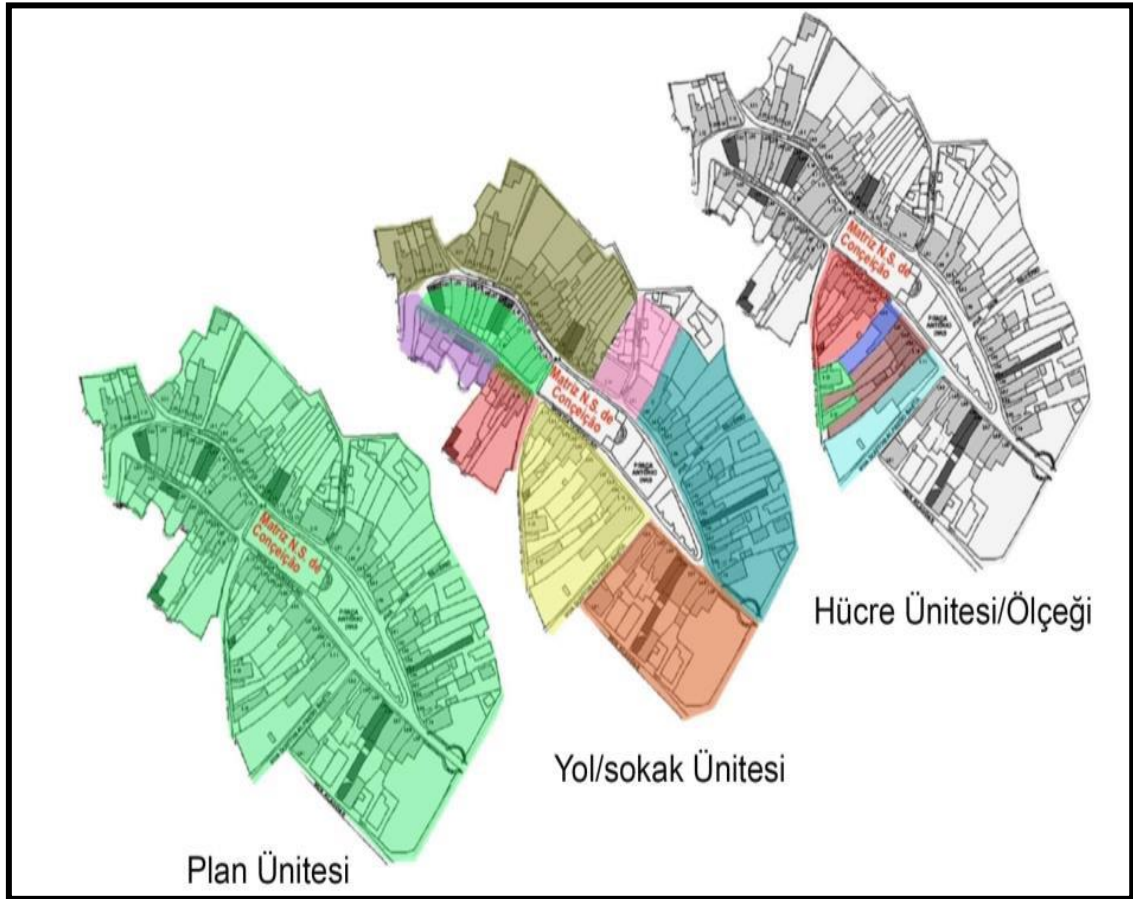
I. Dünya Savaşı sonrasında 1920'li yıllarda kentsel morfoloji alanına öncülük eden araştırmacıların başında Geisler gelmektedir. Geisler dönemin Almanya'sında büro tipleri ve şehir planlamalarına dair çeşitli araştırmalar yaparak bu bilim alanını desteklemiştir (Geisler,1924). Yine bir liman olma özelliği taşıyan Danzig örneğinde ise o zamana kadar gerçekleştirilmemiş farklı teknikler edinmiştir (Geisler, 1918). Zamanla Geisler'in incelemelerine karşıt nitelikli çalışma ortamları oluşmuştur. İlgili literatür ortamına bakıldığında Martiny 1928 yılı Almanya'sının kentsel ve kırsal yerleşim alanlarına yönelik incelemesi en dikkat çekenidir. Fakat süreç içerisinde bu iki karşıt çalışma çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Özellikle araştırmacıların çalışma alanlarında kullandıkları ölçekleri, ele alınan planların orijinlerini hesaba katmadan kullanmaları ve topografik harita çizimleri ile sınırlandırmaları araştırmacıları eleştirilerin odak noktası haline getirmiştir. Bu durumun oluşmasını ise Kubat ve Dökmeci (1994), araştırmacıların dönemin güncel çalışmalarını yeterince takip edemeyişine bağlamaktadır.

Savaş döneminin Almanya'sında meydana gelen ve büyük yıkıma sebebiyet veren I. Dünya Savaşı, morfolojik değişim ve gelişimleri sekteye uğratmıştır. Fakat bu yıkım ülkenin büyük bir bölümünün yeniden yapılanmasına olanak tanımıştır. Teknolojinin yardımıyla da kentsel birtakım problemler ortadan kaldırılarak kentlere bugünün görünümü büyük ölçüde verilmiştir (Kubat & Hansoy, 2015). Yapılara ekonomik, sosyal ve tarihi yönlerden formlar kazandırılması kentsel morfolojik görüşü süreç içerisinde de güçlendirmiştir (Whitehand,1981).

“1930’lu yıllarda, şehir coğrafyacılarının, Meier ve Roring (Meier ve Roring, 1990) gibi şehir tarihçilerinin ve Klaiber (Klaiber, 1912) ve Siedler (Siedler, 1914) gibi şehir planlama tarihiyle ilgili mimarların çalışmalarını tanımaları ve formları yaratan güçlerin üzerinde durulması, bu yıllarda şehir morfolojisi ile ilgili olarak önemli değişimlerin meydana geldiğini göstermektedir (Whitehand, 1988). Böyle bir gelişmenin meydana gelmesinde kısmen Bobek’in ve Christaller’ın çalışmaları etkili olmuştur” (Whitehand, 1981). Bunların çalışmalarının sonucunda Alman şehir coğrafyasının odağı formdan fonksiyona yönelmiştir.

Savaş sonrası Almanya’da kentsel planlamaların tarihsel süreç açısından ele alınması Conzen vasıtasıyla dönemin İngiltere’sini etkisi altına almıştır. Alman morfogenetiği (morfolojinin tarihsel süreç içerisinde incelenmesi) Conzen aracılığı ile İngiltere’de kendini göstermiştir. 1920’lerde İngiltere’de öğrenciliği esnasında Louis ve Bobek’in (Bobek, 1938) etkisinde kalan Conzen’in genel katkısı şehir planlamadan ziyade şehir morfogenetiği üzerinde olmuştur. Özellikle Cozen’in 1949’da İngiltere’de kent-kır yerleşim yapılarını ele aldığı araştırması ve 1958 yılında Whitby üstünde gerçekleştirdiği incelemesi Almanya morfogenetiğinin parçası olarak devam ettiğini göstermektedir. Aynı zamanda bu incelemeler, kentin peyzajını bozmadan bina formlarının kullanımına yönelik birer kılavuz niteliği taşımaktadır (Kubat ve Dökmeci, 1994). Conzen’in kent morfolojisi alanına yönelik en önemli katkısı ise alanda var olan ilkeleri genişleterek bu ilke ve yöntemlerin uygulamada yer edinmesine aracılık etmesidir.

1950’li yılların bitimini izleyen yıllarda İngiltere’de kentsel morfolojiye dayalı çalışmalar hızlanmış ve önemli bir yer almıştır. Bunun en önemli sebepleri, sayısal analizlerin öneminin artması, sosyolojik araştırmaların öncelikli olması ve özellikli yapılara verilen değerin azalmasıdır (Whitehand, 1985). Ayrıca çeşitli analiz tekniklerinden yararlanıp yapı adalarının saptanmasında ayrıntılı harita analizlerini kullanması alana sağladığı bir diğer önemli katkı olmuştur (Conzen, 1960). Bununla birlikte günümüzde de üç aşamaya ayrılmış biçimde kullanılan yapı adaları, bina yapısı ve yol sistemleri çözümleme tekniklerini (Şekil, 2.1-2.2) geliştirerek bu modellemeyi alana kazandırmıştır (Conzen, 1960).

Şekil 2.1. Conzen'in Bölgeleme Yönteminin Bir Parçası Yol/Sokak Ada/Parsel ve Bina Deseni Örneği (Whiteland-Topçu, 2016)

Şekil 2.2. Conzen'in Morfoloji Temelleri Olarak Kabul Ettiği Sokak, Yapı Adası, Mülkiyet Durumu ve Yapı Biçimi (Kostof, 1991)

1970'lere gelindiğinde ise İngiltere kent morfolojisi, Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan araştırmaların etkisi altında kalmaya başlamıştır. Bu alana dair Amerika'da yapılan araştırma çalışmaları ise; arazinin ekonomik ve sosyal açıdan kullanımı ile kültür coğrafyası başlığı altında iki sınıfa ayrılmıştır. Bu araştırmalar 1928 yılında Leighly ile başlarken Ricket, Bastian (1975), Jakle (1980) ile süregelmiştir. Yapılan bu çalışmaların ortak noktası ise uzun süre etkisi altında kalınan Avrupa araştırma ilke ve esaslarından uzaklaşarak kültürel oluşumlarını kendi ilke ve esaslarına göre belirleyip uygulamak olmuştur. Yine bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nde kentlerin tarihsel geçmişlerinin incelenmesi, 1980ler sonrasında da toplumdaki sınıfsal yapıların ekonomik durumlarının araştırmalara konu olması ve kentin coğrafyası gibi unsurlar kent morfolojisini farklı çerçevelerden etkilemiştir. Kent morfolojisinin kentin coğrafi konumu açısından çeşitli derecelerde etkilenmesine neden olmuştur (Whitehand, 1988).

Amerika'da bireysel şehirlerin tarihi gelişmesinin şehir tarihçileri tarafından incelenmesi ve 1980'li yıllarda toplumdaki farklı sınıfların ekonomik ilgilerinin sosyal bilimciler tarafından incelenmesi, şehir morfolojisinin şehir coğrafyası tarafından çeşitli açılardan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenmesi gibi iki farklı durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur (Whitehand, 1988). 1980'li yıllarda Aldos Rossi kentleri oluşturan yapısal özelliklerin morfolojik temelini psikolojik, sosyolojik ve diğer toplumsal değerlere dayandırmıştır. Bununla birlikte bu etmenleri şehirlerin karakteristik yapısına dayandırarak açıklayan ilk araştırmacı olmuştur. Hillier'da kentsel morfoloji alanında Rossi'nin (1982) bu etmenlerini yeniden ele alarak kentlerin küresel yapılarına ve tasarımına niceliksel bir bakış açısı getirmiştir (Hillier ve Hanson, 1984).

Gurdes 1990 yılında yayımladığı çalışmasında ise kentlerin morfolojik yapılarını etkileyen birçok nedenin bulunduğunu belirtirken yol ve ulaşım sistemlerinin morfoloji alanını önemli derecede etkilediğini vurgulamıştır (Gurdes, 1990). Yine Gurdes kentlerin mekânsal yapılarında meydana gelen değişim ve gelişimleri irdeleyip bu değişimlerin Avrupa kent merkezlerine olan etkilerine de değinmiştir. Gurdes kentlerin oluşum tarihlerinde farklılık olsa da birçoğunun benzer ilkelerle meydana geldiği ve Avrupa'nın bu değişim ve gelişimleri bir çırpıda kabullenip uygulamaya dökemeyeceğini savunmuştur. Ayrıca kentlerin kuruluş dönemlerindeki ulaşım yapılarının özelliklerini tamamen yitirmeyip kentlerin kimliklerini oluşturan özellikler kent morfolojisi alanını etkilediğini belirtmiştir (Gurdes, 1990).

2000’li yıllara gelindiğinde ise Whitehand ve Larkham tarafından gerçekleştirilen ve şehir morfolojisi alanında yapılan araştırmalar üç farklı grupta incelenmiştir.

- İlk grupta yer alan araştırmacılar kentlerin geçmişten bugüne geçirdikleri mekânsal değişimleri harita, şehir planları ve fotoğraflar üzerinden tanımlanmıştır ve bu araştırmalar genellikle tarihsel arka planı güçlü olan kentleri kapsamaktadır.

- İkinci grupta yer alan araştırmalarda ise kentlerdeki fiziksel değişim, bu süreçte yer alan aktörlerin eylemleri üzerinden değerlendirilmektedir.

- Üçüncü grupta yer alan araştırmalarda da kentsel mekânda değişime dair karar alma mekanizmaları ve süreçleri ile bu süreci yönlendiren araçlar ile aktörler arası ilişkiler tanımlanmaktadır (Whitehand ve Larkham, 2000).

2.3. Kentsel Morfoloji Üzerine Yapılan Çalışmalar

Kentsel morfoloji üzerinde coğrafi ve mimari çalışmalar yapılmış olup genelde coğrafyacılar tarafından çalışıldığı için kentsel morfoloji üzerinde coğrafi yaklaşımların çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Kentsel morfolojide ilk olarak coğrafi yaklaşımlar Almanya ve yine Almanya’nın üzerinde etkili olduğu ülkeler arasında ortaya çıkmış ve araştırmalar yapılmıştır. Coğrafi kökenli yaklaşımın temelini oluşturan Schlüter Alman şehirlerinin bir kısmı üzerinde çalışmalar yapmıştır (Schlüter, 1899). Daha sonra coğrafyacı olarak Hassinger yerleşim yerlerinin yoğunluk haritalarını çıkarıp buna göre de arazi kullanımlarını belirleyen bir çalışma ortaya koymuştur (Hassinger, 1916). 1924 ve 1928 yılları arasında Geisler ve Martiny yapı biçimleri ve kent planları üzerine ve 1960’lı yıllarda Bobek süreç içerisinde değişen kentleri ele alarak coğrafi kökenli çalışmalar yapmışlardır. Yine 1960’lı yıllarda ayrıntılı ve derinlemesine kentsel morfoloji üzerine inceleme yapan M.R.G. Conzen kentsel morfolojide önemli çalışmaları bulunmakta olup günümüze de ışık tutmaktadır (Conzen, 1960). 1980’li yıllara gelindiğinde ise Whitehand kentsel morfoloji üzerine yeni kuramlar getirmiş ve çalışmalar yapmıştır. 20. yy. ile birlikte J.W.R. Whitehand ile başlayan morfoloji çalışmaları ve Karl Kropf (2009) Maretto (2012) Larkham (2006) gibi birçok bilim adamı da Conzen’den etkilenmiş ve morfoloji üzerine çalışmalar yapmıştır. Günümüzde de yine kentsel morfoloji üzerine birçok çalışma olup özellikle Türkiye’de son zamanlarda Türkiye Kentsel Morfoloji Araştırma Ağı tarafından Kentsel

Morfoloji Sempozyumları düzenlenmektedir. Çizelge 2.1.'de coğrafya kökenli yaklaşımda bulunan coğrafyacıların çalışma alanları görülmektedir.

Çizelge 2.1. Coğrafi Kökenli Çalışmalar Yapan Coğrafyacılar (Cömert, 2013)

COĞRAFYACI	YIL	ÜLKE	ÇALIŞMA ALANI
Schluter	1899	ALMANYA	-Kültürel morfolojinin araştırma konusu olarak kültürel peyzaj morfolojisi -Yerleşim, arazi kullanımı ve haberleşme hatları arasında ilişki kurmak -Formun işlevi ve zaman içerisinde gelişimi
Hassinger	1912	ALMANYA	-Kentlerin korunması sorunlarını çözmek için arazi ve yapı kullanımı ile yerleşim yoğunluklarına dikkat çekmek
Geisler/Martiny	1918	ALMANYA	- Morfografik bir sınıflandırma içerisinde yapı tipleri ve şehir planlarını incelemek - Topoğrafik ve coğrafik perspektifle kentsel yerleşimleri tanımlama
Bobek	1927	ALMANYA	- Zaman içerisinde form ve işlev değişimine göre kentlerin temel özelliklerini inceleme
Scharlau	1941	ALMANYA	- Kadastral planları kullanmakla birlikte şehir planlarının oluşumlarını incelemek
M.R.G. Conzen	1949	ALMANYA-İNGİLTERE	-Biçimlenme sürecinin altında yatan formları çizmek ve yorumlamak -Tarihsel gelişimini inceleyerek şehir planlamasının mevcut yapısal durumunu incelemek
Whitehand	1967	İNGİLTERE	-Yapısal dokunun değişim analizlerinin, bireyler ile mimarlar ve diğer geliştiricilerin çalışmalarıyla birleştirilmesi -Savaş yıllarından sonra town plan analizi alanında Conzen yaklaşımının temel ilkeleriyle temelde bir birleşmeyle beraber çalışma

Kentsel morfoloji üzerine genelde coğrafyacılar ve coğrafya kökenli yaklaşımlar ile çalışmalar yapılmış olsa da mimari açıdan da incelemeler ve araştırmalar bulunmaktadır. Bunlardan en eskisi mimari açıdan morfolojiden yararlanan 1700'lü

yılların sonlarına doğru Durand olmuştur. Durand yapıların biçimsel özelliklerini morfolojik olarak ayırmıştır (Durand, 1780). Daha sonraki yıllarda Blondel (1777) yine Durand (1780) gibi morfolojik açıdan incelenen yapıların biçimlerine bağlı olarak mimarının ortaya çıkacağını savunmuştur. Daha sonra İtalyan mimar ve şehirçiler boy göstermiş ve bunların başında Murator ve Canniga gelmektedir. Yapılar üzerine tipo morfolojik araştırmalar yapılmıştır (Moudon, 1994). 1900'lü yılların sonuna doğru ise mimari açıdan kentsel morfoloji üzerine Amerikan ve İngiliz mimar ve şehirçiler boy göstermiştir bunlardan ilki Amerikan Krier (1970) diğer mimarlar gibi yapıların tipolojik olarak zaman içerisindeki değişimini incelerken vatandaşı Moudan (1980) şehirlerin biçimlerindeki değişikliklerini sosyo ekonomik açıdan irdelemiştir (Cömert, 2013). Çizelge 2.2.'de mimari kökenli yaklaşımda bulunan mimarların çalışma alanları görülmektedir.

Çizelge 2.2. Mimari Kökenli Çalışmalar Yapan Mimarlar (Cömert, 2013)

MİMAR	YIL	ÜLKE	ÇALIŞMA ALANI
Durand	1780	FRANSA	-Formların sınırsız bir biçimde birleşmesini tekrar eden formların dili gibi statik, işlevsiz veya biçimsel kısıtlamalar
Blondel, Boule, Ledoux	1828	FRANSA	-Mimari tip işleve dayalı bir şekilde ortaya çıkar
Muratori	1910	İTALYA	-Çeşitli ölçeklerdeki yapıyı çevre kavramlarının analizi -Tipo-morfoloji üzerinde çalışmalar
Caniggia	1933	İTALYA	-Tiplerin evrimi ve bileşenleri bağlamında kentsel form bileşenlerinin tipolojik süreç içerisinde geliştirilmesi
Argan	1960	İTALYA	-Tipin oluşumu, aralarında belirli bir fonksiyonel ve biçimsel benzerlik bulunan bir yapı serisine bağlı olarak ortaya çıkar
Rossi&Krier	1970	İTALYA-AMERİKA	-Yapıların tipolojik süreçlerinin kentsel dokuyu nasıl etkilediği
Moudon	1980	AMERİKA	-İdeolojik, kültürel ve ekonomik olarak zaman içerisinde şehirlere göre farklılık gösteren form varyasyonları
Hillier	1980	İNGİLTERE	-Mekanların birbirine kentsel doku ve mekan ilişkisine dayalı aksiyel analiz yöntemi.

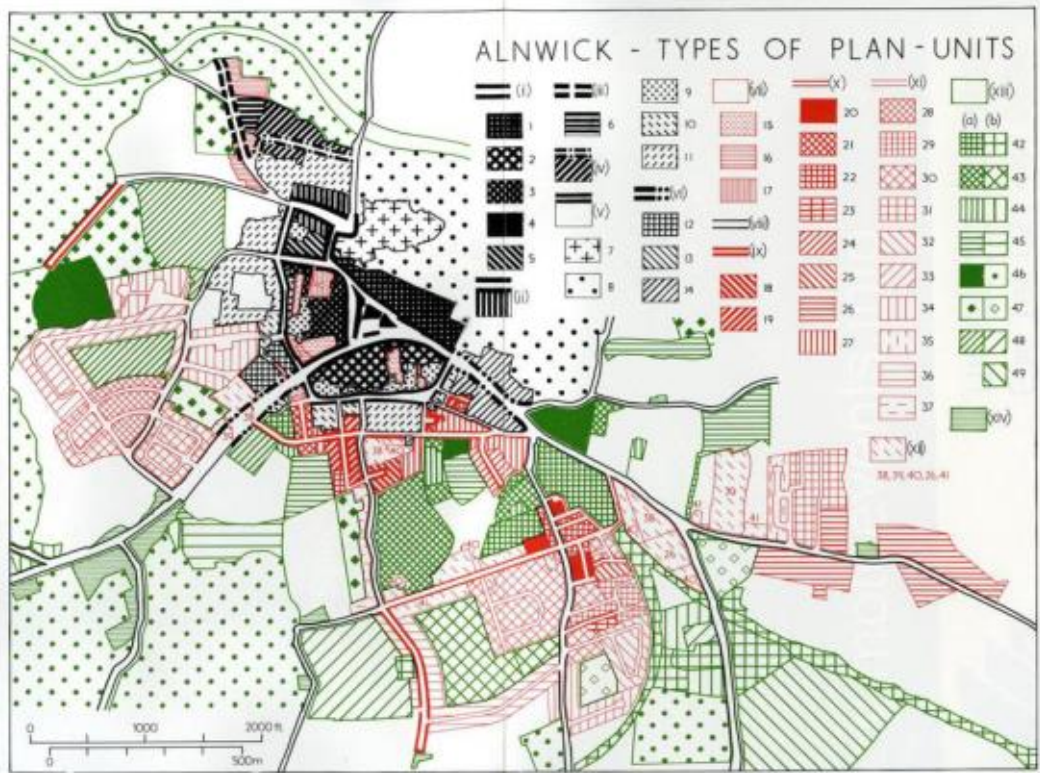
2.4. Kentsel Morfoloji Okulları

Kentsel Morfoloji bilim dalı Dünya’da en çok Avrupa, İngiltere ve Kuzey Amerika’da ilgi görmüş ve çalışmalar yapılmıştır. Kentsel Morfolojide araştırma yapan ve bu disipline öncülük eden üç önemli morfoloji okulu yer almaktadır. Bunlardan İngiltere’deki Birmingham Üniversitesi, Fransa’daki Versailles Mimarlık Okulu ve İtalya’daki Şehir Morfolojisi Okullarıdır.

Bu üç okul aynı zamanda kentsel morfoloji alanında Dünyada ekol oluşturmuş okullar olup kentsel form çalışmaları, kentsel yapı kuramlarını geliştirme, kentsel tasarım teorisini geliştirme, kent yapılarında geçmiş tasarım kuramlarının etkisini değerlendirme üzerine betimleyici ve açıklayıcı çalışmalar üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Bu üç okuldan olan İtalya Şehir Morfoloji Okulunun temeli Saverio Muratori’nin 1940’lı yıllarda yaptığı araştırmalar oluşturmaktadır akabinde Canniga ve Aldo Rossi’nin çalışmaları da okulun gelişmesinde rol oynamıştır (Hazar, 2012). Muratori moderniteyi eleştirmiş ve kentsel mimari ve planlamada 1930’lu yıllara kadar olan gelenekselliğin devam etmesi gerektiğini savunmaktadır (Moudon, 1994). Muratori’ye göre “kentlerin biçimi geçmişten günümüze süreç içerisinde yapılan araştırma ile öğrenilebilir ve bina biçimlerinin analizleri kent çalışmalarının kaynağı olarak belirlenir”. “Kentin genel hali, binalar ve kent meydanlarında oluşan değişimlerden ibarettir” (Franck,1994). “Bir kentin en iyi şekilde anlaşılması ancak tarihsel süreç içerisinde mümkündür” tezleri öne çıkmaktadır. (Panerai, 1979).

İngiliz Morfoloji Okulu’nun temeli ise M.R.G. Conzen tarafından geliştirilen “yerleşim-plan analizleri” üzerine Alnwick Plan Üniteleri çalışması ile güçlenmiştir (Şekil, 2.3). Conzen’in anlayışına göre, kenti oluşturan tüm birimleri (binalar, yollar, açık alanlar, park, meydan, bahçe), bina biçimini ve tarihsel süreç içerisinde değişen konut, ticaret, sosyal donatı gibi kullanımları bilmek kentin biçimini oluşumunu öğrenmek için temel öğelerdir (Özbek, 2010). Conzen morfoloji incelemelerinde kentsel arazi kullanımlarının düzenli biçimsel çözümlemelerini ana tema olarak kabul etmiş ve yerleşim yerlerinin değişimini araştıran bir yöntem oluşturmuştur (Franck, 1994).

Şekil 2.3. Alnwick Plan Üniteleri Town-Plan (Conzen, 1960)

Fransız Morfoloji Okulu mimarlık alanında eğitim veren Versailles Mimarlık Okulu'nu örnek almıştır. Fransız Okulu'nun izlediği yol "Bina biçimi, henüz oluşmamış yerlerin yapısı (ulaşım), kentsel gelişme, kenti kavrayabilme kolaylığı" olmak üzere dört başlıkta tanımlanmaktadır (Castex ve Panerai, 1971).

Tüm bu okulların yaptığı çalışmalar verdiği eğitimler ve kazandırdığı morfoloji anlayışı ile kentsel morfoloji, bağımsız bir bilim dalı olarak gelişmiş ve kendine önemli bir yer bulmuştur. Sonuçta kentsel morfoloji sadece Avrupa'da değil tüm Dünya ülkelerinde önemi anlaşılmış ve eğitim alanında kendisine önemli bir yer bulmuştur.

Kentsel Morfoloji, diğer pek çok ülkede olduğu gibi, Türkiye'de yeni gelişen bir ilgi ve araştırma alanıdır. Türkiye'de kentsel morfoloji okulu bulunmasa da, Türkiye'de kent çalışmaları alanının, mimarlık ve kent tarihçilerinin yeni kurulan üniversitelerde coğrafyacıların bu alana yönelik çalışmalarının olduğu görülmektedir. Kentsel morfoloji Moudon'un ifadesiyle "iddialı" bir araştırma alanıdır. Kent Morfolojisinin ilgi alanı coğrafya, tarih mimarlık tasarım, arkeoloji, restorasyon ve günümüzün beşeri bilimlerinin birçok dalının araştırma alanlarıyla örtüşecek düzeyde geniş tanımlanmıştır (Moudon, 1994)

3. EREĞLİ KENTİNİN TARİHSEL SÜREÇTEKİ FİZİKSEL DEĞİŞİMİ

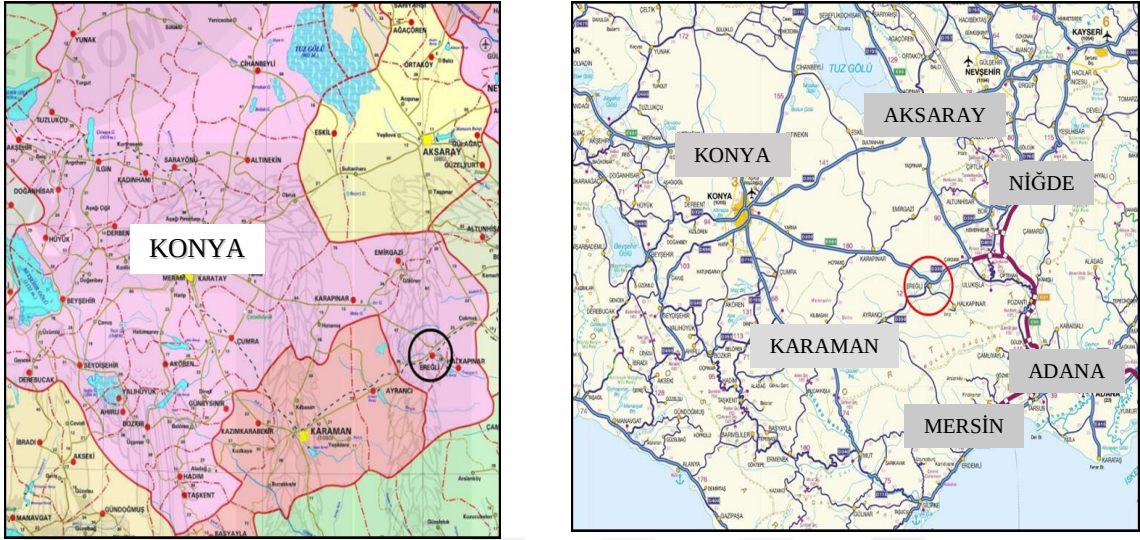
3.1. Kentin Coğrafi Konumu

Ereğli orta Toros Dağları'nın çevrelediği geniş ova üzerine kurulmuş İç Anadolu Bölgesi'nin Konya Bölümü'nde Konya iline bağlı bir ilçedir (Şekil, 3.1). Konya il merkezine 150 km uzaklıkta olup, il merkezinin güneydoğusunda yer almaktadır. Ereğli'nin kuzeyinde Emirgazi, doğusunda Niğde, güneyinde Karaman ve Halkapınar, batısında ise Karapınar yer almaktadır. İç Anadolu Bölgesi ile Akdeniz Bölgesi'ni birbirine bağlayan Sertavul Geçidi ile Gülek Boğazı'na yakın olması, iki bölge arasındaki sosyal ve ekonomik bağlantıların geçiş noktası olması açısından Ereğli'nin gelişmişliğini olumlu etkilemiştir (Allı, 2019)

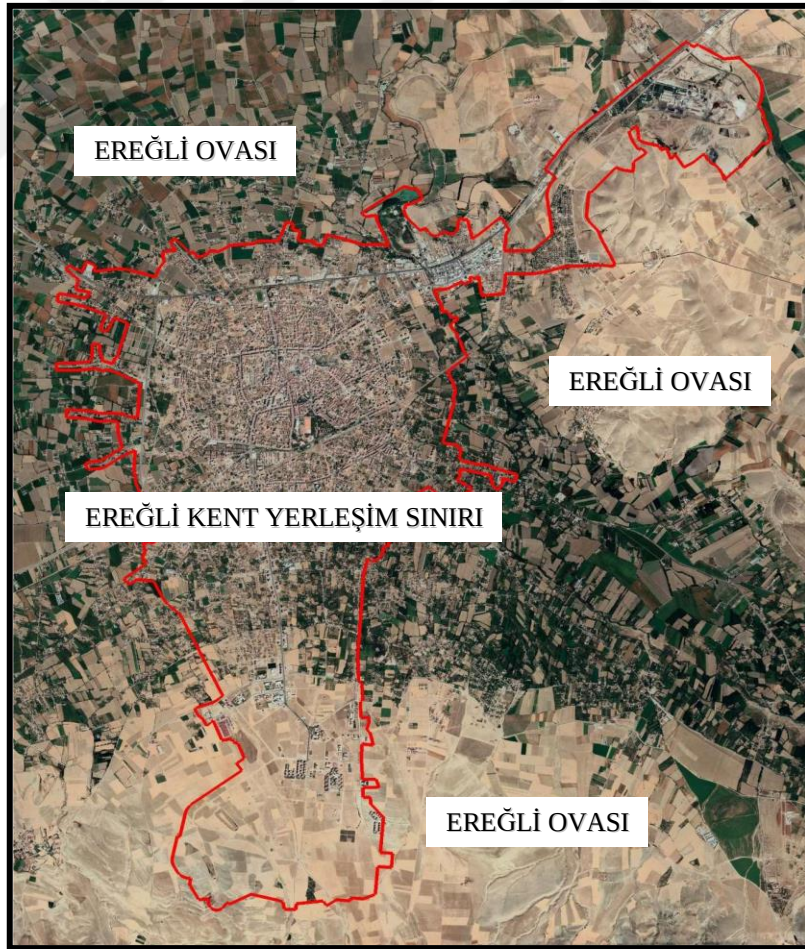

Şekil 3.1 Ereğli ve Çevre İller İle Bağlantısı (Google Map, 2022)

Ereğli önemli yol güzergâhlarının üstünde olması nedeniyle ulaşım açısından önemli bir konumdadır (Şekil, 3.2). Adana ve Konya Hava Alanlarına ve Mersin Limanı'na yakın konumdadır. Konumuna bağlı olarak ana ulaşım arterlerinin en yakın kavşak noktasıdır. Konya'nın ikinci büyük ovasına sahip olan Ereğli, (Şekil, 3.3) aynı zamanda tüm ulaşım ağlarının üzerinde bulunması (Şekil, 3.2) ve önemli ticaret kentlerine yakınlığının getirdiği avantajlarla Türkiye'nin en gelişmiş ilçeleri arasında bulunmaktadır (Allı, 2019)

Şekil 3.2. Harita Genel Komutanlığı-Karayolları Genel Müdürlüğü (Karayolları Haritası)

Şekil 3.3. Ereğli Kent Sınırı Hava Fotoğrafı (Google Map, 2021)

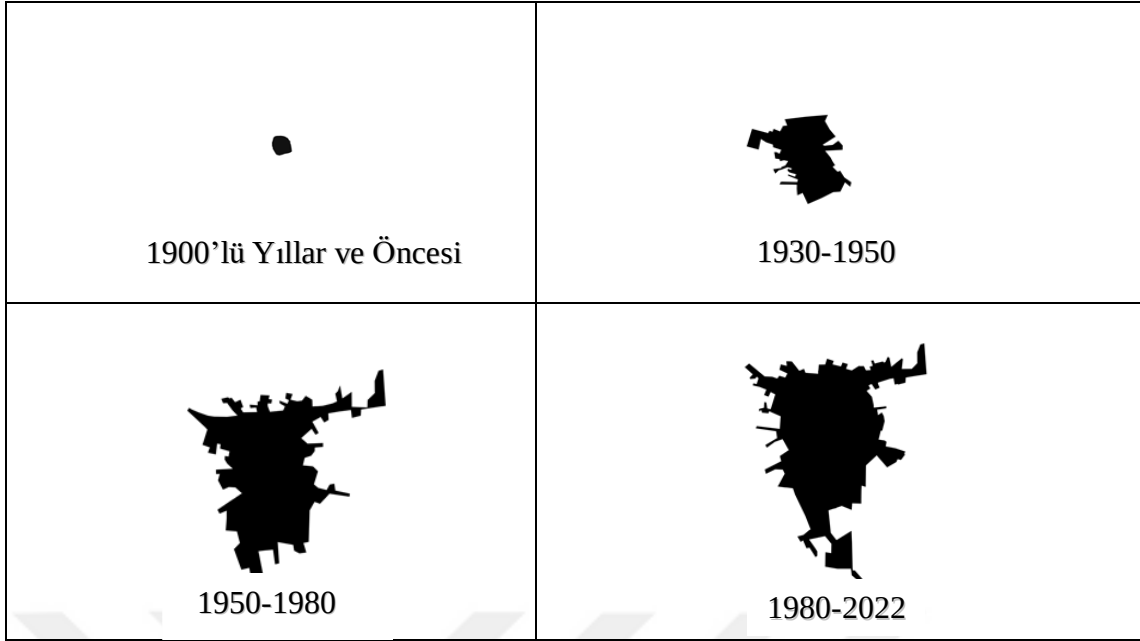
3.2. Kentin Değişiminin Tarihsel Süreci

Ereğli tarihte ilk olarak Hititler ile birlikte anılmıştır. Şehir Hititlere başkentlik yapmıştır. Hititliler zamanında İvriz'de bulunan anıt günümüzde halen önemli bir yapıttır. Dünya'nın ilk yazılı tarım anıtıdır. M.S. 395'de Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması sonucu Ereğli Doğu Roma İmparatorluğu'nun sınırları içinde kalmıştır. Bu dönemde Ereğli'nin geliştiğini, onarıldığını ve stratejik öneme sahip bir sınır kalesi haline geldiğini görmek mümkündür. Şehrin Türkler tarafından alınışı 1079 yılında Selçuklular tarafından gerçekleştirilmiştir. Ereğli ilk kez, 1392 yılında Timurtaş Paşa tarafından Osmanlı topraklarına katılmışsa da ancak 1457 yılından sonra kesiksiz olarak Osmanlı yönetimine girmiştir. Son olarak da Ereğli 20.yy. başlarında Cumhuriyet dönemini yaşamıştır (Allı, 2019)

Ereğli 1900'lerde gelen Demiryolu, (Şekil, 3.6) 1930'larda açılan Sümerbank Dokuma Fabrikası (Şekil, 3.7) ve 1950'lerde başlayan köyden kente göç dönemi ve Sümerbank fabrikasının açılmasının etkisi ile oluşan genişleme (Şekil, 3.8) olmak üzere üç dönemde incelenebilir.

20. yy. başlarında, demiryolu hattının (1901 yılında) Ereğli'ye gelmesi ile şehrin nüfusunda önemli artışlar gözlenmekte olup demiryolu ile birlikte şehrin merkezi artık güneye doğru yani demiryolunun ve istasyon alanının olduğu bölgeye doğru genişlemiştir. Cumhuriyet Dönemi'nin başlarında, 1927 yılında nüfusu 7500'ün altında iken (7476) 20 Kasım 1934 tarihinde temeli atılan ve 4 Nisan 1937'de açılışı yapılan büyük bir (Sümerbank) pamuklu dokuma fabrikası Ereğli'nin canlılığını arttırmıştır. 1940 yılında 10.000'i aşan (12.561) şehrin nüfusu 1960'ta 30.000'i (31.935), 1975'te 50.000'i (50.354) aşarak 1990 sayımında 74.283'e ulaşmıştır. Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2021 yılında yapmış olduğu adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre Ereğli ilçesi kentsel nüfusu 149.036 kişiye ulaştığı görülmektedir (TÜİK, 2021).

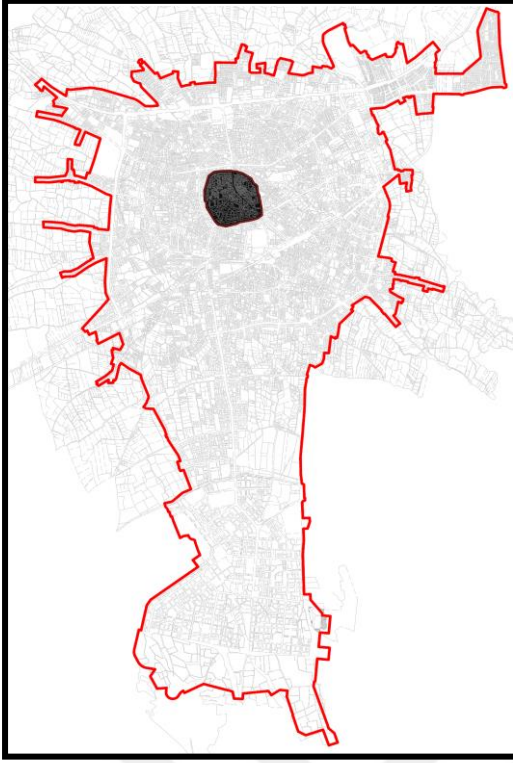
Nüfus verilerinden de görüldüğü üzere Ereğli demiryolunun açılması ile (1900'lü yıllar) ilk kentsel büyümenin başladığı görülmektedir. Şekil 3.5.'deki ilk resimde görüldüğü üzere daha önce dağlık bir bölgede yerleşen ve Karaman Ereğli olarak bilinen Ereğli demiryolu etrafına yerleşmek amacı ile ovaya yerleşmeye başlamıştır. Sümerbank dokuma fabrikası ile birlikte nüfus artışı daha da çoğalmış ve kent yerleşim merkezi fabrika etrafında büyümeye devam etmiş ve bu büyüme kente göç ile birlikte iyice ilerlemiş ve yerleşim merkezi 1980'li yıllardan sonra artık yavaş yavaş günümüzdeki halini almıştır (Şekil, 3.4-5).

Şekil 3.4. Ereğli İlçesi Mekânsal Gelişim Süreci (Harita Genel Komutanlığı-Ereğli Belediyesi Arşivi-Tez Aşamasında Görüşülen Yerli Halk-Yazarın Çalışması)

Şekil 3.5. Ereğli'nin Tarihsel Değişimi (Cahit Yaşar-Memduh Ün Foto Arşivi-Yazar Arşivi 2022).

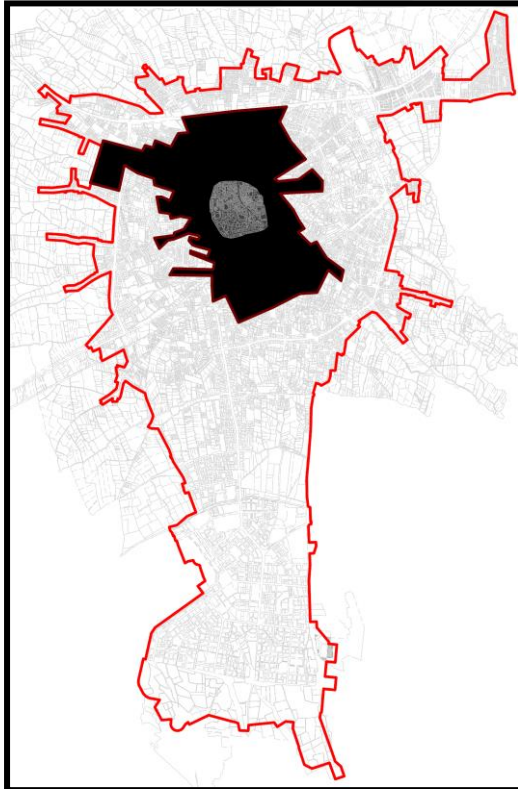

Ereğli merkez kentin ilk yerleşim merkezi

(1900'lü yıllar ve öncesi)

Tarihi okumalar, eski haritalar ve bölgede yapılan yeni inşaa kazılarında çıkan tarihi eserler esas alındığında eski kent yerleşim yeri olarak kabul edilen alan.

Şekil 3.6. Ereğli Yerleşim Merkezi 1900'lerin Başı (Ereğli Belediyesi Arşivi-Yazarın Çalışması)

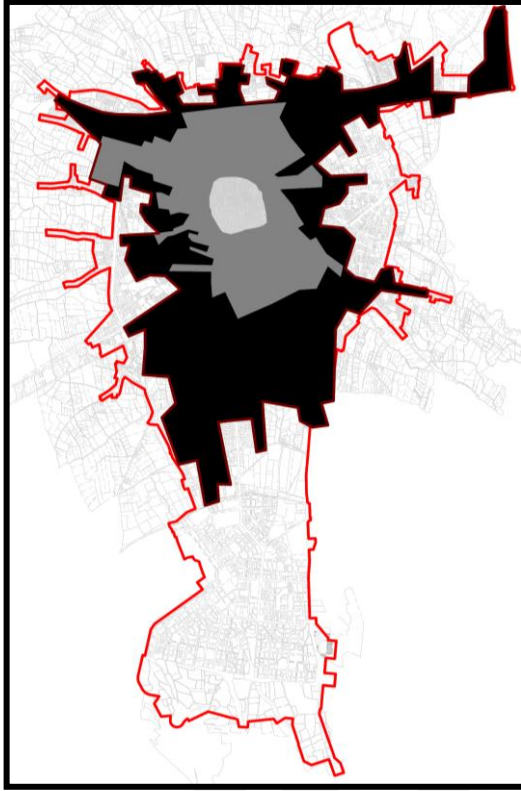

1904 yılı Demiryolu hattı ve 1937 yılı Sümerbank Dokuma Fabrikasının açılması ile genişleyen Kent Merkezi

(1900-1950)

1904 yılında Adana – Konya demiryolunun Ereğli'den geçmesi, 1934 yılında temeli atılıp 1937 yılında açılışı yapılan Sümerbank Tekstil Fabrikası'nın kurulması nedeniyle şehir güneye doğru gelişmiş ve yeni konut ihtiyacı karşılanmak üzere yeni konut alanları yaratılmıştır.

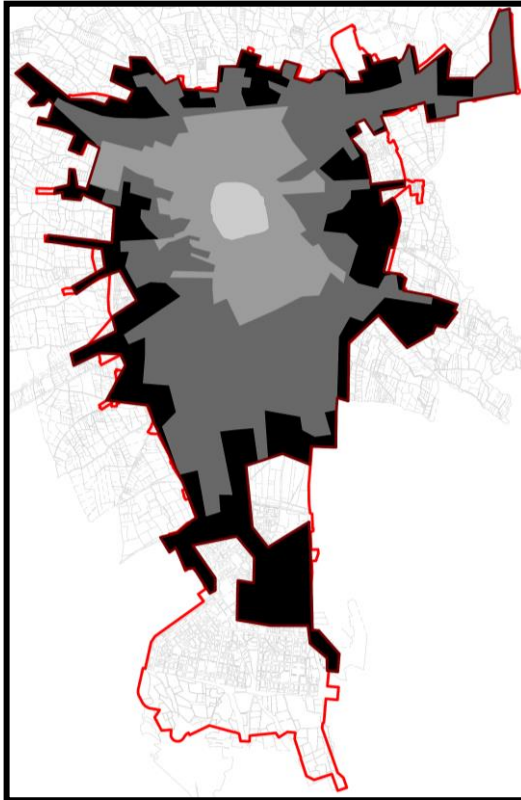
Şekil 3.7. Ereğli Yerleşim Merkezi 1900'lerin Başı (Ereğli Belediyesi Arşivi-Yazarın Çalışması)

Göç alan Ereğli ve zamanla yeni yerleşim yerlerinin genişleme sahası (1950-1980 ve sonrası)

1980 sonrası Sümerbank Dokuma Fabrikası işlevini yitirmiş fakat kentte hizmet ve ticaret sektörleri ön plana çıkmıştır. Ayrıca 2008 ve 2010 yılı imar planları ile kent güney ve kuzeydoğu yönünde gelişmiştir.

Şekil 3.8. Ereğli Yerleşim Merkezi 1900'lerin Başı (Ereğli Belediyesi Arşivi-Yazarın Çalışması)

Ereğli merkez kentin ilk yerleşim merkezi(1900 yılı ve öncesi)

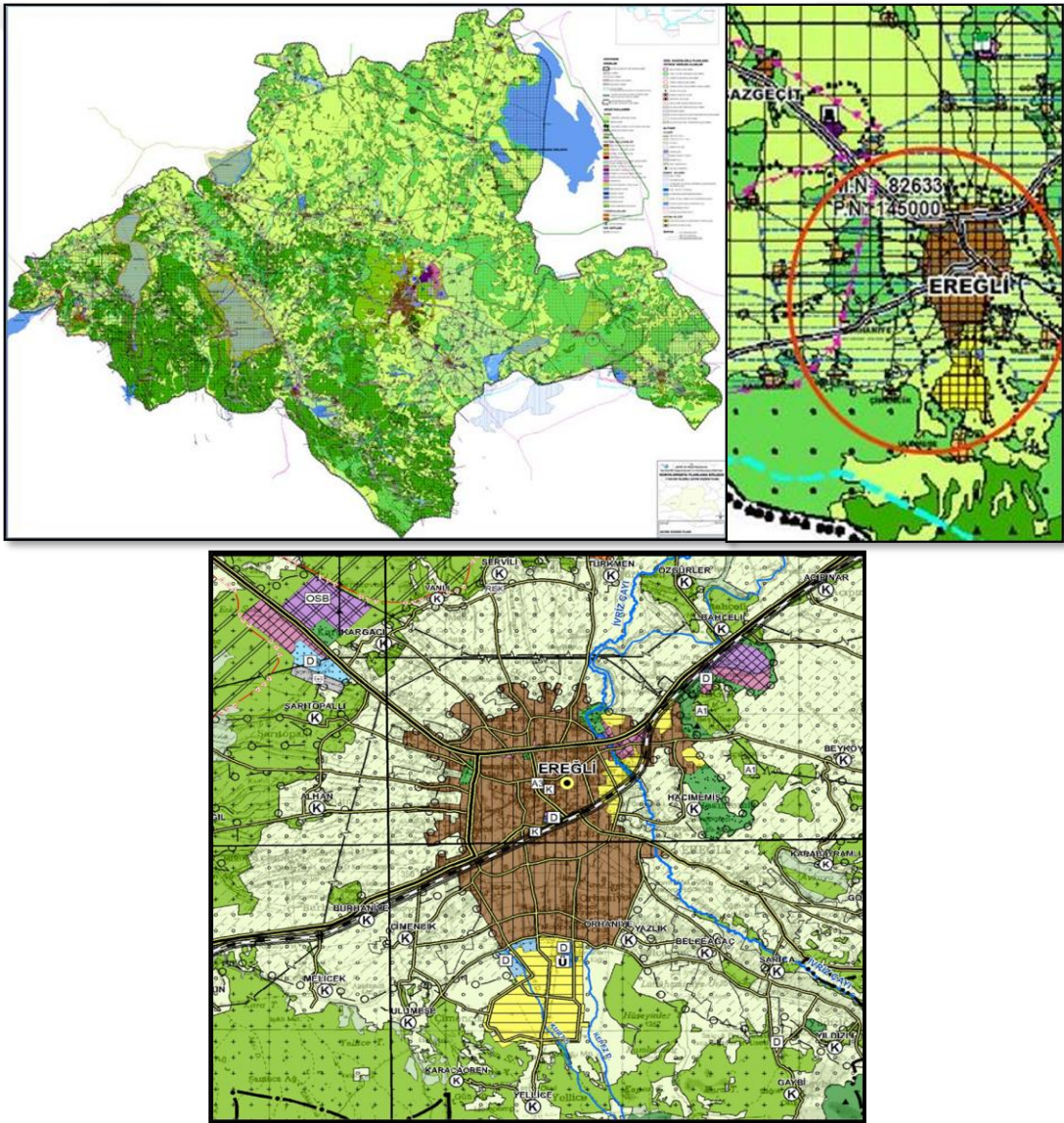
Demiryolu hattı ve Sümerbank Dokuma Fabrikasının açılması ile genişleyen Kent Merkezi (1900-1950)

Göç alan Ereğli ve zamanla yeni yerleşim yerlerinin genişleyen kent formu (1980 sonrası)

Şekil 3.9. Ereğli Yerleşim Merkezi 1900'lerin Başı (Ereğli Belediyesi Arşivi-Yazarın Çalışması)

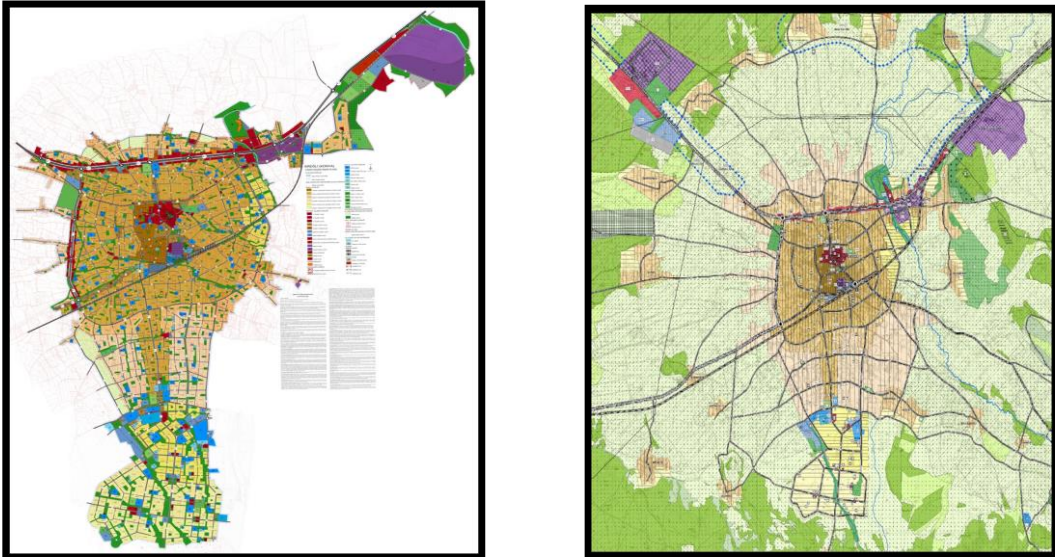
3.3. Kentin İmar Planı Gelişim Süreci

Ereğli İlçesi'ni kapsayan üst ölçekli ilk plan olarak Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlattırılan ve İl Özel İdaresi tarafından 19/07/2007 tarihinde onaylanan Konya-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli İl Çevre Düzeni Planı bulunmaktadır (şekil, 3.10). Daha sonra Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 1/100.000 ölçekli Konya-Karaman (Şekil, 3.10) planlama bölgesi Çevre Düzeni Planı 16.04.2018 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 1/100.000 ölçekli Konya İl Çevre Düzeni Planı 12.12.2014 tarihinde Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanmıştır ve halen bu iki plan geçerli olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.10. 1/100.000 Konya-Isparta ve Konya-Karaman Mevcut Çevre Düzeni Planı (Ereğli Belediyesi Arşivi, 2022)

Ereğli İlçesi'nde ilk imar planı Necmi Ateş tarafından yapılmış ve 19/07/1949 tarihinde onaylanmıştır. Bu plan 2 adet 1/2000, 9 adet 1/1000 ve 18 adet 1/5000 paftadan oluşmaktadır (Ereğli Bel. İmar Müd. Arşivi, 2022). İkinci plan (Şekil, 3.14) emanet usulü yatırılmış, 08/08/1965 yılında onaylanmıştır ve 27 adet 1/1000 paftadan oluşmaktadır (Ereğli Bel. İmar Müd. Arşivi, 2022). Üçüncü plan Oya Erişen'e yaptırılmış ve 05/12/1988 yılında onaylanmıştır. Bu plan da 5 adet 1/5000 ve 78 adet 1/1000 paftadan oluşmaktadır (Ereğli Bel. İmar Müd. Arşivi, 2022). Bundan sonra 18/08/1998 ve 19/02/1999 onay tarihli iki plan Ereğli Belediyesince yapılmıştır (Ereğli Bel. İmar Müd. Arşivi, 2022). Daha sonra Ereğli Belediyesince ihale edilmesi ile Selçuk Üniversitesi tarafından 09/01/2004 yılında 3416 hektarlık alanda planlama çalışması yapılmıştır.(Ereğli Bel. İmar Müd. Arşivi, 2021). Ereğli merkeze ait yürürlükte bulunan revizyon planı ise yine Ereğli Belediyesince Ege Plan L.T.D. Ş.T.İ.'ye ihale edilmiş ve 2008 tarihinde onaylanmıştır. Bu plan ise 12 adet 1/5000 ve 110 adet 1/1000 paftadan oluşmaktadır (Ereğli Bel. İmar Müd. Arşivi, 2022). Son olarak ve yürürlükteki 1/25.000 ölçekli Doğu Konya (Ereğli, Karapınar, Emirgazi, Halkapınar) Planlama Alt Bölgesi Nazım İmar Planı (Şekil, 3.11) 13.05.2016 tarihinde ve 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı (Şekil, 3.11) 12.05.2017 tarihinde Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından onaylanmıştır. Halen etaplardan oluşan 1/1000 Uygulama İmar Planları yapım aşamasındadır (Ereğli Bel. İmar Müd. Arşivi, 2022).

Şekil 3.11. 1/5000 ve 1/25.000 Ereğli Mevcut Nazım İmar Planları (Ereğli Belediyesi Arşivi, 2022)

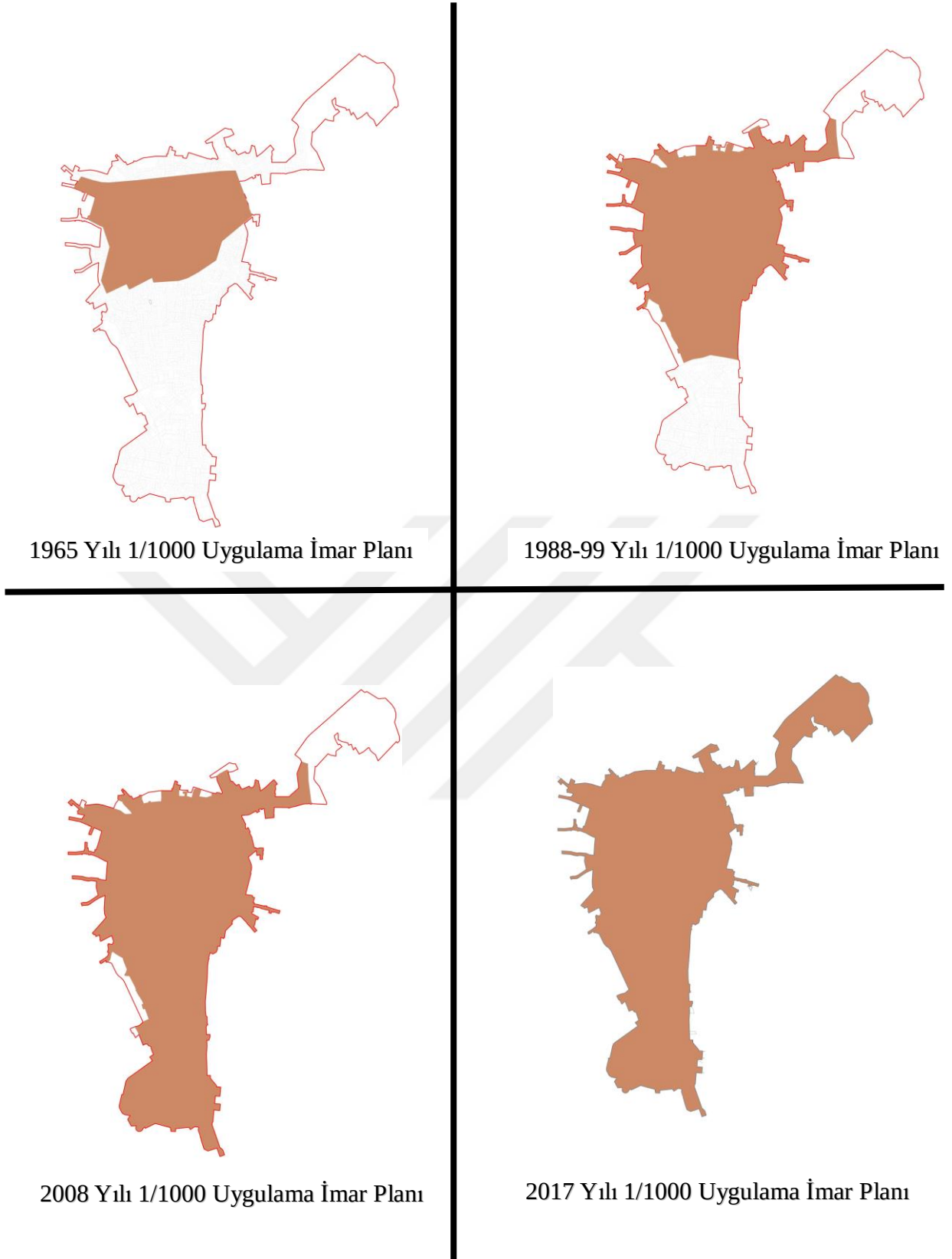
Sümerbank kampüs alanının bulunduğu bölge 2010 yılında sit alanı olarak belirlenmiş ve bu alana en son 12.05.2013 tarihinde koruma amaçlı imar planı yapılmış ve yürürlükte halen bu plan bulunmaktadır (Ereğli Bel. İmar Müd. Arşivi, 2022). Bu plana göre bazı yapılar tescillenmiş bazıları ise niteliklerini kaybettikleri ve harabe halde oldukları için tescil dışı olarak kabul edilmiştir.

Şekil 3.12. Sümerbank Kampüs Alanının Tescil Durumu (K.A.İ.P Notu-Yazar Çalışması)

Şekil 3.13. Sümerbank Kampüs Alanının Tescil Durumu (12.05.2013 K.A.İ.P Notu)

Şekil 3.14. Ereğli Kenti İmar Planı Gelişim Süreci (Ereğli Belediyesi Arşivi 2022-Yazarın Çalışması)

4. BİR CUMHURİYET MİRASI OLAN EREĞLİ SÜMERBANK KAMPÜSÜ

4.1. Ereğli Sümerbank Kampüs Alanının Kuruluşu

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte, idari, sosyal ve toplumsal alanlarda başlayan atılımlar, sanayi ve üretim alanlarında da başlatılmak istenmiştir. 1925 yılında Osmanlı Devletinden kalan bazı üretim tesislerinin sevk ve idaresini üstlenmek üzere Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. 1932 yılında bu oluşum, yerini Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası'na bırakmıştır. 1933 yılında ise bu iki yapı tek bir çatı altında toplanarak Sümerbank adını almıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan Sümerbank Ereğli Bez Fabrikası hem Ereğli kenti için hem de çevre iller için bir kalkınma aracı olmuştur. Fabrikanın çevresinde gelişen sosyal tesisler ve Sümerbank İşçi ve Memur Evleri ile bölge kentin odak noktası haline gelmiştir. Alan Cumhuriyetin ilk yıllarında başlatılan kalkınma hamlesinin fiziksel karşılığı olarak gelişmiş ve Cumhuriyet tarihinin önemli endüstri miras alanları arasında yerini almıştır (Allı, 2019).

Sümerbank kuruluşuyla birlikte Cumhuriyetin ilanından itibaren planlanmakta olan kalkınma hamlesini gerçekleştirmek üzere faaliyetlerine başlamıştır. İlk olarak Kayseri ve Nazilli'de Sovyet uzmanların saptamaları doğrultusunda, Sovyetler Birliği'nde hazırlanan bir proje paralelinde Sümerbank Bez Fabrikaları'nın kurulumları tamamlanmıştır. Aynı süreçte bu defa Alman uzmanların tavsiye ve yönlendirmeleri ile Ereğli, Bursa ve Malatya Bez Dokuma Fabrikaları'nın kurulma çalışmaları yürütülmüştür (Sanayi Okulu Sümerbank 1986).

Bu kapsamda 1934 yılında sanayi atılımının Anadolu'nun görece geri kalmış kentlerine hareketlilik getirmek misyonuna da hizmet edecek biçimde Ereğli Bez Fabrikası'nın temelleri, 1904 yılında tarihi yerleşimin güneyinden geçen demiryolunun hemen kuzeyinde, atılmıştır. Ereğli'nin seçilme nedenlerinden biri de hiç kuşkusuz pamuk üretimi konusunda ön sıralarda yer alan Akdeniz ve Güney Anadolu şehirlerine yakınlığı ve adı geçen demir yolu vasıtasıyla buralara bağlanmış olmasıdır. Ayrıca fabrikanın olası elektrik ihtiyacının karşılanması için kurulması gerekecek hidroelektrik santraller için yeterli su kaynakları da Ereğli çevresinde bulunmaktadır.

1937 yılında tamamlanan fabrika binasının yan tesisleri de hızla inşa edilmeye devam edilmiştir. Kentsel mekânın gelişimini etkileyecek ve kentsel mekân kalite ve anlayışını geleneksel biçiminden, Cumhuriyetin inşa etmeye çalıştığı “modern” çizgiye

getirecek olan çevreler oluşturulmuştur. Bunlardan en önemlileri İşçi Konutları ile Memur Evleridir.

1934-1945 yılları arasından inşaatları tamamlanan bu yapılar aynı fabrika yapısında olduğu gibi Alman mimarlar tarafından projelendirilmişlerdir. Sümerbank kampüsünün içinde bulunan anaokulu, sosyal tesisler, hastane, yazlık ve kışlık sinemalar, spor sahaları ve stadyum ve ilkokul yapısı, alanı kendi içinde yeterli ve Ereğli kentinde imrenilen bir odak haline getirmiştir. Bu yapıların kadınlı erkekli gruplar halinde kullanılması, işçi konutları ve memur evlerinde bulunan ortak açık alanlar farklı bir sosyal ve toplumsal yaşamın da temellerinin atılmasına neden olmuştur.

Üretimden ve diğer yerel ihtiyaçlardan kaynaklanan hareketlilik ve ulaşım ihtiyacı bu devirde tren yolu ile karşılanmaya çalışılmış, 1904 yılında açılan Ereğli istasyonu gerekli yeni eklerle büyütülmüştür.

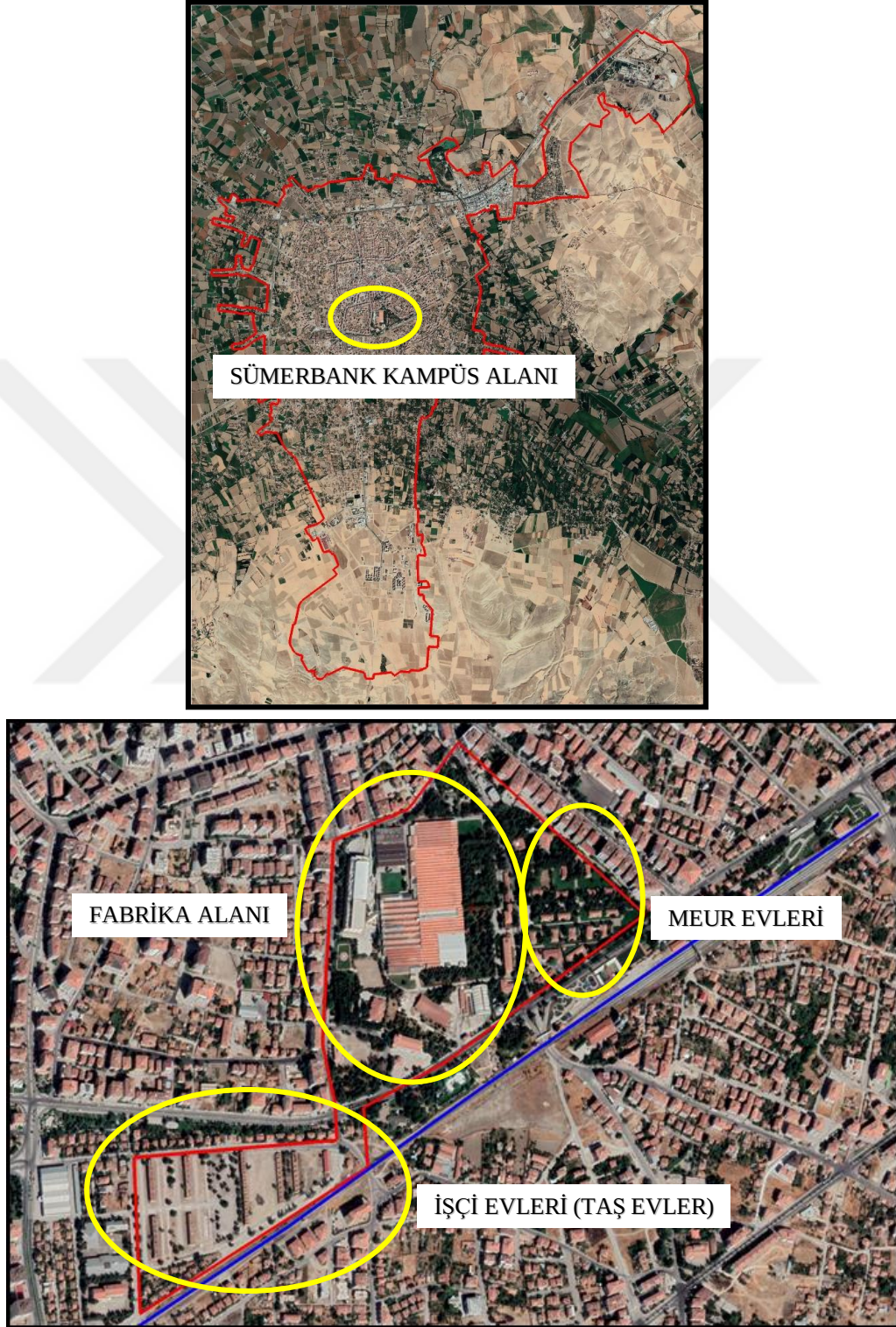
4.2. Ereğli Sümerbank Kampüs Alanı

Sümerbank kampüs alanı kurulduğu yıllarda Ereğli kent merkezine uzak bir konumda iken demiryolunun gelmesi ile genişleyen kent merkezi ile bütünleşerek artık merkezi bir konumda olmuştur (Şekil, 4.1). 1950’li yıllarda başlayan köyden kente göç ile büyüyen kent için Sümerbank tesisleri kentin cazibe noktası ve kültürel etkinliklerin odağı olmuş ve artık kent merkezine tamamen oturmuştur.

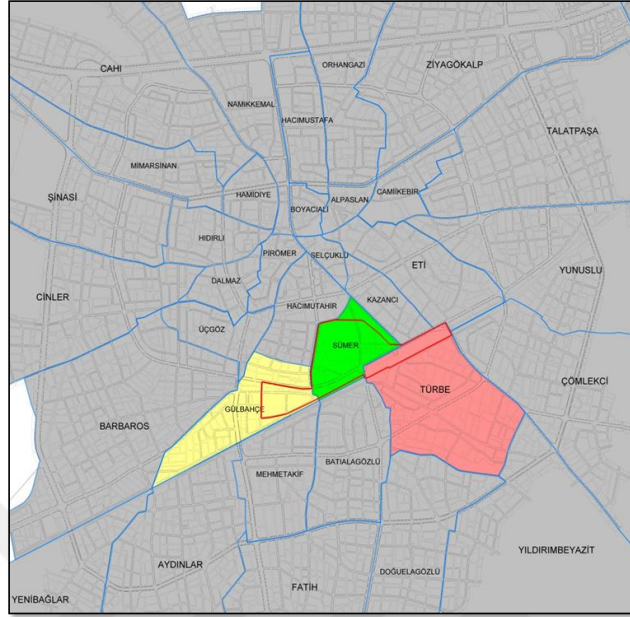
Şekil 4.1. Sümerbank Fabrikasının Kent Merkezine Gömülmüş Haldeki Görüntüsü (Yazar Arşivi 2022)

Sümerbank kampüs alanı Ereğli kent merkezinde bulunan Sümerbank Dokuma Fabrikası, İşçi Lojmanları, Memur Evleri ve İstasyon alanını kapsayan bir alandan oluşmaktadır (Şekil, 4.2).

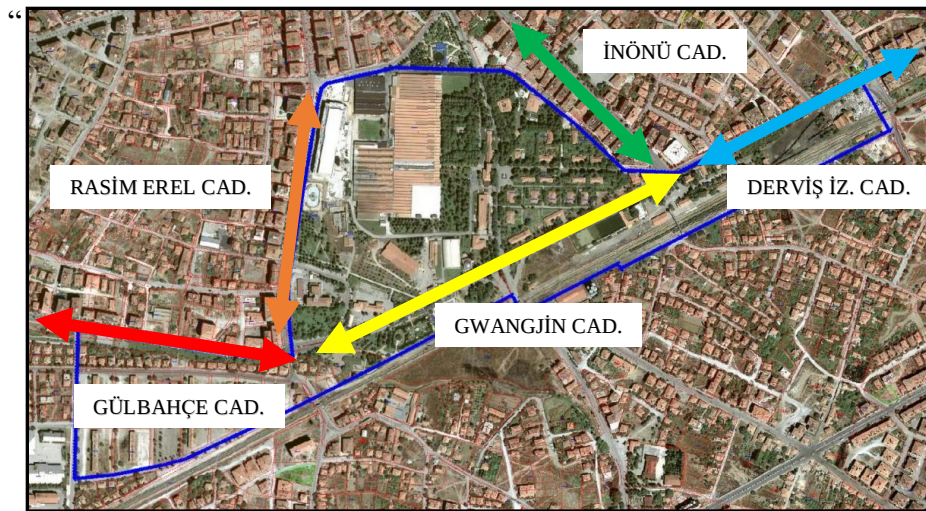
Şekil 4.2. Sümerbank Kampüs Alanının Hava Görüntüsü (Google Map 2022)

Kampüs alanı Ereğli de merkez konumda olan Gülbahçe, Sümer ve Türbe mahallelerinin sınırları içinde kalmaktadır (Şekil, 4.3).

Şekil 4.3. Sümerbank Kampüs Alanı Sınırının Mahallere Dağılımı (Ereğli Belediyesi Arşivi 2022)

Kampüs alanı sınırlarını kapsayan alanının toplam büyüklüğü 38 ha'dır. Kampüs alanı kent merkezini diğer mahallelere ve Halkapınar İlçesi' ne bağlayan İnönü Caddesi, Derviş İzbudak Caddesi, Karaman İli' ne bağlayan Gwangjin ve Gülbahçe Caddeleri ve Rasim Erel caddeleri ile sınırları belirlenmiş bir bölgedir (Şekil, 4.4).

Şekil 4.4. Sümerbank Kampüs Alanının Ulaşım Bağlantıları (Google Map 2022)

4.3 Sümerbank Kampüs Alanının Odak Noktaları

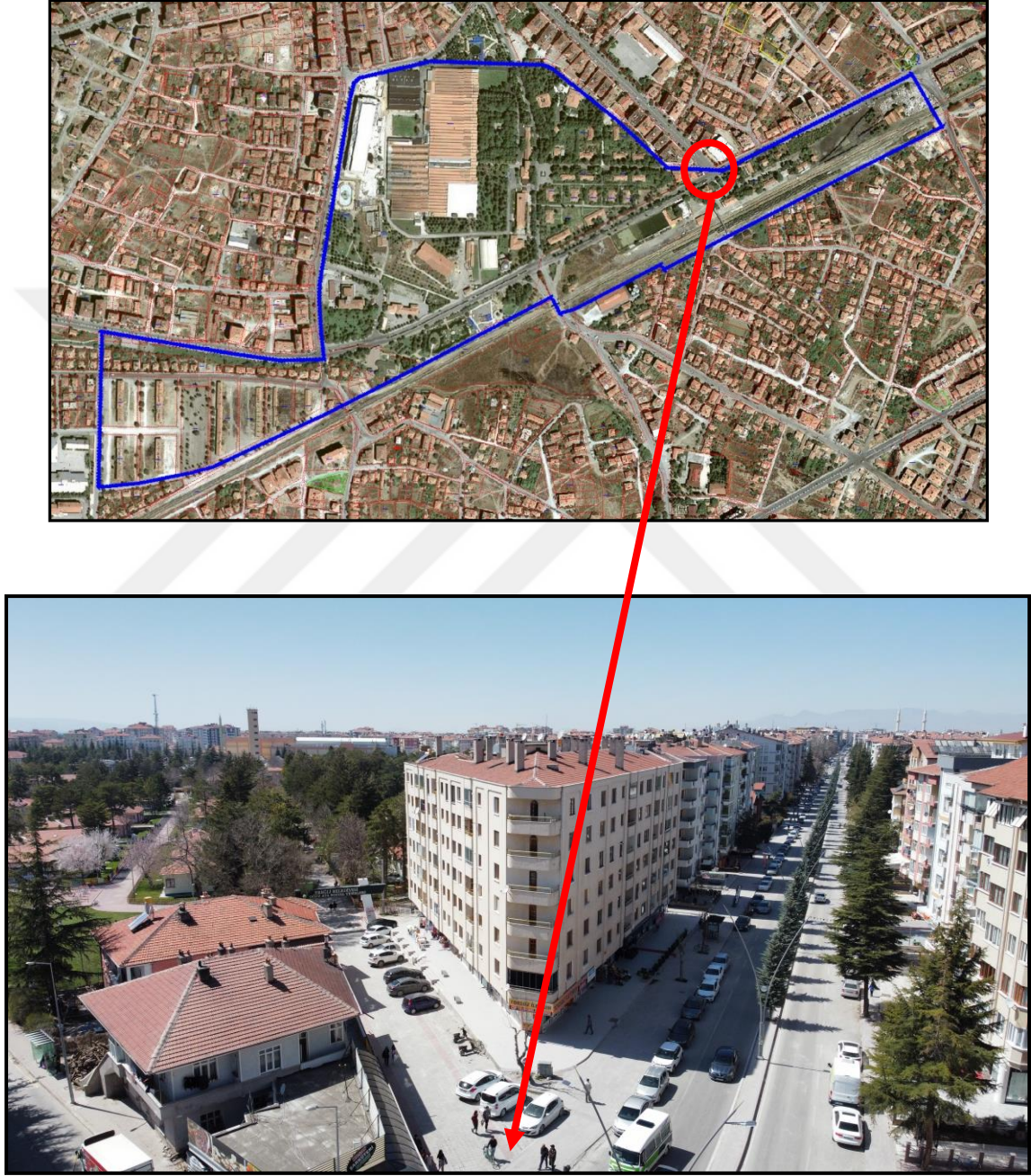
Sümerbank kampüs alanının bulunduğu alan Anadolu'nun hemen tüm kentlerinde Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşanan batılılaşma hareketleri ile genç Türkiye Cumhuriyeti'nin erken dönemlerinde yaşanan atılımların Ereğli için gerçekleştiği alandır.

Sümerbank Fabrikası'nın giriş bloğu önünde bulunan meydan hem bir kentsel nirengi hem de odak olarak görülmektedir (Şekil, 4.5).

Şekil 4.5. Sümerbank Fabrika Girişi Meydan Alanı (Google Map-Yazar Arşivi 2022)

Memur Evleri'nin içinde bulunduğu parkta bulunan eski ve büyük ağaçlar önemli bir kentsel peyzaj öğeleridir. Sümerbank Fabrika Sahası Giriş Bloğu, İnönü Caddesi ile Memur Evleri ana aksının kesiştiğı köşede bulunan meydan, bölge içerisinde yer alan odak noktalarıdır (Şekil, 4.6).

Şekil 4.6. Memur Evleri İçerisinde Bulunan Ağaçlar (Google Map-Yazar Arşivi 2022)

5. MORFOLOJİK BAKIŞ AÇISI İLE EREĞLİ SÜMERBANK KAMPÜSÜ

5.1. Sümerbank Kampüs Alanına Tarihsel Coğrafi Yaklaşım

M.R.G. Conzen, kentsel morfolojiye dayalı yaklaşımını coğrafya bağlamında ortaya koymuştur. Tarihsel süreç içerisinde kentlerin oluşum elemanları ve gelişimlerini sistematik bir analizle coğrafi bir konsept içerisinde incelemiştir (Conzen, 1960). İngiliz Morfoloji okulunun öncüsü olan M.R.G. Conzen'in morfoloji yaklaşımı Sümerbank Kampüs alanı için en önemli yöntem olarak benimsenmiştir.

M.R.G. Conzen'in yaklaşımı tarihsel süreç boyunca kentsel dokunun sürekli dönüşüm ve değişim süreci içerisinde olduğu ve kent karakterlerinin de bu değişimler doğrultusunda sürekli olarak yeniden üretildiği kabul edilmektedir (Conzen, 1960).

Sümerbank kampüs alanının tarihsel süreç içerisinde fiziksel değişimini ve kent ile nasıl bütünleştiğini ve etkisini; kampüs alanını Fabrika Alanı, Memur Evleri, İşçi Evleri (Taş Evler) olmak üzere üç ana bölgeye ayırarak incelenmiştir (Şekil, 5.1).

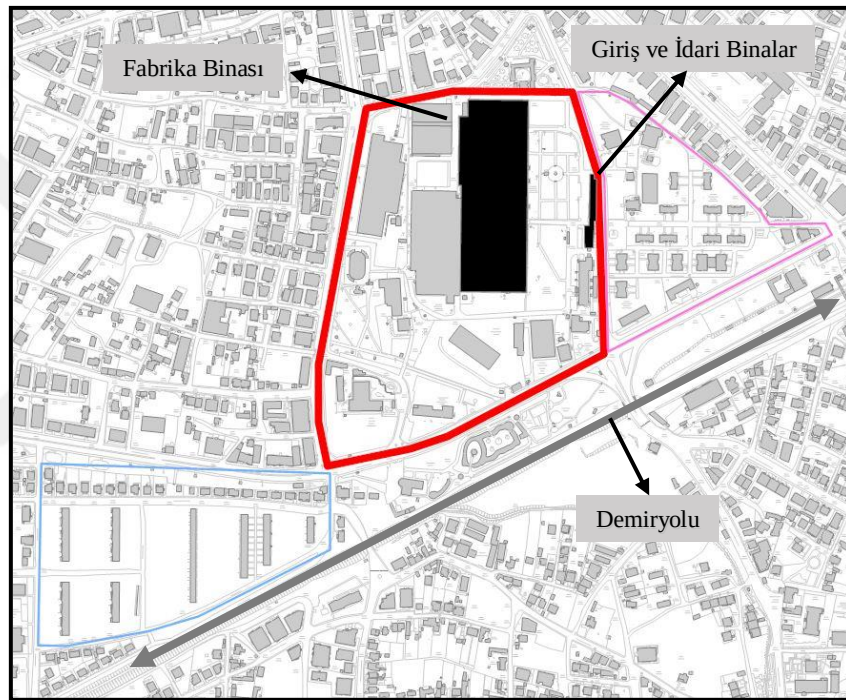

Şekil 5.1. Sümerbank Kampüs Alanını Oluşturan Üç Bölge (Google Map 2022)

5.2. Fabrika Alanının Tarihsel Süreci

1930-1940 Arası Dönem

Sümerbank tekstil fabrikasının yapılmaya karar verilmesi ve yapılış süreci 1930'lu yılların başına dayanıp yine 1930'lu yılların sonuna kadar tamamen bitmiş ve fabrika binası kent merkezine uzak fakat demiryoluna yakın bir konumda yapılmıştır. Fabrika binasının yapılması ile birlikte bu zaman aralığında giriş ve idari binalarda tamamlanmıştır (Şekil, 5.2-3).

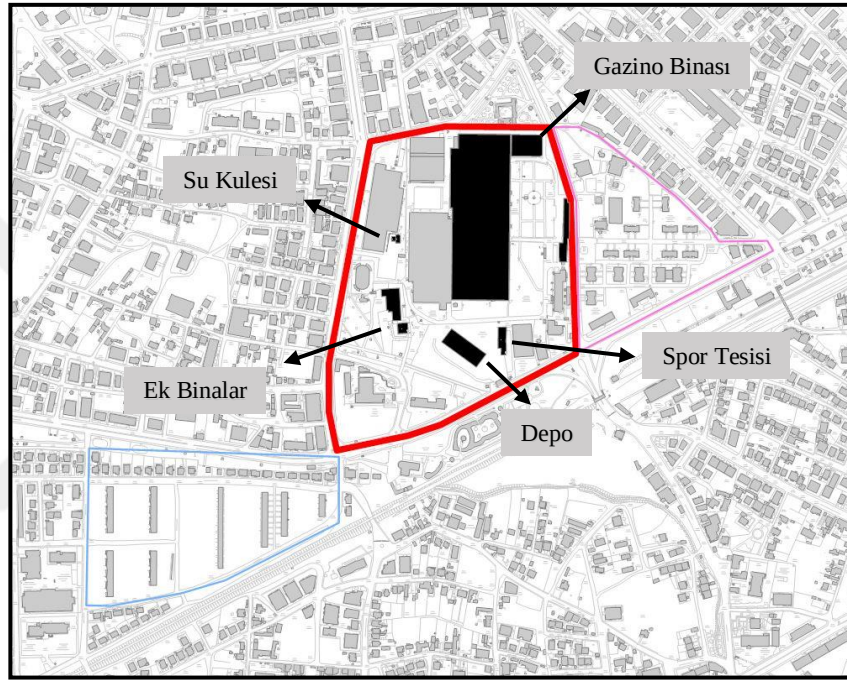
Şekil 5.2. Fabrika Alanının Dönem İçerisindeki Durumu (Kadastral Haritalar Üzerinde Yazarın Çalışması, 2022)

Şekil 5.3. Sümerbank Fabrikası 1937 (Ereğli Belediyesi Arşivi)

1940-1950 Arası Dönem

Fabrika binasının yanında sosyal ve kültürel tesisler açılmaya başlanmış ve ilk olarak işçilerin, memurların zamanlarını geçirebileceği bir gazino binası ve spor tesisi ve fabrikaya yardımcı ek binalar bu dönemde yapılmıştır (Şekil, 5.4-5). Yine bu dönemde depo ve su kulesi inşaatları da tamamlanmıştır. Bu dönemde artık fabrikanın da etkisiyle kentin nüfusu artmış ve fabrika alanı artık yavaş yavaş kent merkezi ile bütünleşmeye başlamıştır.

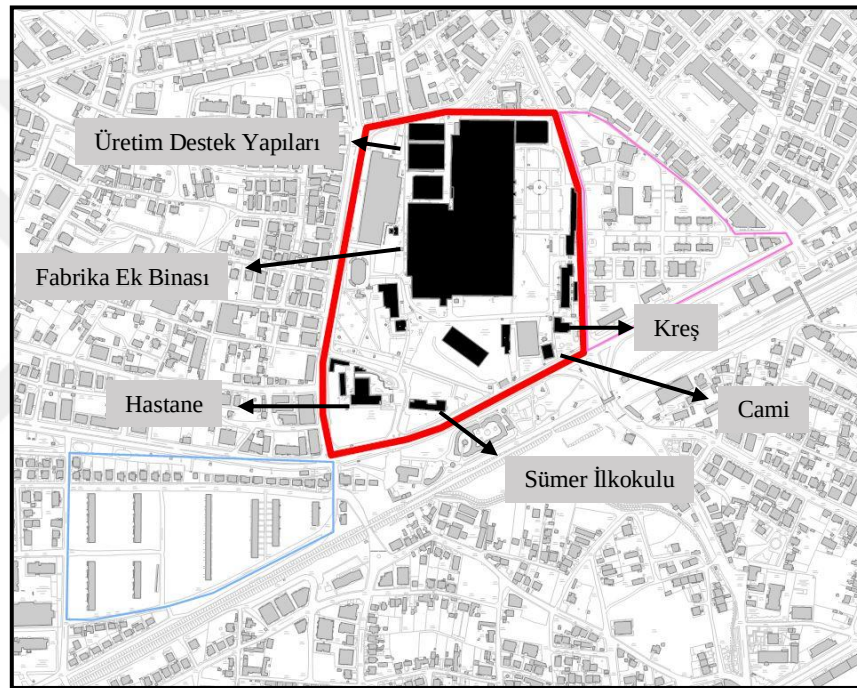
Şekil 5.4. Fabrika Alanının Dönem İçerisindeki Durumu (Kadastral Haritalar Üzerinde Yazarın Çalışması, 2022)

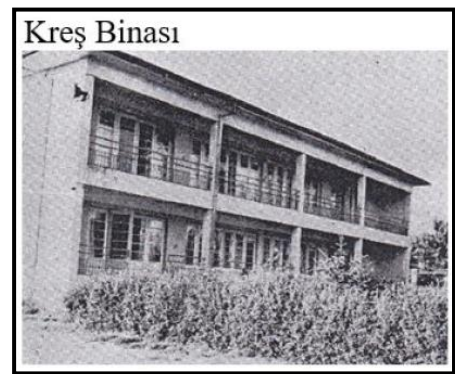
Şekil 5.5. Sümerbank Fabrikası Gazino Binası 1947 (Url 2)

1950–1980 Arası Dönem

1950 yılına gelindiğinde Sümerbank Ereğli Bez Fabrikası 2140 işçi ve 60 memur ile kadrosunun en kalabalık olduğu dönemi yaşamaktadır. 1980’li yıllara doğru fabrika alanına yeni tesisler kazandırılmış ve fabrika oldukça genişlemiştir özellikle sağlık ve eğitim alanında çalışmalar yapılmış ve yeni bir hastane kazandırılmıştır ayrıca kreş, ilkokul ve cami inşası başlamıştır (Şekil, 5.5). Fabrika alanına açılan sosyal ve kültürel tesisler Ereğli’de bu alanın cazibe merkezi haline gelmesini sağlamış ve Ereğli’nin hem yaşam kalitesini değiştirmiş hem de imrenilen bir dönem meydana getirmiştir.

Şekil 5.5. Fabrika Alanının Dönem İçerisindeki Durumu (Kadastral Haritalar Üzerinde Yazarın Çalışması, 2022)

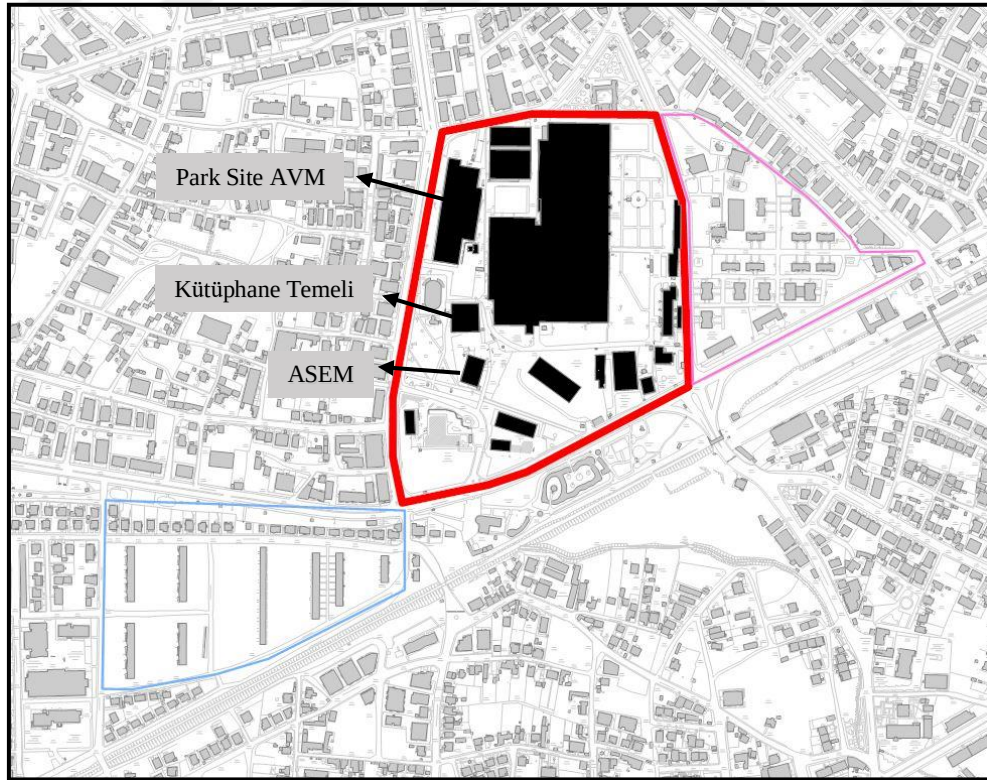
Şekil 5.5. Sümer İlkokulu ve Kreşi 1955 (Url 2)

1980 Sonrası ve Fabrika Alanının Güncel Durumu

1980 yılında yaşanan siyasi gelişmeler neticesinde, KİT'lere karşı devletin tutumu değişmiş ve özelleştirme çalışmaları ile Sümerbank ve benzeri diğer kuruluşların satışları gündeme gelmiştir. Ereğli Bez Fabrikası da bu gelişmelerden nasibini almış ve Eylül 1987'de özelleştirme listesine alınmıştır. Fabrika'nın 1997 yılında ise Albayrak Tekstil tarafından satın alınmasıyla birlikte; fabrikaya ait tüm sosyal alanlar teker teker fabrika bünyesinden ayrılarak, Maliye Hazinesi, Ereğli Belediyesi gibi kurumlara terk edilmiştir.

Fabrikanın özelleştirilmesiyle başlayan süreçte, ilk kurulduğu dönemin tam aksi yönde; sanki zaman tersine akmış, kurulan tüm sosyal tesisler teker teker ortadan kaldırılmış, tüm alan cazibesini ve canlılığını yitirmiş sosyo-kültürel yaşam açısından imrenilen yerler birer birer yok olmuş tüm tesisler yapılar binalar işlevselliğini kaybetmiş çoğu kapanmış harabe ve metruk binalar haline gelmiştir.

Ereğli halkının çok önem verdiği hatta çevre illerden de gelenlerin çok olduğu 1980'li yıllardan sonra yazlık sinema ve kışlık sinema olarak kullanılmaya başlayan gazino binası da yine bu dönemde yıkılmıştır (Şekil, 5.6).

Şekil 5.6. Fabrika Alanının Dönem İçerisindeki Durumu (Kadastral Haritalar Üzerinde Yazarın Çalışması, 2022)

Sümerbank fabrikasının özelleşmesi ile birlikte fabrika sahibi olan Albayraklar Tekstil firması tarafından geniş parsellere sahip fabrika alanı ifraz edilerek İfraz sonrasında; fabrika parselinde, ana üretim kütesinin batı yönünde bulunan bazı üretim destek yapıları yıkılmış, yerlerine “Park Site” adında bir alış-veriş merkezi inşa edilmiştir (Şekil, 5.7).

Şekil 5.7. Park Site Alış Veriş Merkezi, 2022 (Yazar Arşivi, 2022)

Fabrika binası tamamen kent merkezine gömülü atıl bir konumda olup 1980’den önce üç vardiya çalışan fabrika günümüzde askeri kıyafetler olmak üzere belirli yerlere üretim yapmakta ve artık üretim durumu oldukça azalmış hatta tamamen üretimin bittiği söylenebilir (Şekil, 5.8).

Yine bu dönemde fabrikanın kuzey kısmı tamamen park alanı ve sosyal kültürel tesislere ayrılmış fakat sadece Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından Aile Sanat ve Eğitim Merkezi (ASEM) yapılmıştır. Fabrikanın kuzey alanında Ereğli Belediyesi tarafından kütüphane temeli atılmış olup etrafı halen park alanı olarak kullanılan bir alan durumundadır (Şekil, 5.9).

Şekil 5.8. Fabrika Alanı Güncel Hali, 2022 (Yazar Arşivi, 2022)

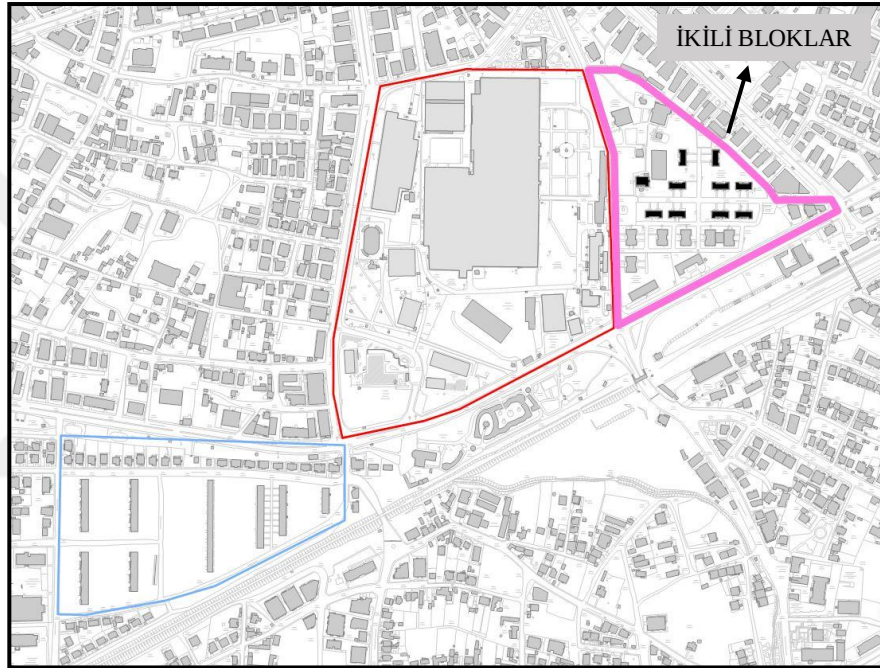

Şekil 5.9. Fabrika Alanı Güncel Hali, 2022 (Yazar Arşivi, 2022)

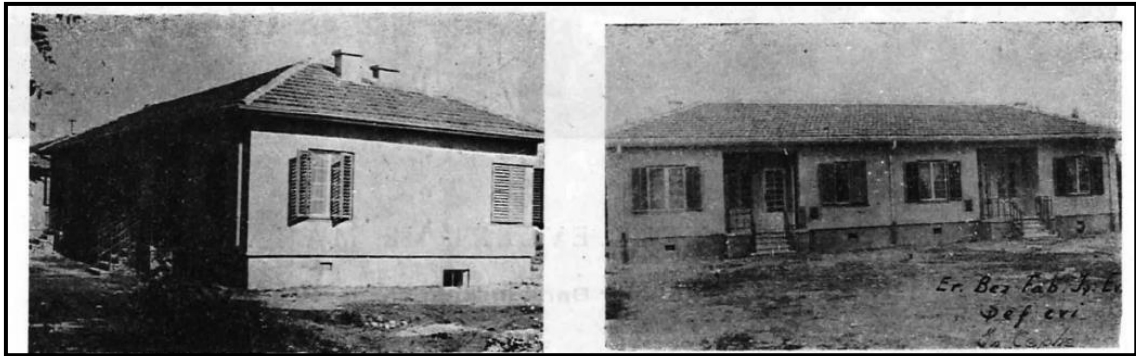
5.3. Memur Evlerinin Tarihsel Süreci

1940-1950 Arası Dönem

1930'lu yılların sonunda tamamlanan fabrika alanı ile birlikte Ereğli dışından gelen fabrika çalışanlarının memur kesimi ve üst düzey yöneticilerinin barınmaları amacı ile öncelikle alanın kuzeyinde yer alan 2'li bloklardan oluşan 10 adet mesken inşa edilmiştir (Şekil, 5.10-11).

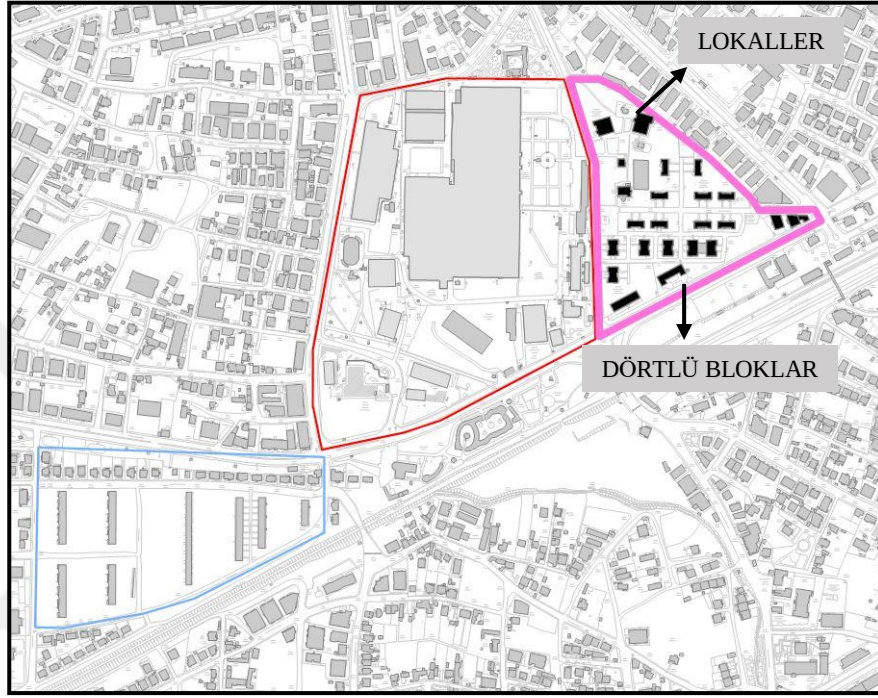
Şekil 5.10. Fabrika Alanının Dönem İçerisindeki Durumu (Kadastral Haritalar Üzerinde Yazarın Çalışması, 2022)

Şekil 5.11. ARKİTEKT Cilt: 1944 Sayı: 1944-01-02 (145-146) Sayfa: 9-13

1950–1980 Arası Dönem

Sümerbank Fabrikası artık çalışan kadrosu bakımından oldukça kalabalık bir hale gelmiş ve bu dönemde memur evlerinin dörtlü bloklarından oluşan 8 adet mesken inşa edilmiş yine aynı zamanda iki adet lokal olarak kullanılan binalar yapılmıştır (Şekil, 5.11-12).

Şekil 5.11. Fabrika Alanının Dönem İçerisindeki Durumu (Kadastral Haritalar Üzerinde Yazarın Çalışması, 2022)

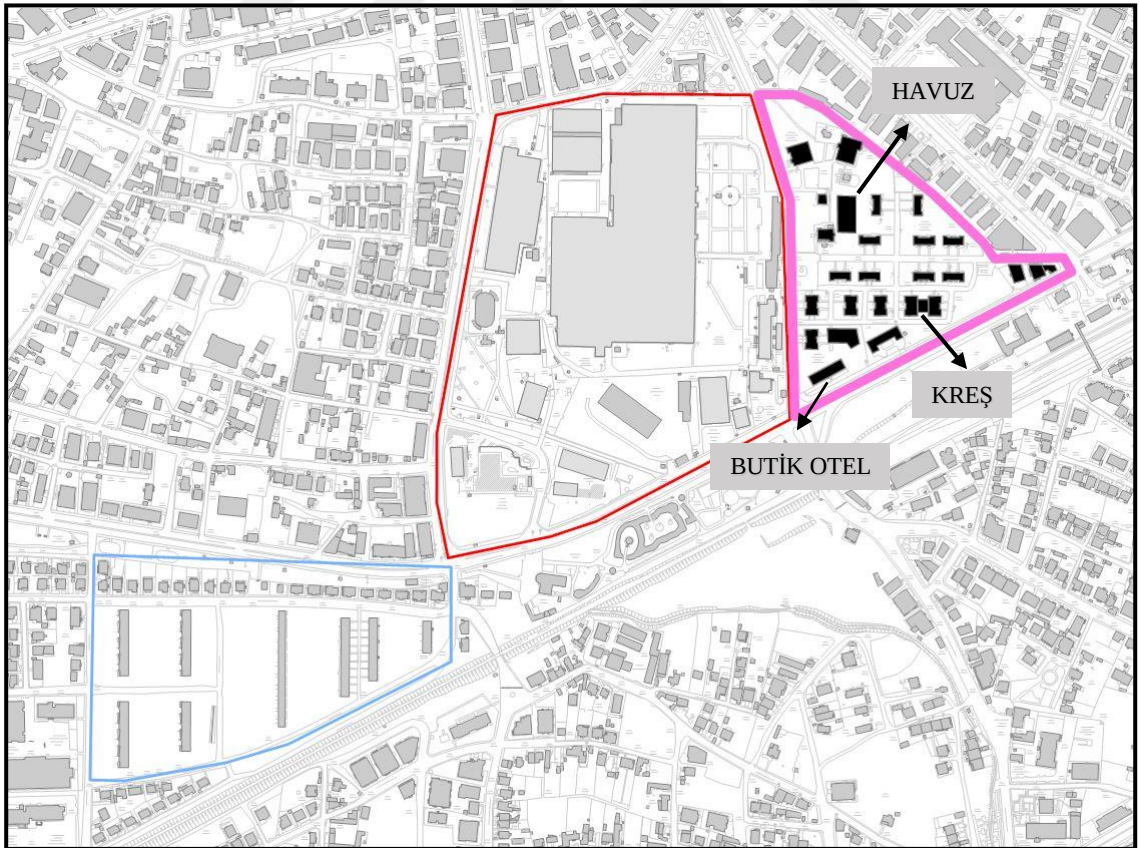

Şekil 5.12. Memur Evleri 1975 (Ereğli Belediyesi Arşivi, 2022)

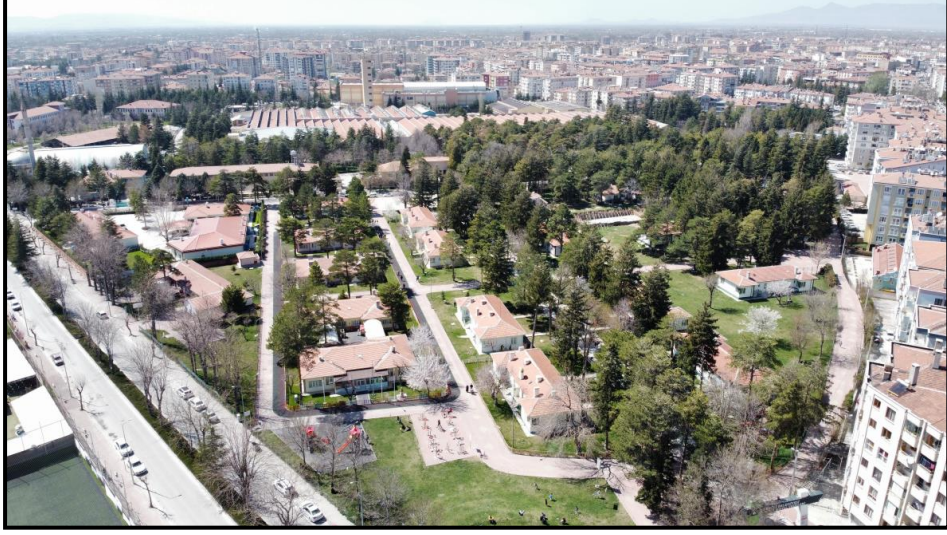
1980 Sonrası ve Memur Evleri Alanının Güncel Durumu

1980’li yılların sonuna kadar memur evleri aktif ve faal olarak kullanılmış ve yine 1990’lı yıllara kadar imrenilen bir yer olma özelliğini korumuştur. Fabrikanın 1997 yılında özelleşmesiyle birlikte memur evleri boşaltılmış ve yaklaşık 15 yıl boş olarak kalmış bu sebepten dolayı metruk ve harabe haline gelmiş ve kullanılamaz durumda kalmıştır. Her ne kadar evler oturulamaz olsa da 2000’li yıllara gelindiğinde evlere oturmaya başlanmış ve bu yüzden alan gün geçtikçe tehlikeli bir yer olmaya başlamıştır.

2013 yılında Ereğli belediyesi tarafından memur evleri restore edilerek yeni binalar eklenmiş derneklere kiralanmış ve atıl durumdan kurtarılmış ve yeni bir çehre oluşturulmuş ve bu alan biraz da olsa eski günlerine dönüyor izlenimi bırakmıştır. Yine bu dönemde memur evlerinin kuzey batısında yer alan bölgeye arsa sahibi tarafından bir butik otel yapılmıştır (Şekil, 5.13-14).

Şekil 5.13. Fabrika Alanının Dönem İçerisindeki Durumu (Kadastral Haritalar Üzerinde Yazarın Çalışması, 2022)

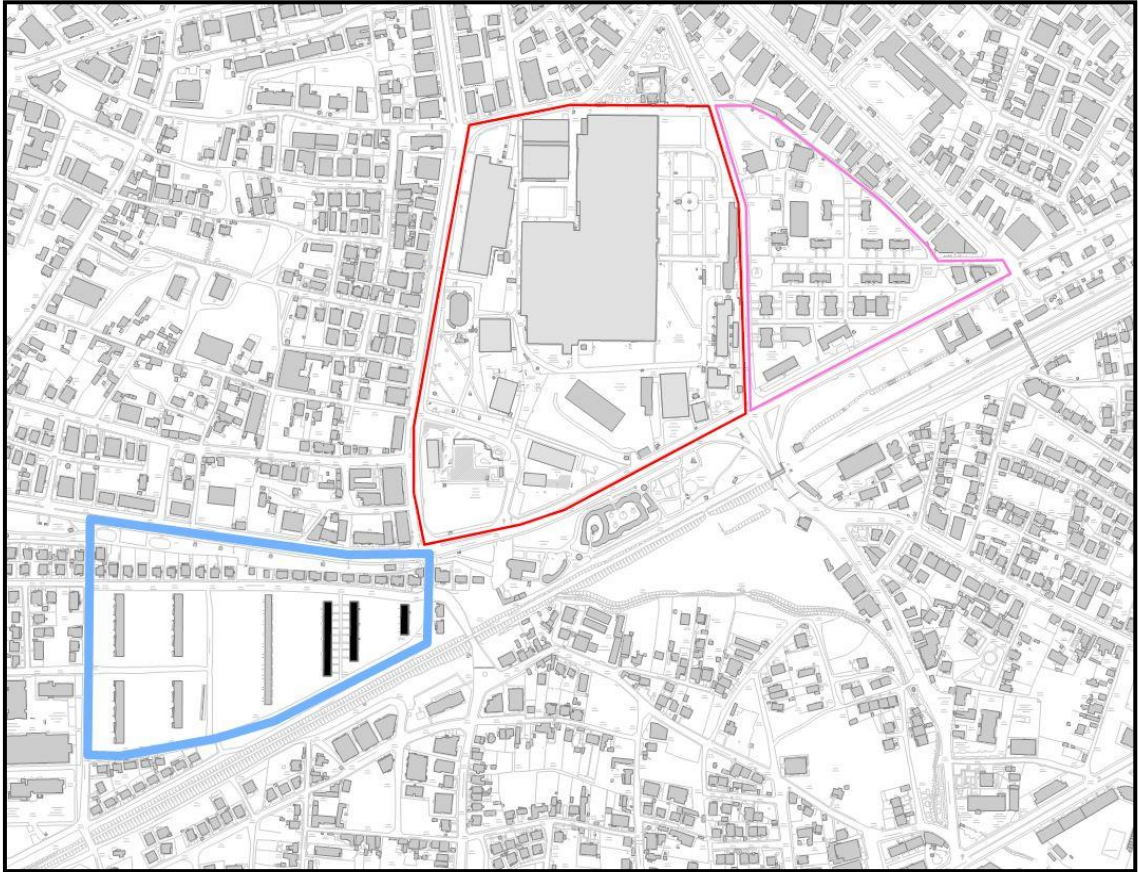

Şekil 5.14. Memur Evleri Alanı Güncel Hali, 2022 (Yazar Arşivi, 2022)

5.4. İşçi Evlerinin (Taş Evler) Tarihsel Süreci

1940-1950 Arası Dönem

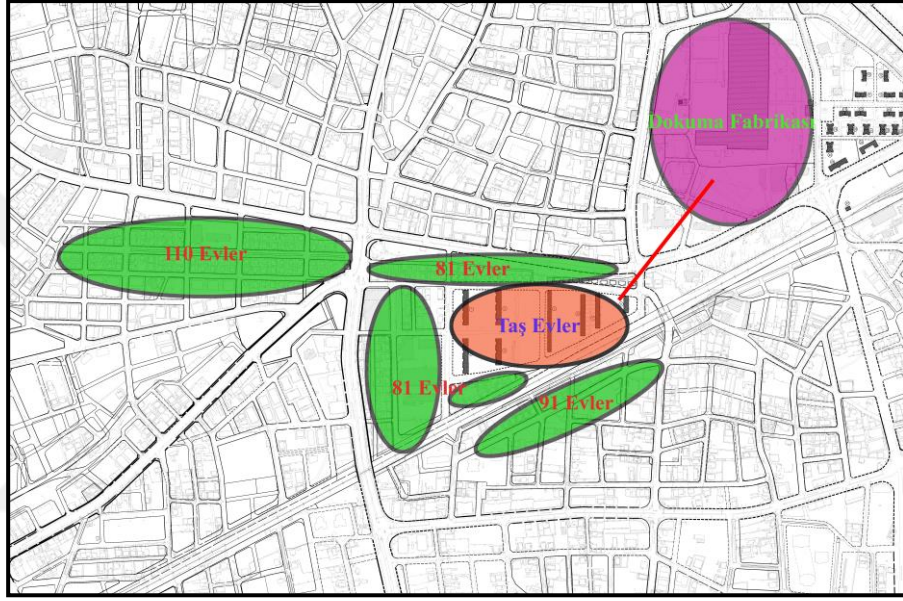
Fabrikanın kurulması ile birlikte işçilerin kalacağı yer olarak fabrikanın kuzey batısında bulunan alana ilk olarak üç blok halinde binalar inşa edilmiştir. Bu alan memur evlerinde farklı olarak ve yine kent merkezine uzak bir konumda fabrika alanına yakın fakat fabrikadan bağımsız bir alanda kurulmuştur. İşçi evleri tamamen Alman mimarlar tarafından tasarlanmış ve yapılışında taşlar kullanıldığı için Taş Evler olarak ta bilinmektedir. Bu dönemde İşçi Evlerinde sadece fabrika çalışanı olan usta ve usta başı olan işçiler barınmıştır (Şekil, 5.15-16-17-18).

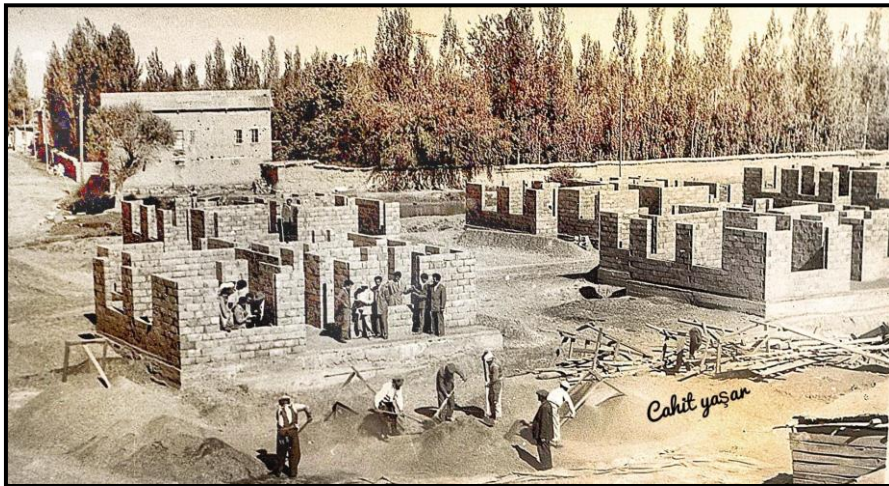
Şekil 5.15. İşçi Evleri Alanının Dönem İçerisindeki Durumu (Kadastral Haritalar Üzerinde Yazarın Çalışması, 2022)

1950–1980 Arası Dönem

19. yüzyılın yarısına denk gelen dönemde Sümerbank fabrika kampüsü devlet eliyle yaptırılan konutların yanı sıra, mevcut lojmanların ihtiyacı karşılamadığı noktalarda çalışanlar kendi aralarında kooperatifler kurarak plana konu alanda kalan 81 Evler, 91 Evler ve 110 Evler gibi yerleşim alanlarında kendi konutlarını üretmişlerdir işçilerin kurdukları kooperatifler vasıtasıyla oluşturmaya başladıkları yaşam çevreleri de bu tarihlerde ortaya çıkmaya başlamıştır (Şekil, 5.19-20).

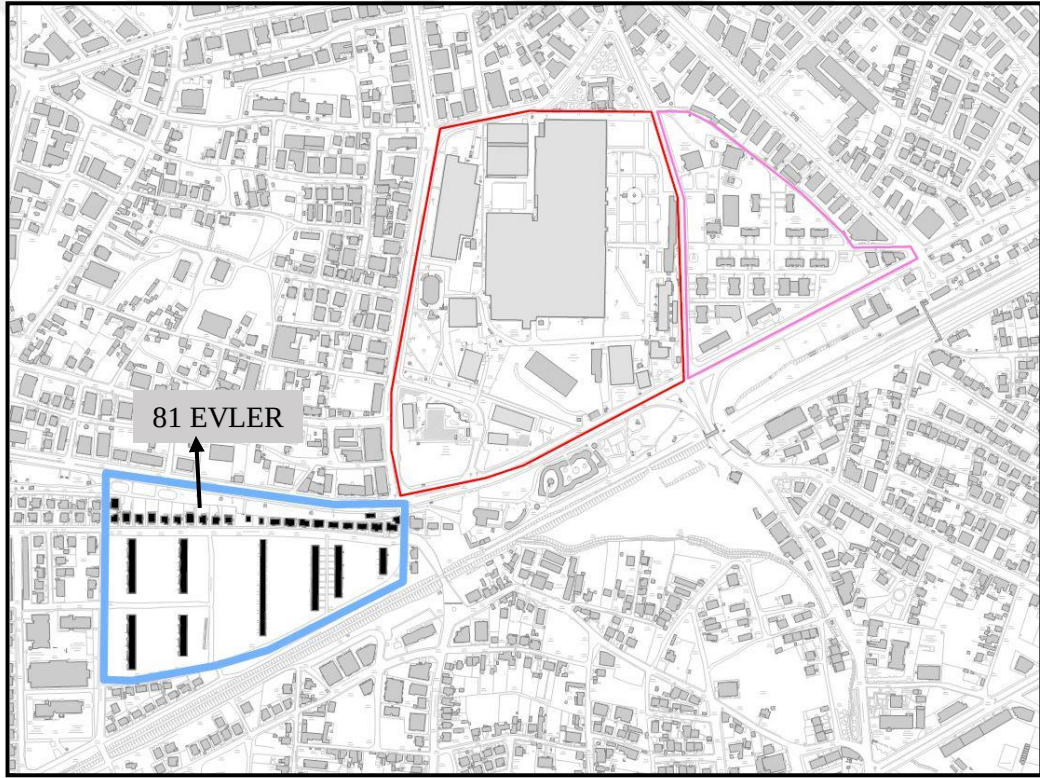
Şekil 5.19. İşçi Evleri Alanının Dönem İçerisindeki Durumu (Yazarın Kendi Çizimi, 2022)

Şekil 5.20. 81 Evlerin İnşasına Başlandığı Yıllar (Cahit Yaşar Arşivi, 2022)

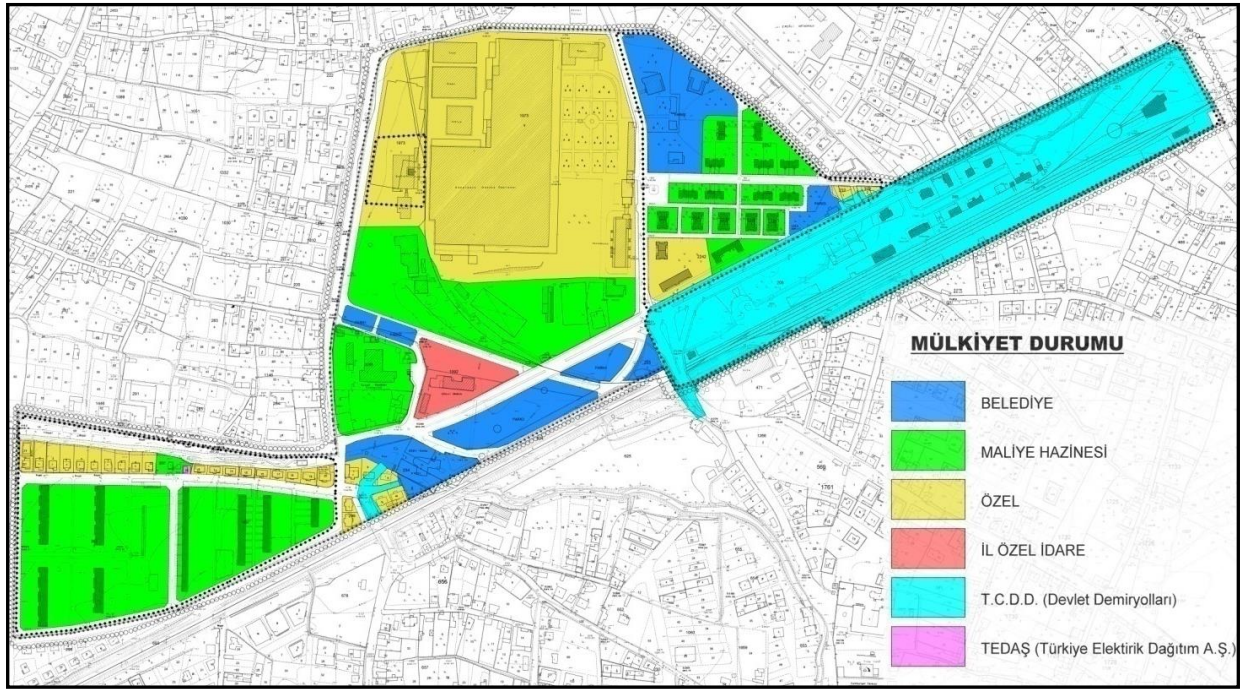
1980 Sonrası ve İşçi Evleri (Taş Evler) Alanının Güncel Durumu

Fabrika alanı ve memur evlerinde olduğu gibi fabrikanın özelleşmesi ile İşçi Evleri de tamamen boşaltılmış ve kullanılamayan metruk binalar haline gelmiştir. 17 Ağustos depreminden sonra depremde zarar gören vatandaşlarımıza konaklamak amacı ile Belediye aracılığı ile yer tahsis edilmiş ve Belediye tarafından geçici bir tadilat yapılmıştır. Merkezi sistem kanalıyla ısınan konutlara yerleşen depremzedeler, ısınma sisteminin artık çalışmaması nedeni ile soğuktan korunmak için binaları yıkıp ve harap etmişlerdir. 2000’li yıllarda yeni projeler üretilmiş fakat hiçbiri uygulamaya konulamamış ve bu süreçte yapılar artık iyice harabe haline gelmiş ve kentin merkezinde tehlikeli bir alan olmaya başlamıştır (Şekil, 5.21).

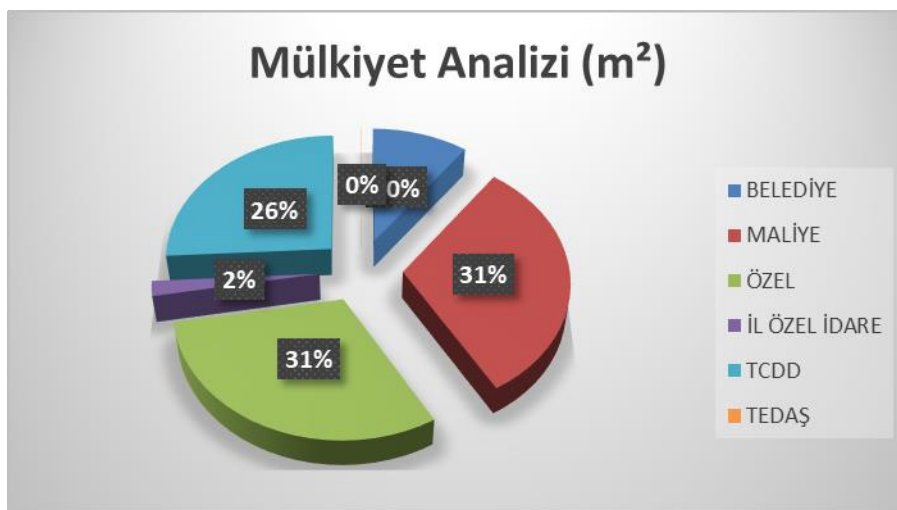
Şekil 5.21. İşçi Evleri Alanının Dönem İçerisindeki Durumu (Kadastral Haritalar Üzerinde Yazarın Çalışması, 2022)

Özellikle 2000’li yıllardan sonra günümüze kadar İşçi Konutları’nın olduğu alan çeşitli kamu kurumları tarafından elde edilmek istenmiş (Şekil, 5.22-23). Maliye Hazinesi, Adalet Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Ereğli Belediyesi ve Konya Büyükşehir Belediyesi gibi kurumların bünyesine geçmiş ve her dönem seçim vaatleri olarak

Şekil 5.22. Sümerbank Kampüs Alanının Mülkiyet Durumu (K.A.İ.P Notu-Yazarın Çalışması)

Mülk Sahibi	Alan (m ²)	Oran (%)
Belediye Mülkü	33522,83	10,15
İl Özel İdare	6311,20	1,91
Özel Mülk	101198,50	30,64
Maliye Hazinesi	103775,65	31,42
TCDD (Devlet Demiryolları)	85408,30	25,86
TEDAŞ (Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.)	95,73	0,03
TOPLAM	330312,21	100

Şekil 5.23. Sümerbank Kampüs Alanının Mülkiyet Durumu (Koruma amaçlı İmar Planı K.A.İ.P. 2013)

kullanılmış fakat herhangi bir yenileme yada restorasyon gerçekleştirilmemiştir. İşçi Evlerinin tahsisinin devamlı el değiştirmesi bu alana hizmet getirememiş ve artık iyice köhneleşmesine de yol açmıştır (Şekil, 5.24).

Şekil 5.24. İşçi Evleri Alanı Güncel Hali, 2022 (Yazar Arşivi, 2022)

Taş Evler günümüzde artık harabe, kullanılmayan ve iyice bitmiş tüm fonksiyonlarını kaybetmiştir. Konya Büyükşehir Belediyesi Ereğli eski Sümerbank İşçi Evleri'nin bu kötü görünümü ve harabe durumundan kurtarılması ve tekrar kentin cazibe merkezi olarak anılması amacıyla 2016 yılında bir restorasyon projesi hazırlamıştır. Taş Evler yenilendikten sonra sosyal, kültürel ve kamu amaçlı hizmetler için kullanılması düşünülmüş fakat bu proje ekonomik sebeplerden dolayı gerçekleştirilmemiştir. İşçi Evleri son olarak Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından Ereğli Belediyesi bünyesine bırakmış ve tahsisi yapılmıştır. Ereğli Belediyesi 2022 yılında İşçi evlerinin aynı memur evlerinde olduğu gibi bir alan oluşturmak amacı ile yeni bir restorasyon çalışması başlatmış ve halen bu çalışmalar devam etmektedir (Şekil, 5.25-26).

Şekil 5.25. İşçi Evleri Alanı Güncel Hali, 2022 (Yazar Arşivi, 2022)

Şekil 5.26. İşçi Evleri Alanı Güncel Hali, 2022 (Yazar Arşivi, 2022)

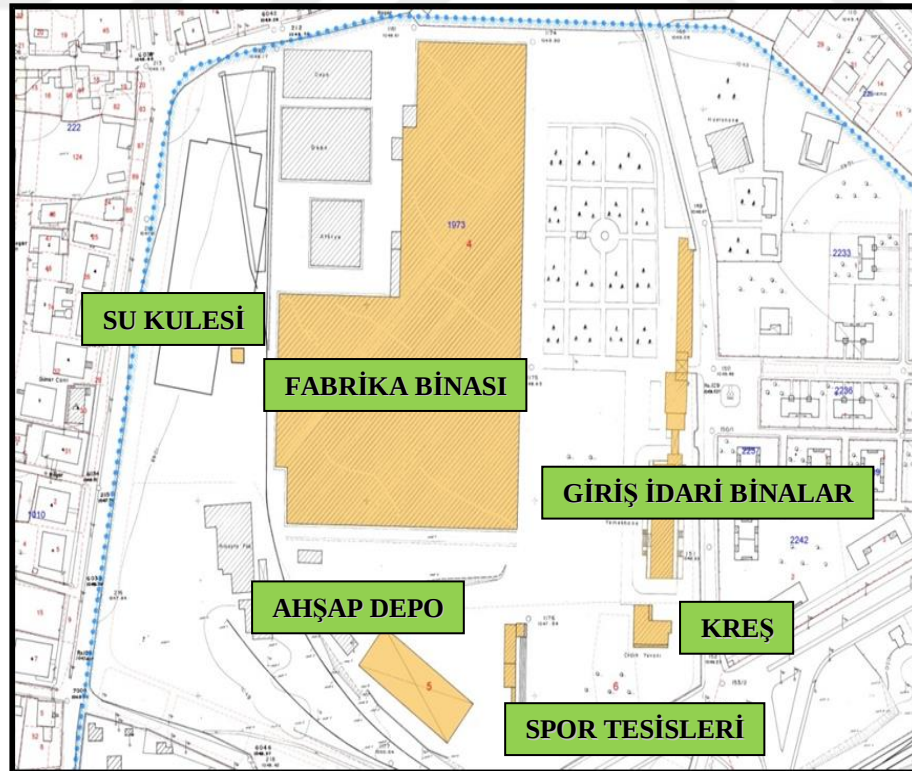
5.5 EREĞLİ SÜMERBANK KAMPÜS ALANININ YAPISAL TİPOLOJİSİ

5.5.1. Sümerbank Kampüs Alanının Tipo-Morfolojisi

Bir önceki bölümde Sümerbank kampüs alanının tarihsel coğrafi yaklaşımı ile morfolojik inceleme yapılmış bu bölümde kampüs alanının tipolojik açıdan morfolojik incelemesi yapılacaktır. Kentsel morfoloji alanında tipolojik incelemeyi ilk olarak Saverio Muratori yapmış devamında ise mimar ve şehirci Gianfranco Caniggia “bir çalışma ortaya koymuştur. Bu bölümde Gianfranco Caniggia’nın çalışmaları doğrultusunda Sümerbank Kampüs alanı içerisindeki yapıların tipolojisi incelenecektir.

5.5.2. Fabrika Alanında Bulunan Yapılar

İnşasına 1934 yılında başlanan Sümerbank Fabrikası etrafında, fabrikadan kaynaklanan ihtiyaçları karşılamak için bazı yapılar inşa edilmiştir. Aşağıda fabrika yapısı ile birlikte, saha içinde bulunan ve bugüne kadar ayakta kalabilmiş yapıların mimari özelliklerine değinilmiştir (Şekil, 5.27-28).

Şekil 5.27. Sümerbank Fabrika Sahası İçinde Bulunan Mimari Değerler (Ereğli Belediyesi Arşivi, 2022)

Şekil 5.28. Sümerbank Fabrika Sahası İçinde Bulunan Mimari Değerler (Yazar Arşivi, 2022)

Fabrikanın özelleşmesi ile birlikte alan içerisinde ilk yapıldığı yıllardaki binaların çoğu işlevlerini yitirdi ve çoğu kullanılamaz yada boş hale geldi (Çizelge, 5.1).

Çizelge 5.1. Sümerbank Fabrika Sahası İçinde Bulunan Mimari Değerler (Ereğli Belediye Arşivi 2022)

BİNA	YAPIM YILI	İLK İŞLEVİ	BUGÜNKÜ İŞLEVİ
Fabrika	1937	Üretim Tesisi	Üretim Tesisi- A.V.M.
Giriş ve İdari Binalar	1937	İdare Bölümü	Yemekhane – Boş
Kreş	1960	Kreş	Kreş
Spor Tesisi	1950	Spor Sahası	Belediye Araç Parkı
Ahşap Depo	1950	Depo	Boş Harabe
Su Kulesi	1940	Su Deposu	Boş - Kullanılmıyor

5.5.2.1.Fabrika Binası, Giriş ve İdari Binalar

Fabrika L formlu, betonarme çerçeve konstrüksiyonlu, düz sed çatılı olarak inşa edilmiştir. Çatılar çelik profil kolonlar üzerine kurulu basit makas sistemi ile taşınmaktadır. Çatı örtüsü Marsilya kiremitidir. Bazı kaynaklarda fabrika içinde Alman ve Rus yapımı dokuma makinelerinin bulunduğu bilgisi verilmektedir. Yapının sahipleri tarafından yaptırılan rapora göre statik durumu ve görüntü olarak güncel fiziksel durumu iyi konumdadır.

1997 yılında özelleştirme politikası çerçevesinde kamudan özel sektöre geçerek, Albayrak Ereğli Tekstil Fabrikası adını almıştır. El değiştirdiğinden bu yana kademeli olarak üretim azaltılmıştır. Üretim faaliyeti eskisi gibi fabrikanın tümünde devam etmemektedir. Özellikle güney kısmında bulunan dokuma bölümü günümüzde işlevsizdir. Fabrika yapısı alanda yürütülmüş olan tescil çalışmaları sırasında özgün niteliklerini yitirdiği mimari açıdan ilk yapıldığı haline göre çok değiştirildiği ve kullanılamaz halde olan yerlerin fazlalığı yıkılan yerlerin çokluğu gerekçeleriyle tescil dışında bırakılmıştır (Şekil, 5.29-30).

Şekil 5.29. Sümerbank Fabrika Sahası Su Kulesi Hava fotoğrafı (Google Map, 2022)

Şekil 5.30. Sümerbank Fabrika Sahası (Yazar Arşivi, 2022)

İdare binası, (Şekil, 5.31) iki/üç katlı, betonarme, kırma çatılı, sade, düz çizgili bir yapılar topluluğudur. Ortadaki en yüksek olan binanın altı yaya ve araç geçişi için boşaltılmıştır. Giriş bölümünün güneyinde fabrika müdürlüğünün bulunduğu giriş katından alçak ancak aynı kat sayısına sahip bir blok bulunmaktadır.

Şekil 5.31. Sümerbank Fabrika Sahası Giriş/İdari Binalar (Yazar Arşivi, 2022)

Güney yönünde yapılar topluluğu alçak bir blok ile devam ederek günümüzde yemekhane olarak kullanılmakta olan 3 katlı sosyal merkez binası ile sona ermektedir. Kuzey yönünde ise girişin hemen yanından alçak katlı bir yapı başlamaktadır. Bu

yapının bir bölümünde bahçeye bakan bir sundurma bulunmaktadır. Yapılar ahşap kapı ve pencere doğramalarına sahiptir. Müdüriyet yanında, muhasebe, sosyal hizmetler vb. Ofisler de yapılarda yer almaktadır. Fabrikanın özelleştirilmesinden önce bir dönem fabrika revirinin de bu yapılar topluluğu içinde olduğu bilinmektedir.

5.5.2.2. Su Kulesi

Fabrika yapısının arkasında, Rasim Erel Caddesi tarafında bulunan yapı kare planlıdır. İki cephesinde kat seviyelerinde ahşap doğramalı pencereler varken diğer iki cephesi tamamen sağırdır. Fabrikaya bakan cephesinin üst bölümünde bir saat bulunmaktadır. Yaklaşık 36 metre yüksekliğinde olduğu tahmin edilen kulenin üst örtüsü teras çatıdır. Yapı halen günümüzde Ereğli'nin en yüksek yapısıdır. Yapı günümüzde kullanılmayan boş haliyle durmaktadır (Şekil, 5.32-33-34).

Şekil 5.32. Sümerbank Fabrika Sahası Su Kulesi Hava fotoğrafı (Google Map, 2022)

Şekil 5.33. Sümerbank Fabrika Sahası Su Kulesi (Yazar Arşivi, 2022)

Şekil 5.34. Sümerbank Fabrika Sahası Su Kulesi (Yazar Arşivi, 2022)

5.5.2.3. Ahşap Depo

Yaklaşık 30X70 metre boyutlarında olan ve “salaş ambar” diye de bilinen yapının 1950’lerden önce inşa edildiği tahmin edilmektedir. Tamamı ahşap konstrüksiyon üzerine bir sundurma şeklindeki yapının yanları zaman içerisinde çeşitli malzemelerle kapatılmıştır. İçindeki taşıyıcı sistemin kalitesi, birleşim detayları ve oluşturduğu etkileyici perspektif ile dikkat çekici bir yapıdır (Şekil, 5.35-36-37). Yapı günümüzde kullanılmayan harabe durumdadır.

Şekil 5.35. Sümerbank Fabrika Sahası Ahşap Depo Hava fotoğrafı (Google Map, 2022)

Şekil 5.36. Sümerbank Fabrika Ahşap Depo Kulesi (Yazar Arşivi, 2022)

Şekil 5.37. Sümerbank Fabrika Sahası Ahşap Depo (Yazar Arşivi, 2022)

5.5.2.4 Kreş

Fabrikanın giriş bloğundaki yapılarından en güneyde olan sosyal merkezin hemen bitiminde, (Şekil, 5.38) betonarme, kırma çatılı L plan biçimli yapı kreştir. Geniş bir bahçesi ve içinde çocuk parkı da bulundurmaktadır. İnşa edildiği 1960'lı yılların mimari üslubunu yansıtan öğelere sahip yapının giriş kısmına yakın dönemde alüminyum bir rüzgarlık eklenmiştir. Yapı günümüzde halen kreş olarak kullanılmaktadır (Şekil, 5.38-39-40)

Şekil 5.38. Sümerbank Fabrika Sahası Kreş Hava Fotoğrafı (Google Map, 2022)

Şekil 5.39. Sümerbank Fabrika Kresi (Yazar Arşivi, 2022)

Şekil 5.40. Sümerbank Fabrika Sahası Kreş (Yazar Arşivi, 2022)

5.5.2.5. Spor Tesisleri

Fabrika alanının hemen güneyinde ahşap deposunun doğusunda yer almaktadır (Şekil, 5.41). İnşa edildiği dönemin modern çizgilerini yansıtan yapıda; tribünler ahşap konstrüksiyon ile taşınan bir sundurma işe örtülüdür. Diğer bölümlerden özellikle dairesel pencereli kapalı birim ile önündeki sundurmayı taşıyan dairesel kolon dikkat çekicidir. Günümüzde yapının doğu yönünde hizmet vermekte olan bir kapalı çim halı saha bulunmaktadır. Eskiden tamamı sportif etkinlikler için kullanılan yapıların bir bölümü günümüzde Ereğli Belediyesi'nin makina parkına yönelik ofis ihtiyacı için kullanılmaktadır (Şekil, 5.42-43).

Şekil 5.41. Sümerbank Fabrika Sahası Spor Tesisleri Hava fotoğrafı (Google Map, 2022)

Şekil 5.42. Sümerbank Fabrika Spor Alanı (Yazar Arşivi, 2022)

Şekil 5.43. Sümerbank Fabrika Sahası Spor Alanı (Yazar Arşivi, 2022)

5.6. Memur Evleri Alanında Bulunan Yapılar

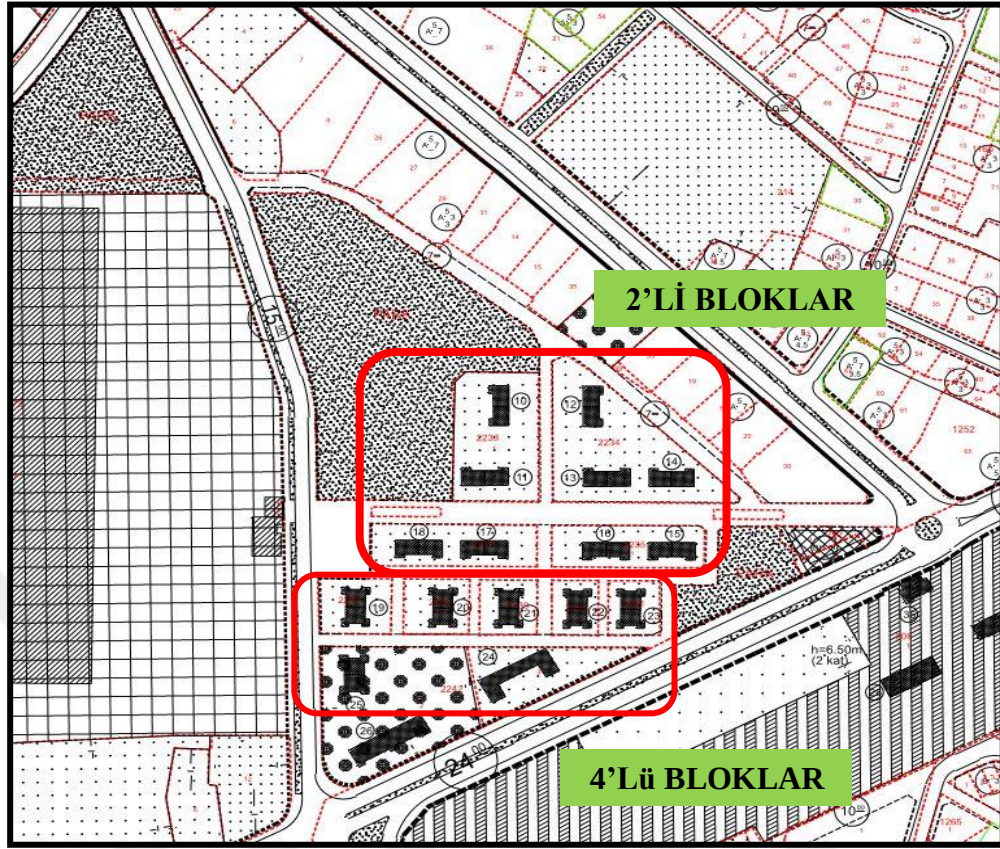
Memur Evleri bölgesi, batıda Sümerbank Fabrikası üretim sahası ile doğuda İstasyon Caddesi'nin arasında bulunmaktadır (Şekil, 5.44-45-46). Memur evleri fabrikanın kurulması ile birlikte 1940'lı yıllarda ihtiyaç doğrultusunda yapılmıştır (Çizelge, 5.2). Memur Evleri; fabrika işleyişinin idari hiyerarşisine uygun olarak gerek arazi yerleşiminde, gerekse plan tipolojisinde farklılıklar göstermektedir. Müdür Evi diye bilinen yapı iki katlı ve diğer yapılara göre daha gösterişli iken, şef evleri ikiz ve düz, memur evleri ise ikili ve dördürlü düzende kurulmuşlardır.

Şekil 5.44. Sümerbank Memur Evleri Hava fotoğrafı (Google Map, 2022)

Çizelge 5.2. Sümerbank Memur Evleri Sahası İçinde Bulunan Yapılar (Ereğli Belediye Arşivi 2022)

BİNA	YAPIM YILI	İLK İŞLEVİ	BUGÜNKÜ İŞLEVİ
2'li Bloklar	1940	Konut	Dernek Lokali
4'lü Bloklar	1940	Konut	Dernek-Kreş
Müdür Evi	1940	Konut	Başkan Evi

Şekil 5.45. Memur Evleri Bölgesi İkili ve Dörtlü Bloklar

Şekil 5.46. Sümerbank Memur Evleri (Yazar Arşivi, 2022)

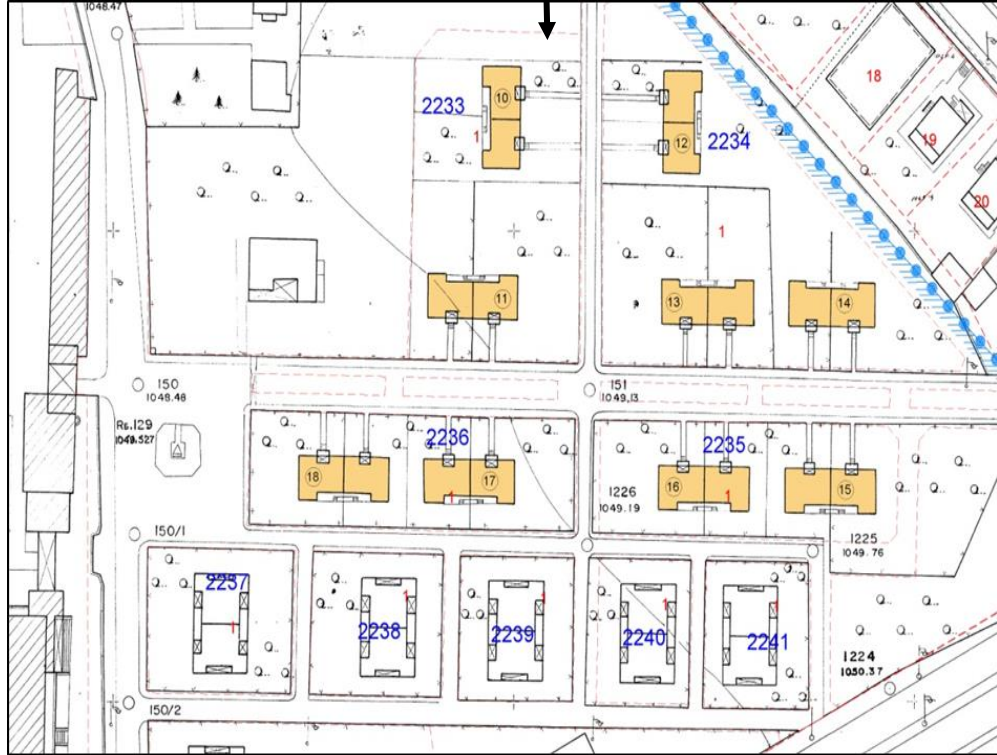
5.6.1. İkili Bloklar

Sümerbank Caddesi ile İstasyon Caddesini doğu-batı doğrultusunda birleştiren Kültür Sokak üzerinde bulunan yapılar dokuz adettir. Sokağın kuzey yönünde bulunanlarından parsel oturma planlarındaki hiyerarşiye bakılarak şef evi, istasyon caddesi yakınında bulunan diğer ikisinin ise düz memur evi olduğu anlaşılmaktadır. Koruma Amaçlı İmar Planında aşağıdaki planda da takip edilebileceği gibi, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 ve 18 envanter numaralarını almışlardır (Şekil, 5.47). Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 11.02.2008 tarih ve 2154 sayılı karar ile tescillenmişlerdir. Ereğli Belediyesi'nin yakın bir dönemde gerçekleştirdiği onarımlar sonrasında yeniden kullanılmaya başlamışlardır. Yapılarda gençlik merkezi, sevgi evi, hanımlar lokali, şehit ve gaziler müzesi, yöresel ürünler satış merkezi, emekliler lokali, Ereğli müzesi gibi sosyal ve kültürel faaliyetler yürütülmektedir (Şekil, 5.48).

Yapılar birbirlerinin simetriği olacak biçimde tasarlanmış; yığma duvar , beton döşeme tabliyelili olarak üretilmişlerdir. Bodrum üzerine zemin katlı inşa edilmiş yapılarda hacimler oldukça küçüktür. Sokaktan birkaç basamak ile ulaşılan antreyle beraber yapıya girilmekte, antrenin iki yanında birer oda ve arka tarafta ise mutfak ve diğer ıslak hacimlere açılan bir antre daha bulunmaktadır. Arka cephede bahçeye açılan bir kapı vardır (Şekil, 5.46).

Şekil 5.46. Memur Evleri, İkili Bloklar, Giriş ve Arka Cepheleri (Yazar Arşivi, 2021)

Şekil 5.47. Memur Evleri, İkili Bloklar (Google Map-Ereğli Belediyesi Arşivi)

Şekil 5.48. Sümerbank Memur Evleri İkili Bloklar (Yazar Arşivi-Ereğli Bel. Arşivi 2022)

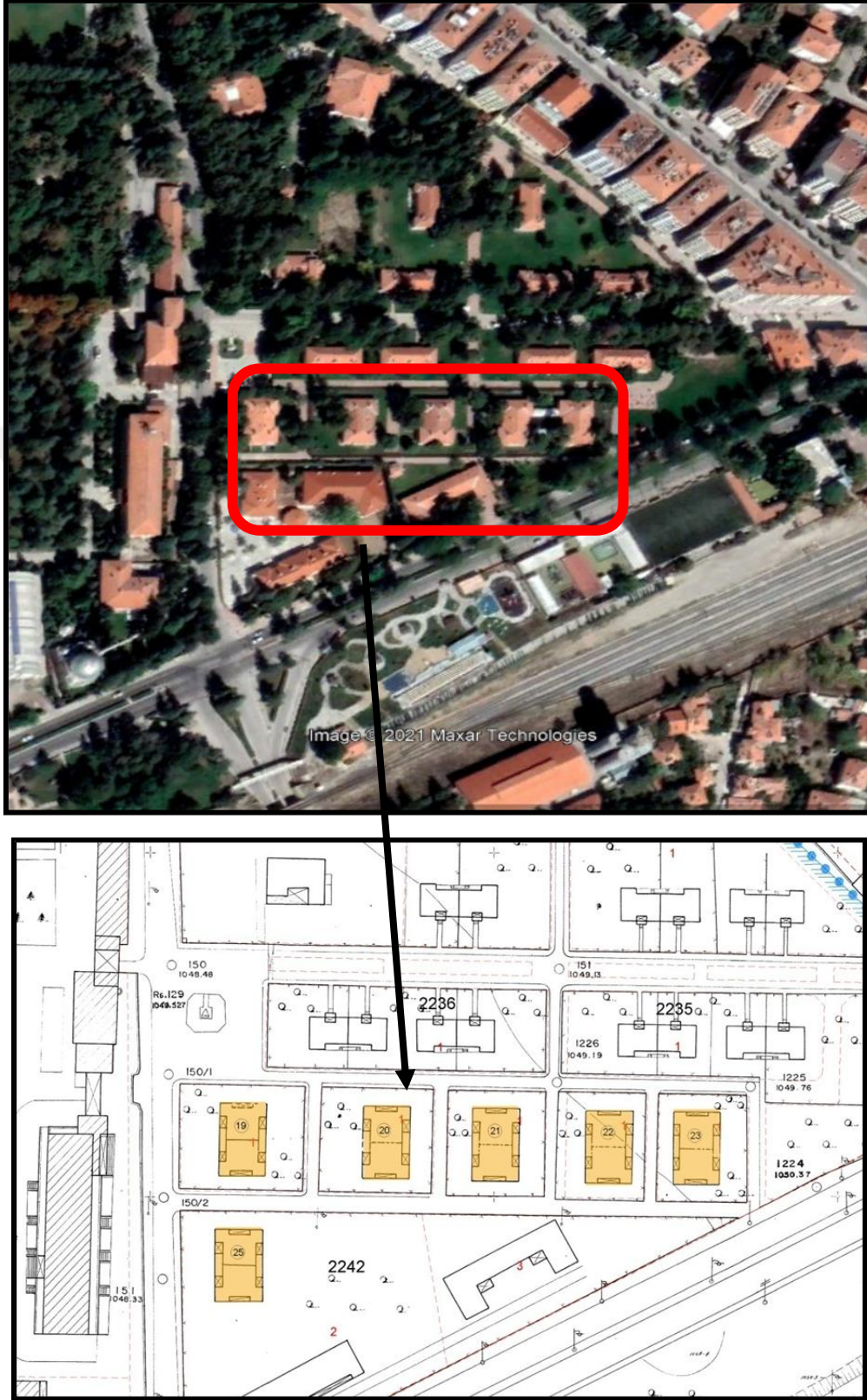
5.6.2. Dörtlü Bloklar

Sümerbank Fabrikası'nda çalışan düz memurların konut ihtiyaçlarını kira düzeninde karşılamak için lojman olarak üretilmiş olan yapılar yığma duvarlı, beton tabiyelidir. Bodrum  zeri zemin katlı her bir blokta 4 daire bulunmaktadır (şekil, 5.49-51).

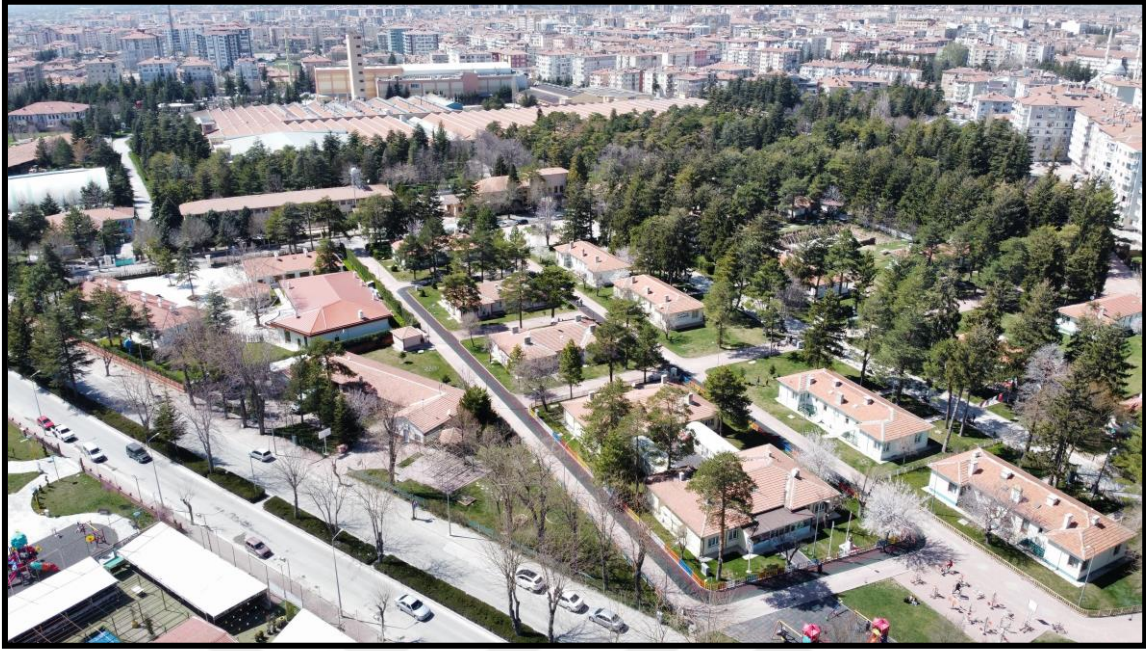
Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 11.02.2008 tarih ve 2154 sayılı karar ile tescillenmişlerdir. Koruma Amaçlı İmar Planında 19, 20, 21, 22, 23 ve 25 envanter numaraları ile ifade edilmişlerdir (şekil, 5.50). 25 Envanter numarası ile misafirhane bloğu ile aynı parselde bulunan yapı dışında tüm evler, EreĒli Belediyesi'nin tasarrufundadır. Yakın dönemde EreĒli Belediyesi tarafından onarılarak kadın konukevi, yaşlı bakımevi, organik tarım uygulama ve araştırma merkezi, nikah salonu gibi sosyal ve kültürel işlevlerle EreĒli halkının kullanımına sunulmuşlardır. 25 envanter numaralı yapı özel mülkiyete konudur ve planda turizm işlevine önerilmiştir. 22 ve 23 envanter numaralı iki yapı da bir köprü yardımı ile birleştirilerek kreş işleviyle yine EreĒli Belediyesi tarafından kullanıma açılmışlardır (EreĒli Belediyesi Arşivi, 2022)

şekil 5.49. Memur Evleri Dörtlü Bloktan  rnek (Yazar Arşivi, 2022)

Şekil 5.50. Memur Evleri Bölgesi Dörtlü Bloklar (Google Map-Ereğli Belediyesi, 2022)

Şekil 5.51. Sümerbank Memur Evleri DörtlÜ Bloklar (Yazar Arşivi-Ereğli Bel. Arşivi 2022)

5.7. İşçi Evleri (Taş Evler) Alanında Bulunan Yapılar

1944 yılının bir Arkitekt Dergisi'nde (Şekil, 5.52) yer alan fotoğrafın üst köşesine düşülen notta 1943 yılının Ağustos ayında Taş Evlerde inşaatın henüz devam ettiği anlaşılmaktadır. Sümerbank'ın en güneyinde, TCDD Gar Sahasının batı yönündeki devamındadır. Alanda 3 farklı plan tipinde yapı bulunmaktadır. Bu ayrımın işçilerin bekar veya evli olmaları ile geçici işçi olmaları ile ilgili olduğu düşünülmektedir. 1.tipte; 4 blok, 2.tipte; 1 blok ve 3.tipte; 3 blok bulunmaktadır. Aşağıda 3 farklı tipin plan ve cephe özellikleri detaylı olarak ele alınmıştır.

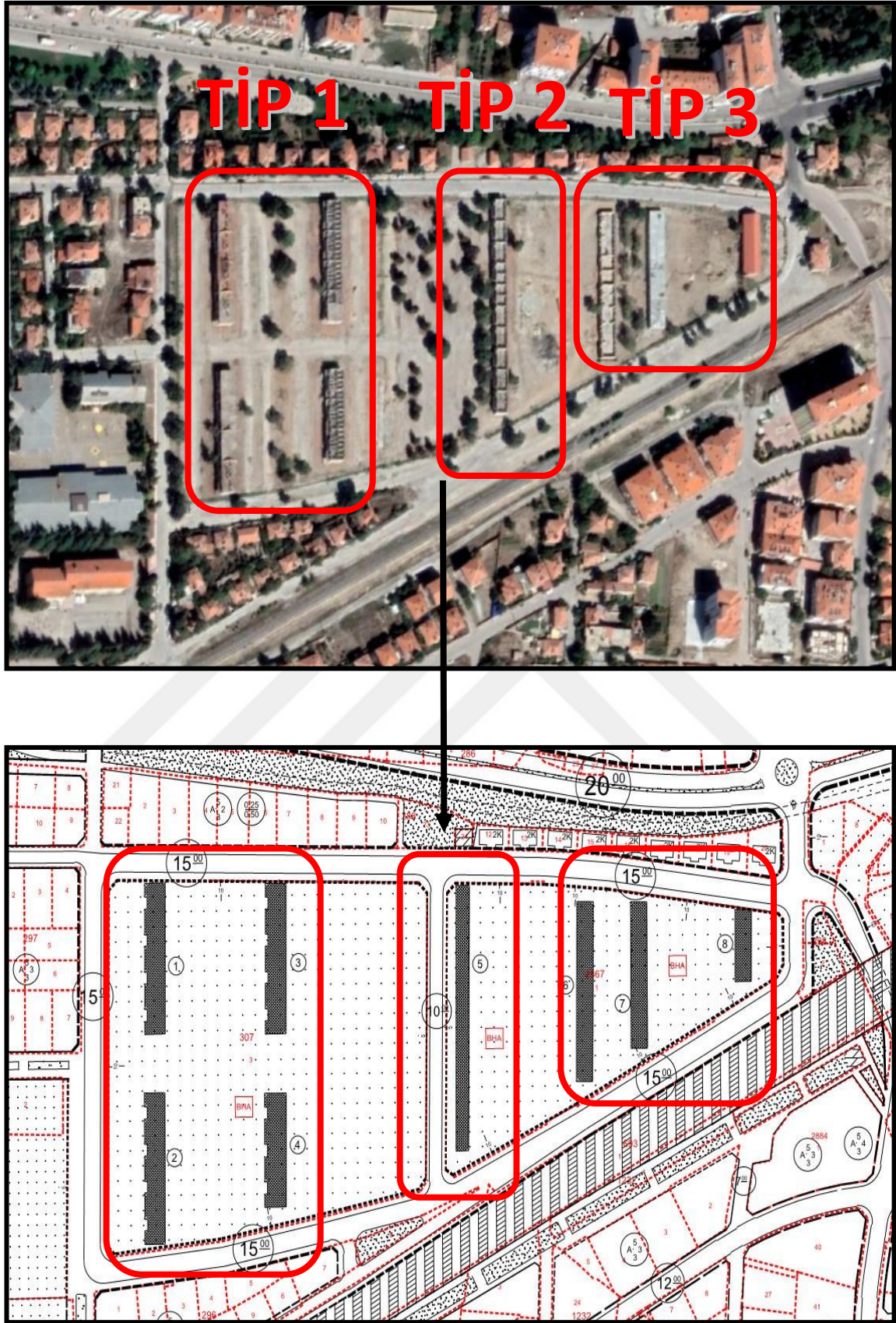
Bu tipte toplam 4 blok bulunmaktadır. Her dörtlü gruba bir ana giriş kapısından girilmekte, zemin katta iki, üst katta iki olmak üzere toplam 4 bağımsız birime ulaşılmaktadır (Şekil, 5.53).

Şekil 5.52. İşçi Evleri (Taş Evler) (Arkitekt, 1944)

Çizelge 5.3. Sümerbank İşçi Evleri Sahası İçinde Bulunan Yapılar (Ereğli Belediye Arşivi 2022)

BİNA	YAPIM YILI	İLK İŞLEVİ	BUGÜNKÜ İŞLEVİ
İşçi Evleri (Taş Evler)	1940	Konut	Harabe-Boş

Şekil 5.53. İşçi Evleri (Taş Evler) Alanı (Google Map-Ereğli Belediyesi, 2022)

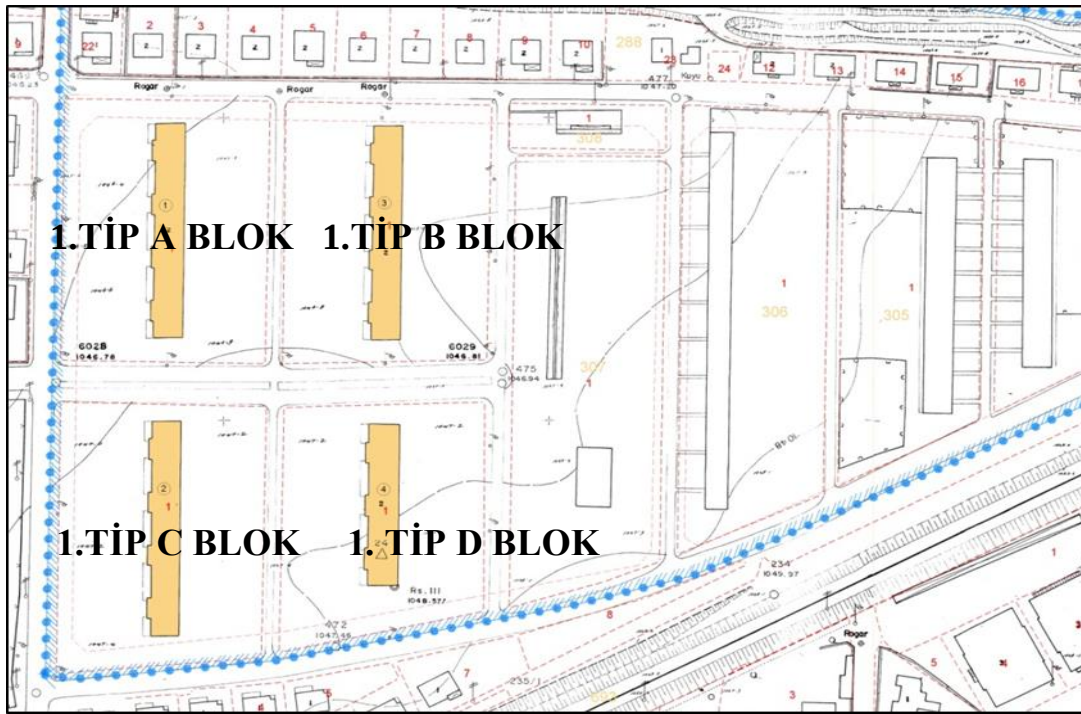
5.7.1. İşçi Konutları 1. Tip

1.TİP A blok, B blok ve C blokların her birinde 4 adet giriş kapısı bulunmaktadır. Böylece her blokta toplam 16 adet bağımsız bölüm bulunmaktadır. 1.TİP- D BLOK ise 3 girişe sahiptir. Bu da 12 ailenin yaşayabileceği 12 bağımsız bölüm anlamına gelmektedir. Bu tipte 48'i A, B, C bloklarda; 12'si D blokta olmak üzere toplam 50 ailenin yaşayabileceği bağımsız daireler bulunmaktadır (Şekil, 5.54).

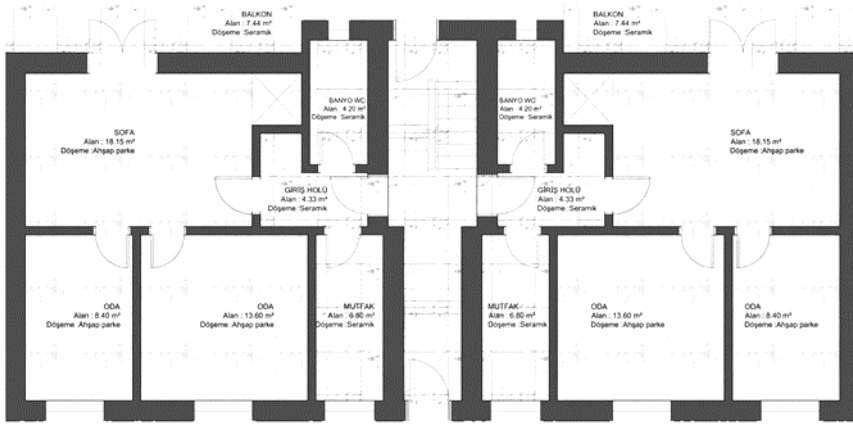
Doğu ve batı yönlerinden verilen karşılıklı girişler ile zemin katta bulunan iki dairenin girişi ile üst kata çıkan merdivene ulaşılmaktadır. Merdiven ise üst katta bulunan iki daireye açılan hole ulaşmaktadır. İki kat planı arasında zemin katta bloğun ana giriş holüne kaybedilen alan nedeni ile mutfağın küçülmesi dışında bir fark bulunmamaktadır. Bodrum katta üst katlarda bulunan ıslak hacim öğelerinin bulunmayışı nedeniyle bu kattaki mekanların depo vb. işlevlerle kullanıldığı düşünülmektedir. Üst katlarda bulunan balkonlara karşılık gelecek biçimde, zemin kat dairelerinde de bahçeden 40-50 cm'lik bir kot farkı ile ayrılmış olan teraslar oluşturulmuştur (Şekil, 5.55).

Duvarlar dışta kaba-ince yonu taş, içte dolu tuğla olacak biçimde örülmüştür. Yığma duvarlar, betonarme döşemelerden ve ahşap taşıyıcılı kırma çatıdan gelen düşey yükleri alarak, zemine aktarmaktadırlar.

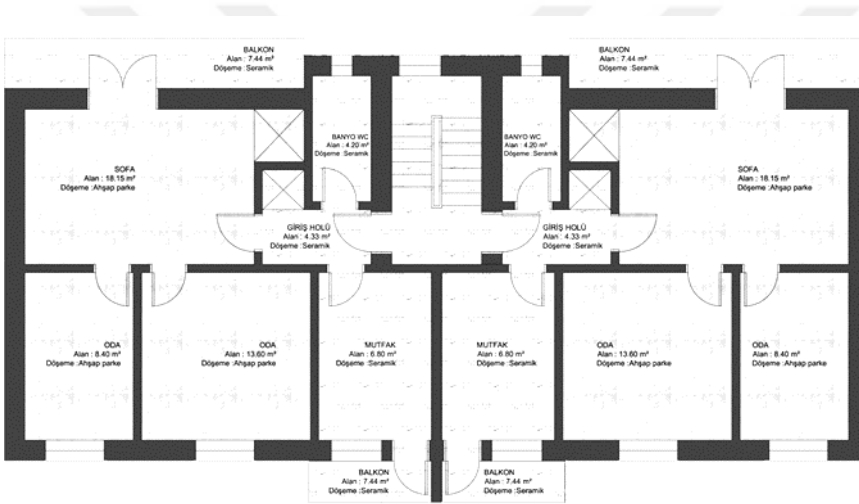
1.TİP te olan her dört blok 2002 yılından bu yana boş, işlevsiz ve sahipsiz kaldıklarından öncelikli olarak ahşap kapı ve pencere doğramalarını sökülme suretiyle kaybetmişlerdir. Öte yandan; dairelerin banyolarında bulunan özgün tuvalet taşları, dökme mozaikten yapılmış tuvalet, banyo arası bölücü paneller, su hazneleri ile, mutfakta bulunan davlumbaz, ahşap raflar ve bazı dairelerde de dökme mozaik evyeler tahrip edilmişlerdir. Tüm blokların çatıları oldukça kötü durumdadır ve hem kiremit örtüleri hem de ahşap taşıyıcıları büyük ölçüde yok olmuştur (Şekil, 5.56-57-58).

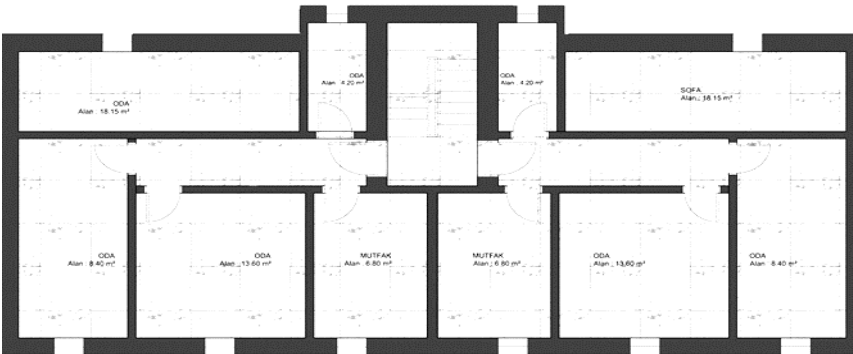
Şekil 5.54. İşçi Evleri (Taş Evler) Tipolojisi Tip 1 (Google Map-Ereğli Belediyesi, 2022)

**TAŞ EVLER
1.TİP, ZEMİN KAT
PLANI**

**TAŞ EVLER
1.TİP, 1.KAT PLANI**

**TAŞ EVLER
1.TİP,BODRUM KAT
PLANI**

Şekil 5.55. Sümerbank Ereğli Fabrikası, İşçi Konutları-Taş Evler, 1.TİP Kat Planları (Ereğli Belediyesi, 2021)

Şekil 5.56. Sümerbank Ereğli Fabrikası, İşçi Konutları-Taş Evler, 1.TİP soldan sağa B ve A blokların C ve D bloğa bakan cepheleri (Yazar Arşivi, 2021)

Şekil 5.57. Sümerbank Ereğli Fabrikası, İşçi Konutları-Taş Evler, 1.TİP soldan sağa D, C, geride B ve A Bloklar (Yazar Arşivi, 2021)

57

Şekil 5.58. Sümerbank Ereğli Fabrikası, İşçi Konutları-Taş Evler, 1.TİP Dörtlü Birim Cephesi (Yazar Arşivi, 2021)

5.7.2. İşçi Konutları 2. Tip

İşçi konutları alanının orta bölümünde bulunan bu tek blok dubleks dairelerden oluşmaktadır. Bu tipte blok üzerindeki her kapı ile ayrı bir bağımsız birime girilmektedir. Toplam 20 tane bağımsız birim bulunmaktadır. Bodrum kata da daire içinden ulaşılmaktadır. Sokak kotundan 2-3 basamakla giriş taşlığına, oradan da dairenin antresine geçilmektedir. Zemin katta salon olarak kullanıldığı anlaşılan bir mekan ile arka tarafta terasa açılan bir mutfak bulunmaktadır. Birinci kata çıkış ve bodrum kata iniş bu katın antresinde organize edilmiştir. Üst katta biri balkonlu olmak üzere iki oda ve bir de banyo kurgulanmıştır (Şekil, 5.62).

Oldukça uzun olan bu tek blok, arazideki seviye farkına uymak için üç farklı kota oturmuştur. 1.TİP’de kullanılan çift cidarlı yığma duvar bu tipte de aynı teknik ve malzeme ile tekrarlanmıştır. Yapının tüm ahşap bölümleri, çatısı, zemin kat döşeme kiriş ve kaplamaları da dahil olmak üzere sökülmüştür (Şekil, 5.60-61).

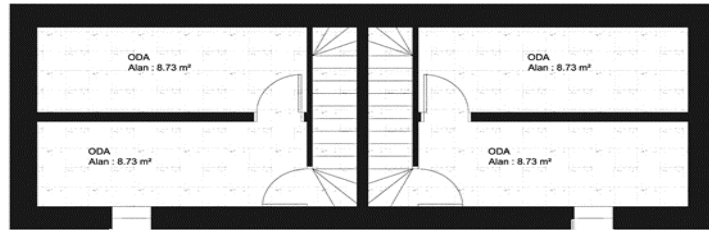
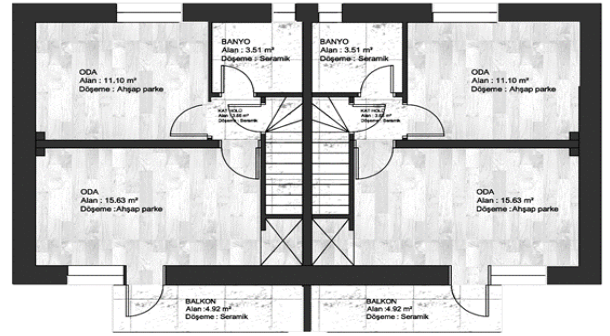
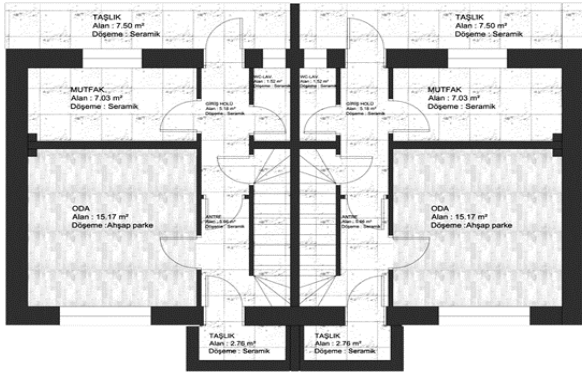
Şekil 5.59. Sümerbank Ereğli Fabrikası, İşçi Konutları-Taş Evler, 2.TİP (Google Map 2022)

Şekil 5.60. Sümerbank Ereğli Fabrikası, İşçi Konutları-Taş Evler, 2.TİP Arka Cephe (Yazar Arşivi, 2021)

Şekil 5.61. Sümerbank Ereğli Fabrikası, İşçi Konutları-Taş Evler, 2.TİP Ön Cephe (Yazar Arşivi, 2021)

Şekil 5.62. Sümerbank Ereğli Fabrikası, İşçi Konutları-Taş Evler, 2.TİP Kat Planları (Ereğli Belediyesi, 2021)

5.7.3. İşçi Konutlari 3. Tip

Bu tipte 3 tane blok vardır (Şekil, 5.63). Her bir kapı münferit bir daireye giriş sağlamakta, A blokta 10, B blokta 8, C blokta 4 olmak üzere toplam 22 tane daire bulunmaktadır. A ve B bloklar girişleri karşılıklı gelecek biçimde yerleştirilmişlerdir. Her girişin hizasına dikilen ağaçların büyümesi neticesinde oluşan ağaçlı yol (Şekil, 5.64) oldukça dikkat çekicidir. A ve B bloklar arazide bulunan kot farkı nedeniyle olsa gerek iki farklı seviyede temellendirilmişlerdir. Bodrum katların girişi daire içlerinden değil sokaktan verilmiştir.

Daire girişine sokak kotundan 2-3 basamak ile ulaşılmaktadır. Kapının önünde bulunan taşlıktan iki yanında birer oda bulunan hole geçilmektedir. Karşıda banyo holün ucunda, iki yanda ise mutfak ve diğer oda konumlandırılmıştır. Arka cepheye bakan mutfak ve oda mekanlarının her birinden arka terasa çıkış verilmiştir. Bu yapı tipini bekarların kullandığı ve birden fazla işçinin birlikte kaldığı mutfağın büyüklüğünden anlaşılmaktadır (Şekil, 5.66).

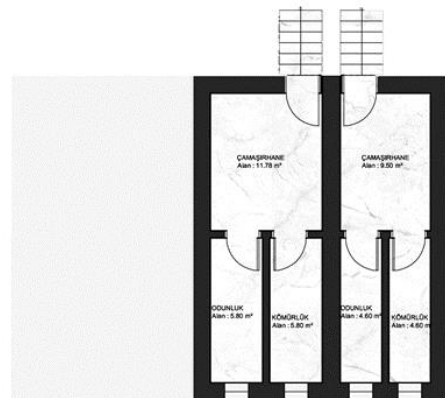
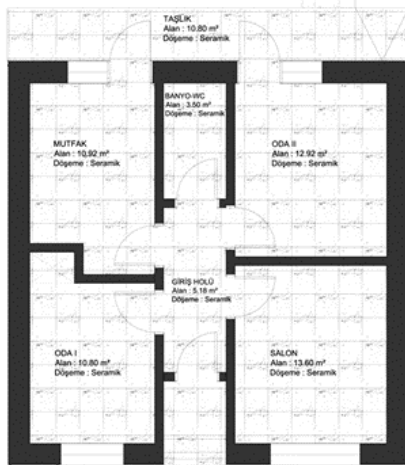
Şekil 5.63. Sumerbank Ereğli Fabrikası, İşçi Konutları-Taş Evler, 3.TİP (Google Map 2022)

Şekil 5.64. Sümerbank Ereğli Fabrikası, İşçi Konutları-Taş Evler, 3.TİP A ve B Blokların Karşılıklı Bakan Giriş Cepheleri

Şekil 5.65. Sümerbank Ereğli Fabrikası, İşçi Konutları-Taş Evler, 3.TİP C Blok Giriş Cephesi

Şekil 5.66. Sümerbank Ereğli Fabrikası, İşçi Konutları-Taş Evler, 3.TİP Zemin Kat ve Bodrum Kat Planlar

5.8. SÜMERBANK KAMPÜS ALANININ MEKÂNSAL YAPISI

5.8.1. Mekânsal Yapı

Daha önceki bölümlerde Conzen'in tarihsel coğrafi yaklaşımı üzerinde durulmuştu bu bölümde ise yine Conzen'in planlama ile ilgili çalışması olan Yol/sokak deseni, Ada/parsel deseni ve bina deseni çalışmasını planlama mantığı içerisinde daha da açarak ve analizler yaparak yapıların, sokakların kullanımı, korunması, yenilenmesi, birbiri ile ilişkilerinin kurulması açık mekânların, meydanların ve yaya yollarının, rekreatif düzenlemelerin, yeşil alan düzenlemelerinin yapılması, yol örgülerinin ve sokak donatılarının kullanıma uygun hale getirilmesi, mevcut işlevlerle gerekli ve uygun yeni işlevlerin bütünleştirilmesi, yöre özelliği, geleneksel doku ve kullanım ihtiyacı açısından uygun olmayan işlevlerin kaldırılması, kamusal hizmetlerin ve alanların mekân boyutunda düzenlenmesi gibi uygulamalar mekânın mevcut durumunun bilimsel ve sağlıklı bir analizi ile gerçekçi kılınabilir

Mekânsal yapı analizi üç başlık altında toplanmıştır. Bu bölümde mekânsal örgütlenmenin genel özellikleri, arazi kullanımı, ulaşım altyapısı ve Sümerbank kampüs alanının niceliksel/niteliksel özellikleri analiz edilmiştir. Özellikle üç bölümde Sümerbank kampüs alanının mekânsal profili çıkarılmıştır. Bölgenin genel karakteristik özellikleri, yapı kullanımı ve nitelikleri, açık alan ve sokak özellikleri, doku özellikleri, parsel konumları bu bölümde incelenmiştir.

5.8.2. Mekânsal Örgütlenme Ve Arazi Kullanım

Kent merkezinde kampüs alanı incelendiğinde nitelikli, tarihi binaların yanı sıra son derece niteliksiz yapılar da Sümerbank kampüs alanı içerisinde kaldığı görülmektedir. İmar uygulamaları çoğu bölgede kentsel dokunun sürekliliğinin yitirilmesine yol açmıştır bunun en önemli nedenleri her seçim sonunda imar planlarının değiştirilerek bir bütünlük sağlayamaması ve çoğu zaman siyasi rant kavgalarının olduğu söylenebilir.

Sümerbank Dokuma Fabrikası'nın tamamlayıcı yapıları olarak Memur Evleri ve İşçi Evleri (Taş Evler) göze çarpmaktadır. Aynı zamanda istasyon alanı ve istasyon binaları da bölge içinde varlığını sürdürmektedir. Kat adetleri incelendiğinde dönem yapılarının genellikle 1–2 katlı olduğu, yeni yapılaşmada yani günümüzde ise 4 ve üzeri

katlı binalarda yoğunlaşma olduğu görülmektedir. Bina yapım tarzlarında ise dönemsel-yeni yapılaşma ayrımı net bir şekilde okunabilmektedir.

Sokak ve cadde bağlantılarının büyük ölçüde sürekliliğini devam ettirdiğini gördüğümüz kampüs alanında, kentin içerisinde geçen Karaman yolu ve demir yolu alanı sınırlayan eşikler olarak göze çarpmaktadır.

Sümerbank dokuma fabrikasının işlevini önemli ölçüde yitirmesi ve özelleştirme kapsamında değerlendirilmesi, fabrikaya bağımlı Memur Evleri ve İşçi evlerinin kullanılmaz hale gelmelerine neden olmuştur. Boş işlevsiz olarak nitelendirilen alanlar özellikle İşçi lojmanlarının (Taş Evler) olduğu bölgedir. Memur Evleri ve çevresi kente yeniden kazandırılarak sosyal tesis alanları olarak değerlendirildiği görülmektedir. Kampüs alanı içerisinde fabrika alanı büyüklük olarak önemli bir tutmaktadır Park ve rekreasyon alanlarına baktığımız da, sadece bölgeye değil tüm kente hitap eden alanlar olarak göze çarpmaktadır. Genel olarak mülkiyet dokusunu da göz önünde bulundurarak Sümerbank içerisinde kamu alanlarının önemli bir yer tuttuğunu söyleyebiliriz.

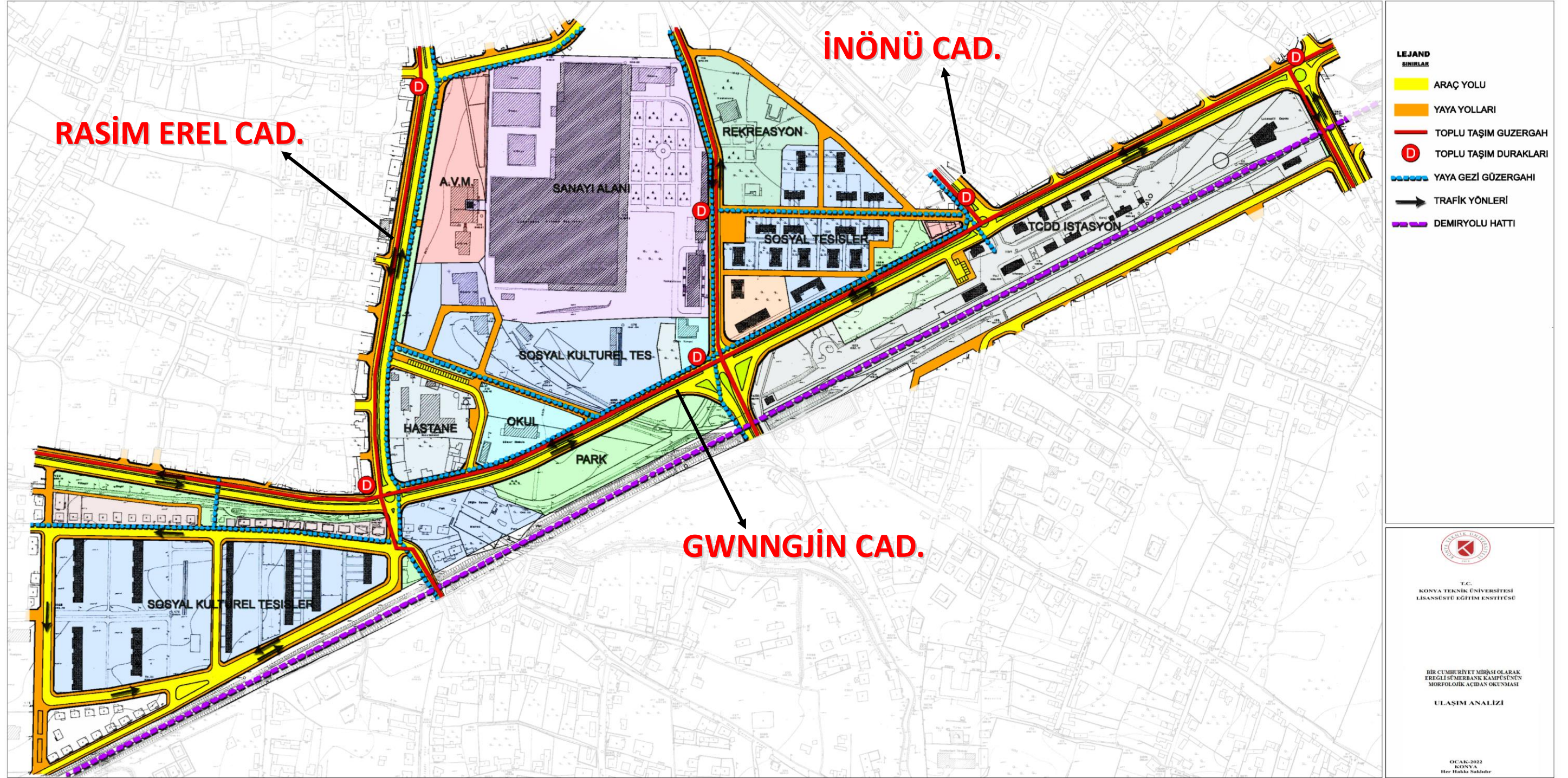
5.8.3. Ulaşım Ve Hareketlilik

Sümerbank kampüs alanının kuzeydoğu sınırını oluşturan ticari faaliyetin en yoğun olduğu İnönü Caddesi kent merkezini güneyde demiryolu istasyonuna, kuzeyde ise diğer şehirlere karayolu bağlantısını sağlayan D330 Karayoluna bağlamaktadır. Ticari yoğunluğun en fazla bu cadde üzerinde olması bu güzergahtaki trafik yoğunluğunu bir hayli arttırmaktadır (Şekil, 5.66).

İnönü caddesine paralel, kentsel alanın batı, kuzeybatı sınırını oluşturan Rasim Erel Caddesi İnönü Caddesi'nin trafik yoğunluğunun hafifletilmesine katkı sağlamaktadır (Şekil, 5.66).

Sümerbank kampüs alanını doğu – batı yönünde ikiye bölen Gwangjin Caddesi, kentin trafik yoğunluğunu azaltmakla beraber, Karaman – Halkapınar devlet yolunun Sümerbank alanı içerisindeki bölümünü oluşturmaktadır (Şekil, 5.66).

Sümerbank kampüs alanı içerisinde ulaşım sorunundan bahsedemeyiz. Sümerbank kampüs alanını çevreleyen geniş caddeler, yaya ve araç trafiği yoğunluğunu önemli ölçüde ortadan kaldırmaktadır (Şekil, 5.66).

Şekil 5.66. Ulaşım Bağlantıları (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

5.8.4 Sümerbank Kampüs Alanının Niteliksel ve Niceliksel Analizleri

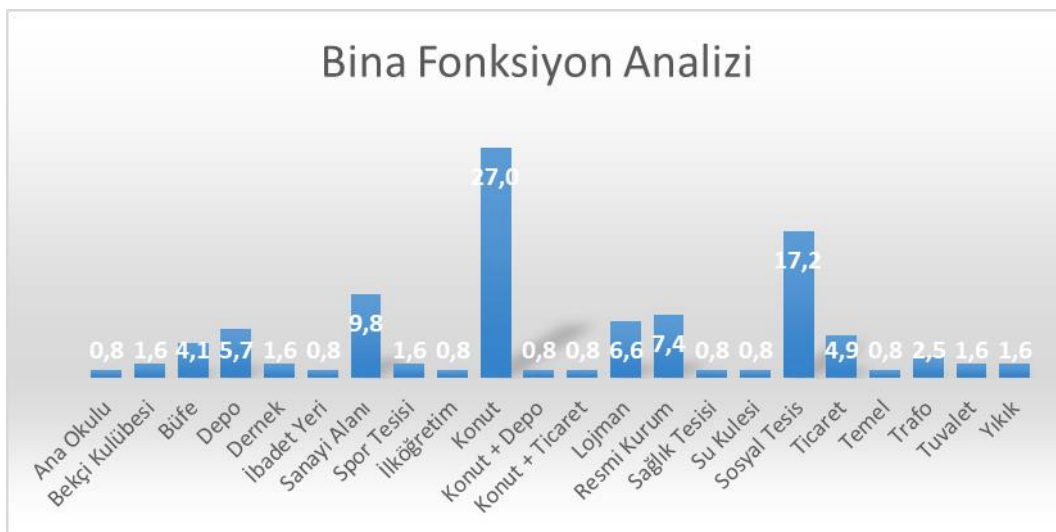
Sümerbank kampüs alanı morfolojik açıdan incelenirken daha önce üç bölgeye ayrılmıştı bunlar Fabrika alanı, Memur Evleri ve İşçi evleri (Taş Evler); analizler kısmında da yine aynı üç bölge özelinde çalışılmış ve bu bölümde çalışmalarının mekânsal profili çıkarılmıştır. Alanın öncelikli olarak genel özellikleri grafikler şeklinde ortaya konacak sonrasında ise veriler, çeşitli sınırlayıcı öğeler ile işlevsel ayrılıklar nedeniyle oluşan alt bölgeler üzerinden yorumlanacaktır.

5.8.4.1. Bina Fonksiyon Analizi

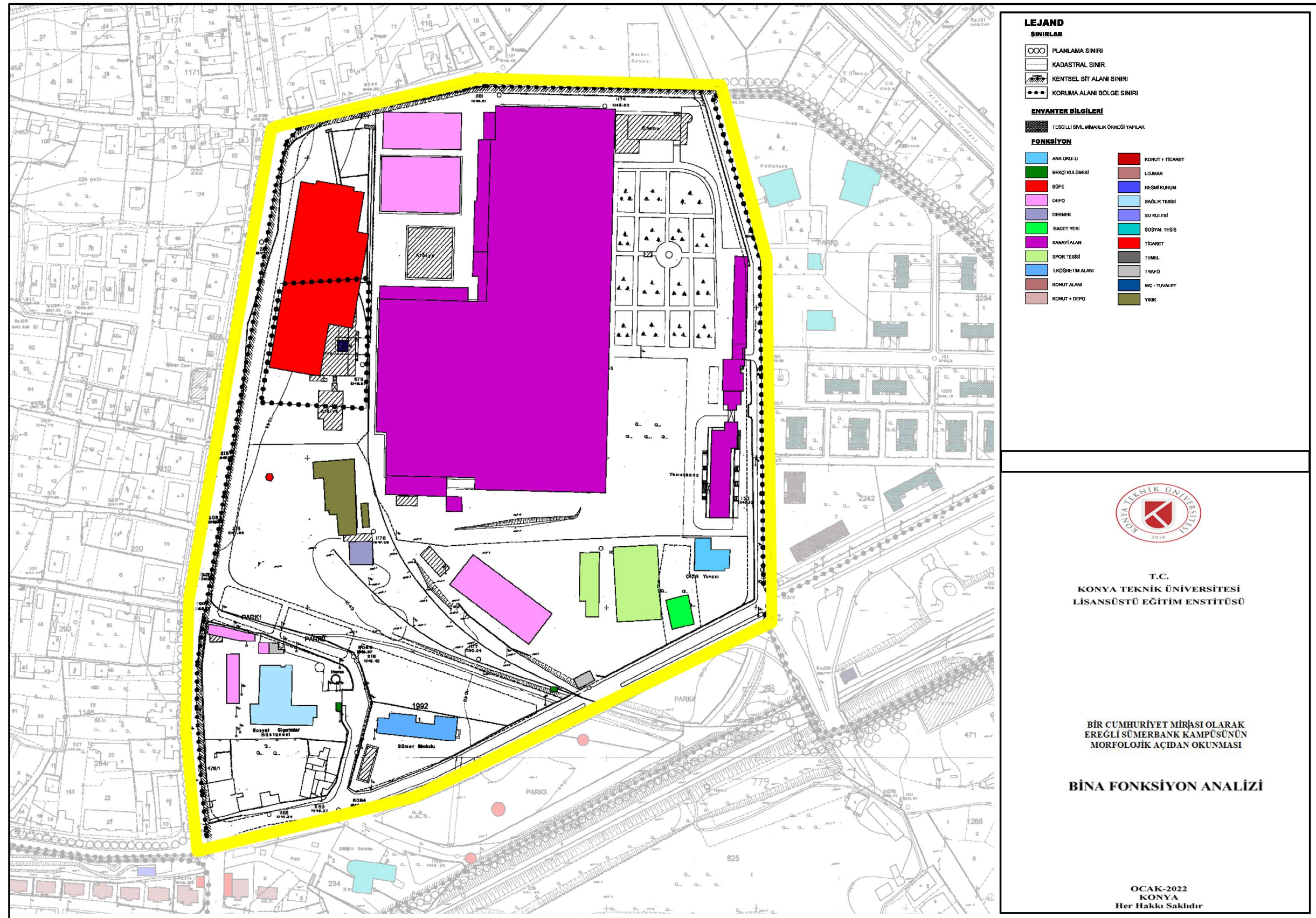
Fabrika alanı içinde yapı kullanımlarına baktığımızda, çok çeşitli fonksiyonlar bir arada görülmektedir (Şekil, 5.67-68). En yüksek oran tüm alan içinde %27 ile konut alanına ait olmakla birlikte allanın diğer bir baskın fonksiyonu da alışveriş merkezinden dolayı ticaret kullanımıdır. Fabrikadan dolayı depo alanlarının da fazlalığı görülmektedir.

Memur evleri alanı içinde yapı kullanımlarına baktığımızda, iki adet fonksiyon bir arada görülmektedir (Şekil, 5.67-69). Yapıların büyük çoğunluğunun konut kullanımında olduğu görülmüştür.

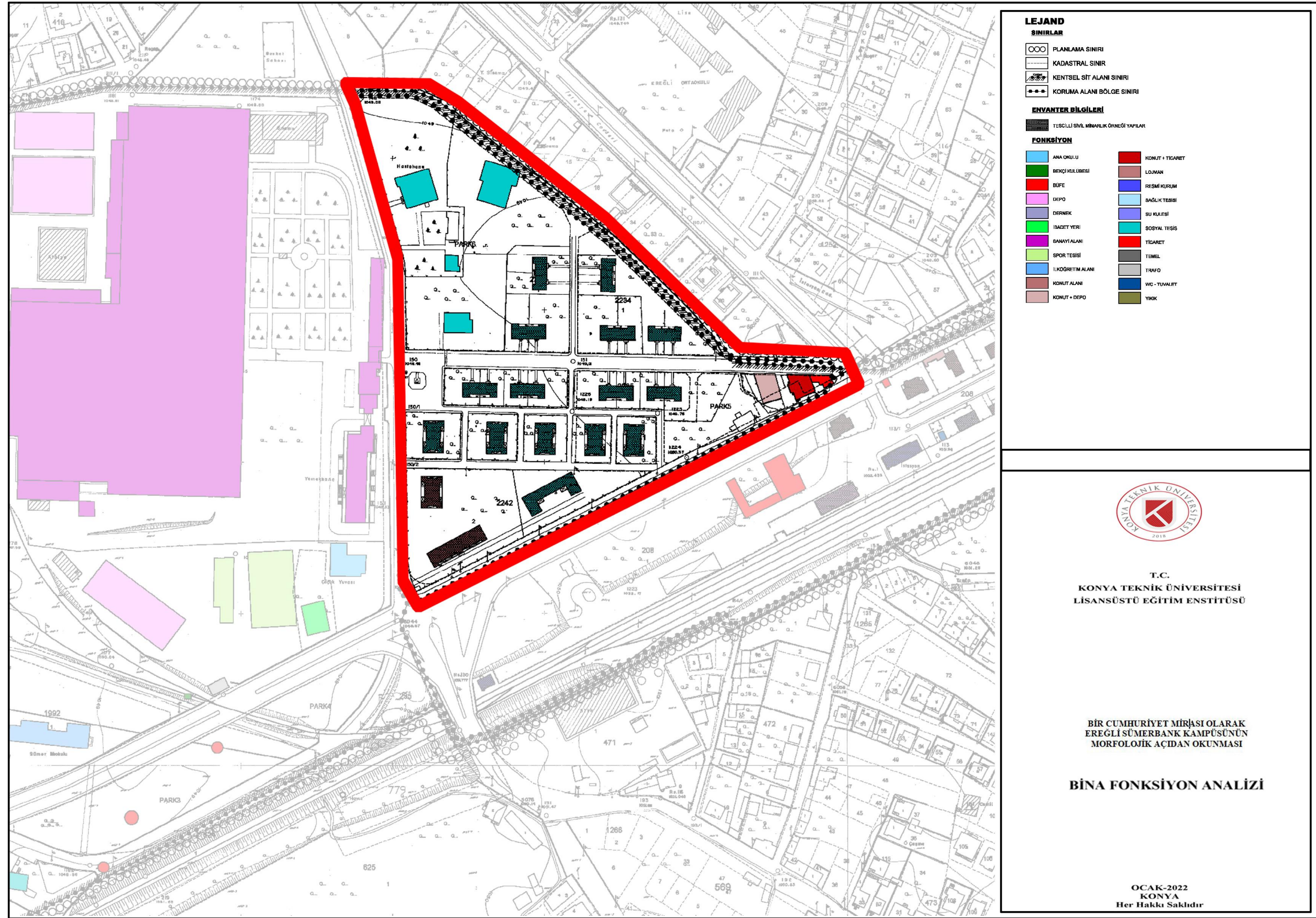
İşçi evleri alanı tamamen konut alanı içerisinde kalmaktadır (Şekil, 5.67-70).

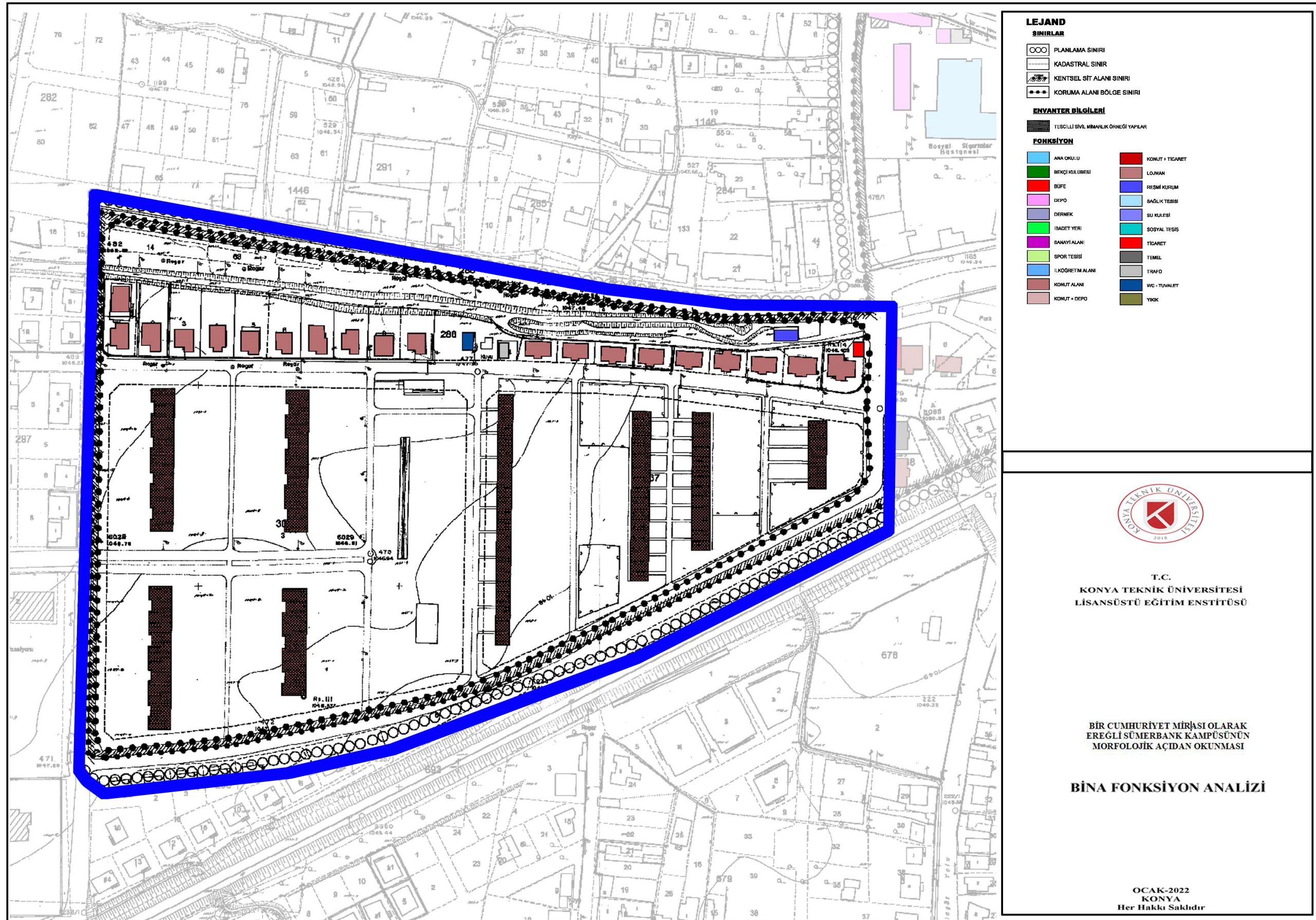
Şekil 5.67. Fabrika Alanı İçindeki Binaların İşlevleri (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

Şekil 5.68. Fabrika Alanı İçindeki Binaların İşlevleri (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

Şekil 5.69. Memur Evleri Alan İçindeki Binaların İşlevleri (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

Şekil 5.70. İşçi Evleri Alanı İçindeki Binaların İşlevleri (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

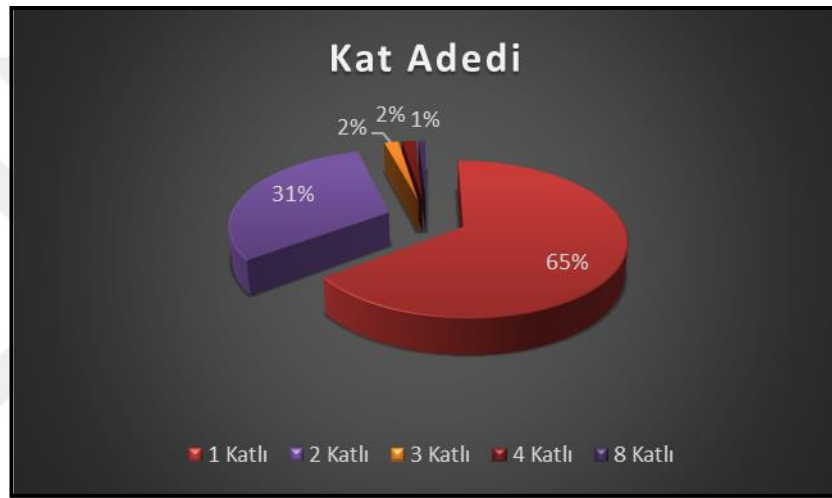
5.8.4.2. Kat Adedi Analizi

Fabrika alanında bulunan yapıların büyük bir çoğunluğu tek katlı yapılardan oluşmakta olsa da 2 ve 3 katlı yapılarda bulunmaktadır (Şekil, 5.71-72).

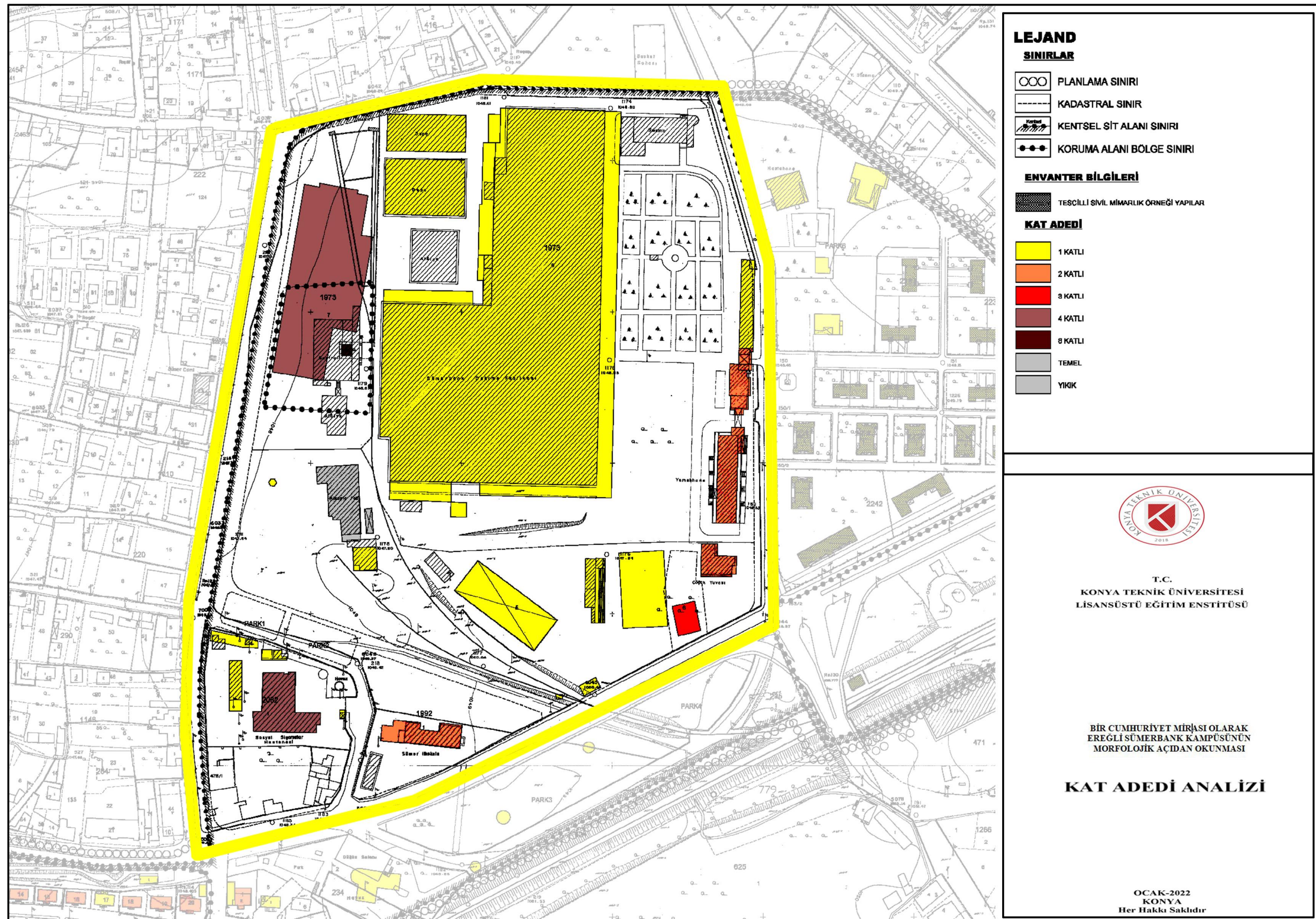
İşçi evleri alanında %50'ye yaklaşık bir bölümü tek katlı kalan kısmı 2 katlıdır (Şekil, 5.71-73).

Memur Evleri alanında yapıların tümü tek katlıdır (Şekil, 5.71-74).

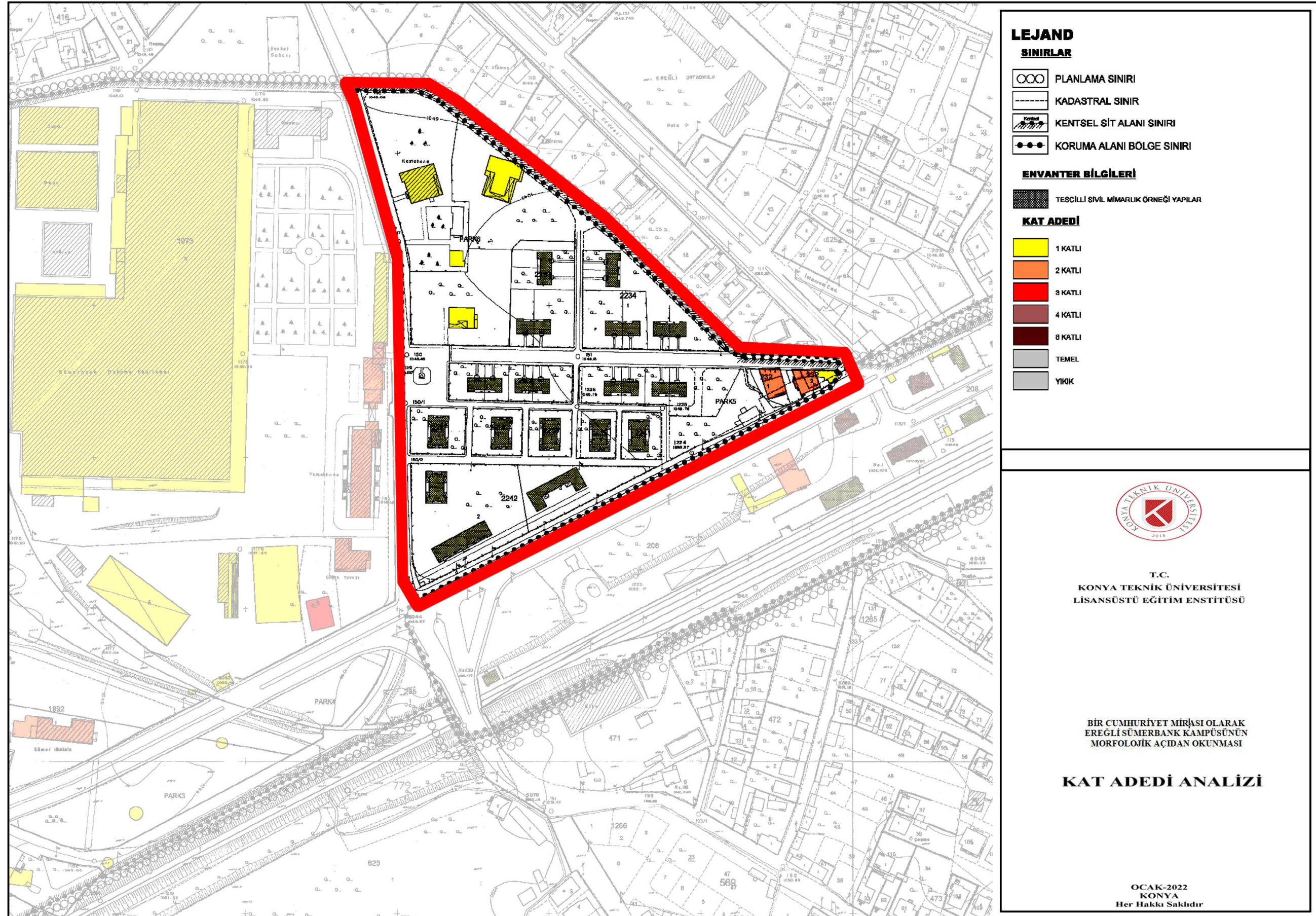
Grafikte de görüldüğü üzere, (Şekil, 5.71) alanın tamamında 3 ve daha fazla kata sahip bina oranı %5 ile sınırlıdır.

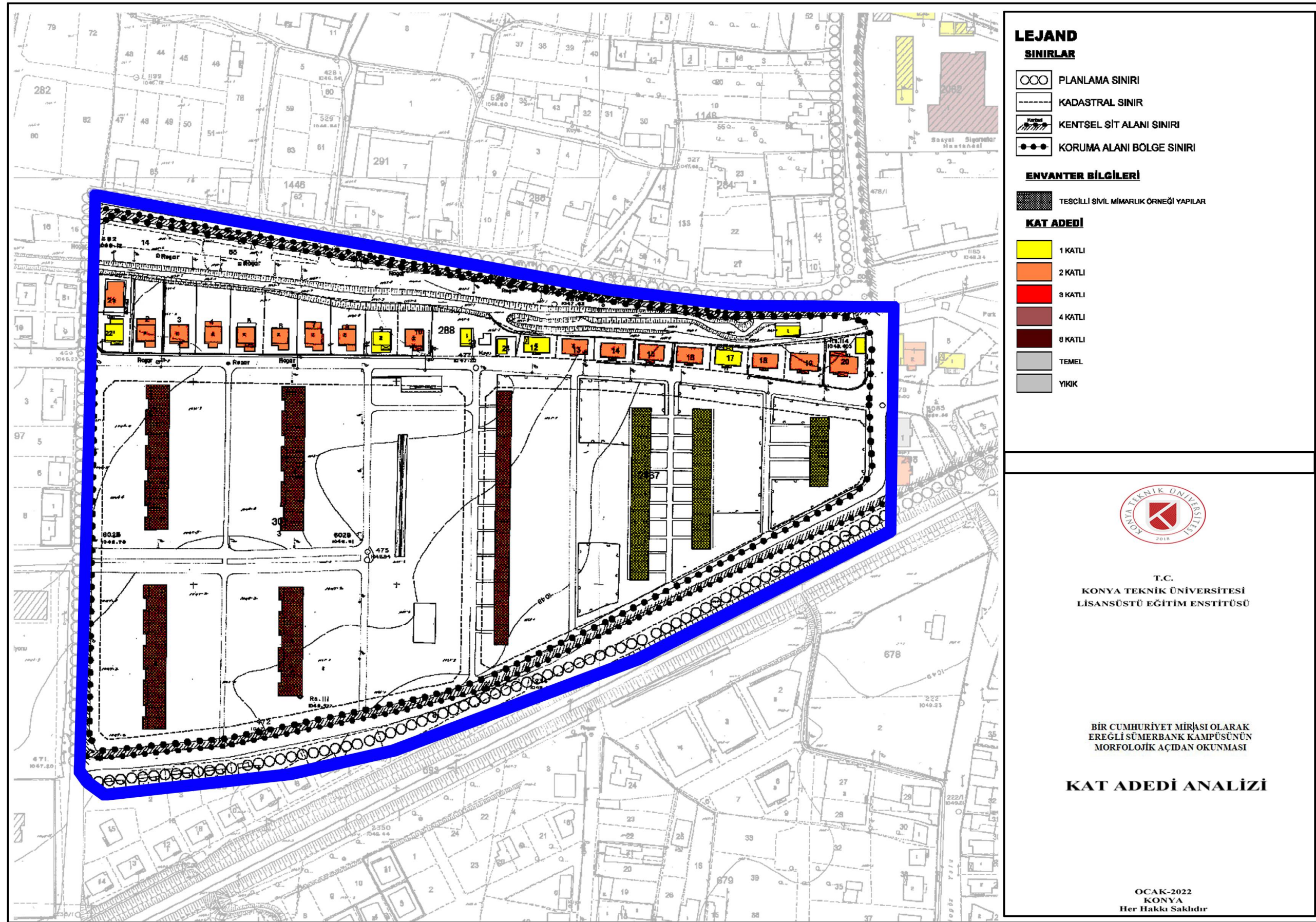
Şekil 5.71. Kampüs Alanı İçindeki Yapıların Kat Adetleri (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

Şekil 5.72. Fabrika Alanı İçindeki Yapıların Kat Adetleri (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

Şekil 5.73. Memur Evleri Alanı İçindeki Yapıların Kat Adetleri (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

Şekil 5.74. İşçi Evleri Alanı İçindeki Binaların Kat Adetleri (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

5.8.4.3. Yapı Cinsi Analizi

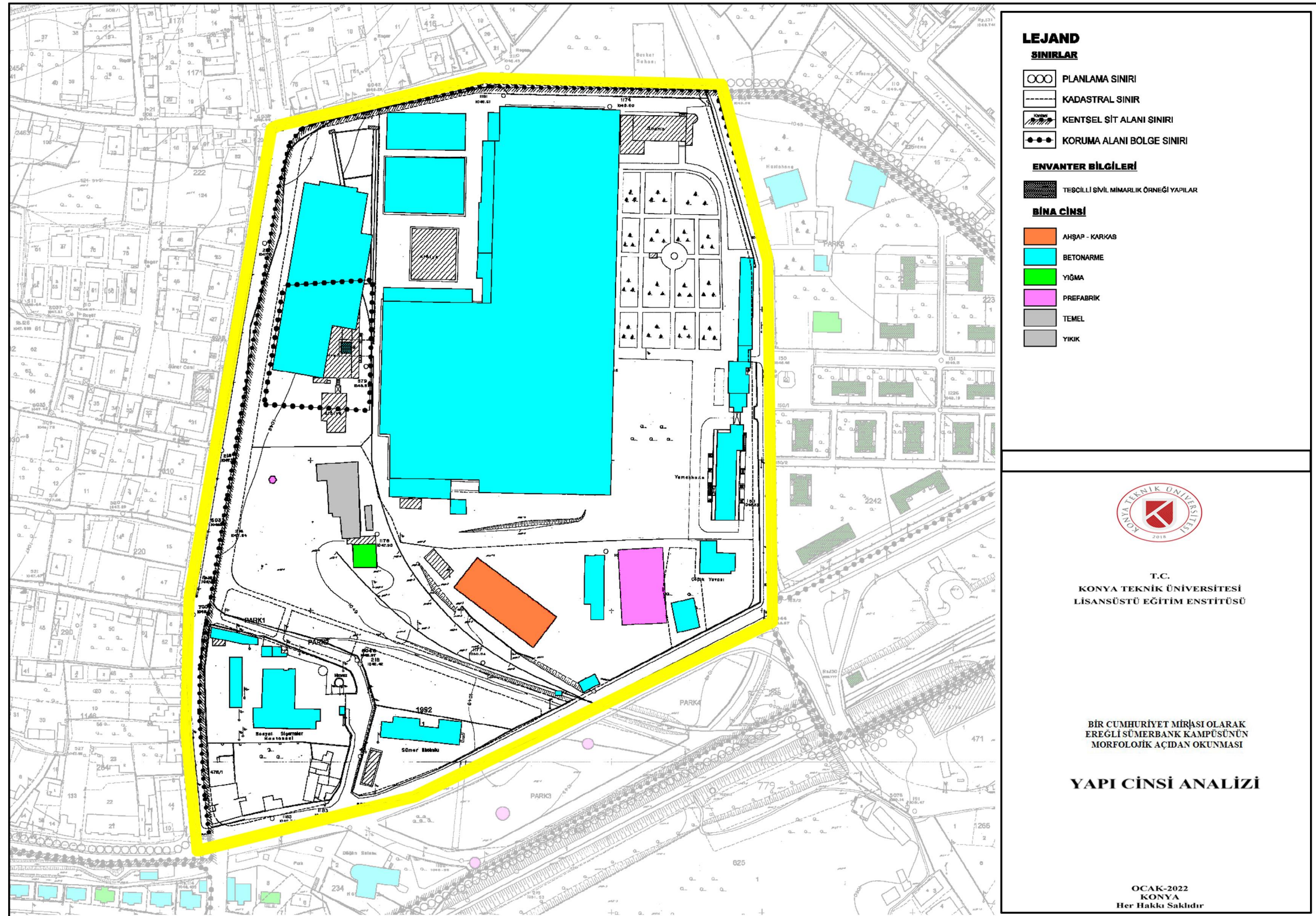
Fabrika alanında bulunan yapıların çoğu betonarme olmakla birlikte, betonarme yapım sisteminin ilk örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sümerbank Bez Fabrikası işçi ve memurlar için inşa edilen konutların tümü yığma yapım sistemindedir.

1904 tarihinde yapımı tamamlanan İstasyon Sahası içindeki yapıların (sonradan eklenen bir lojman binası dışında) tümü yığma sistemle inşa edilmiştir.

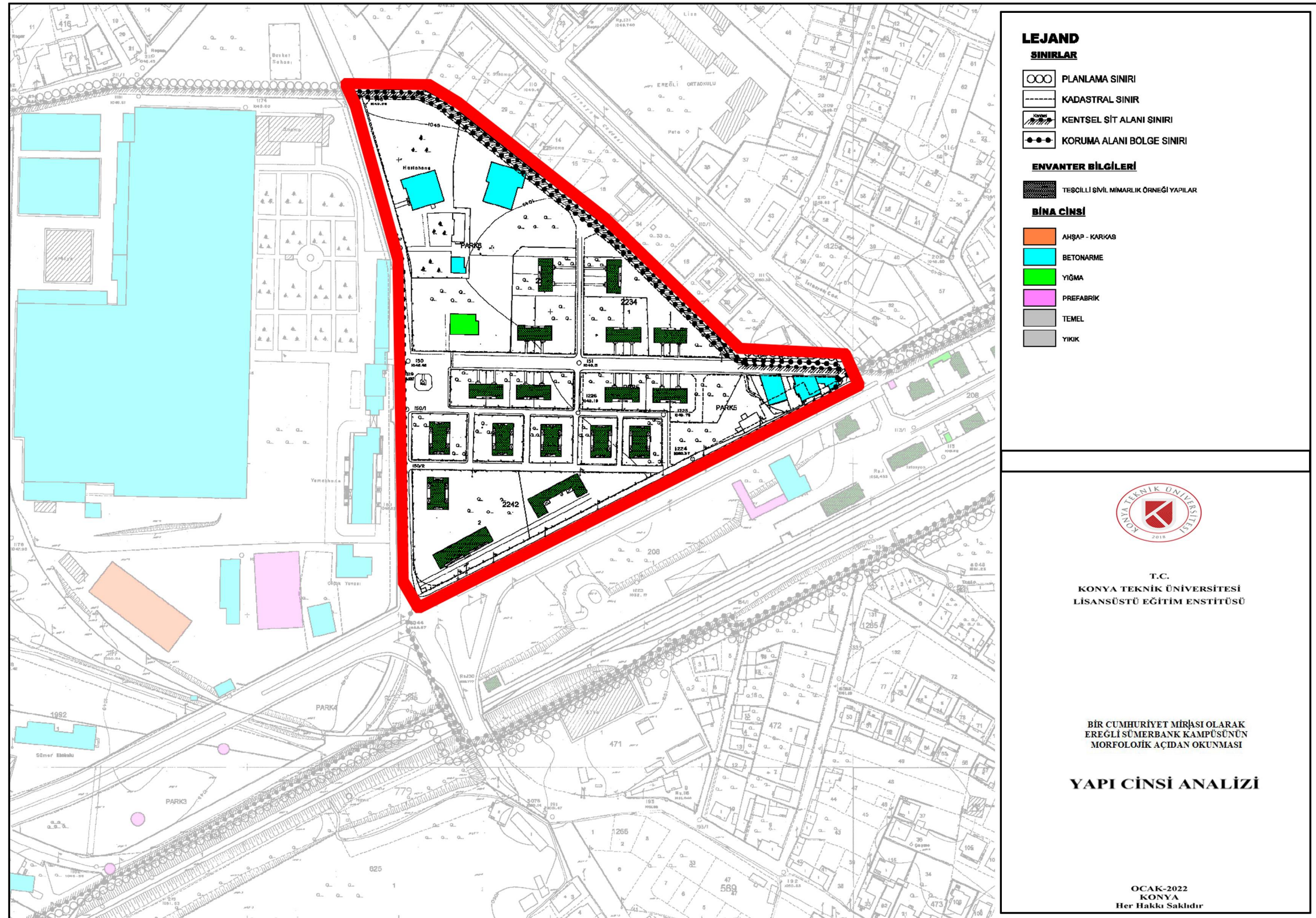
Çalışma alanı içindeki tek ahşap yapı 1940- 1950’li yıllarda inşa edildiği düşünülen ve Sümerbank Fabrika Sahası içinde salaş depo adıyla anılan yapıdır (Şekil, 5.75-76-77-78).

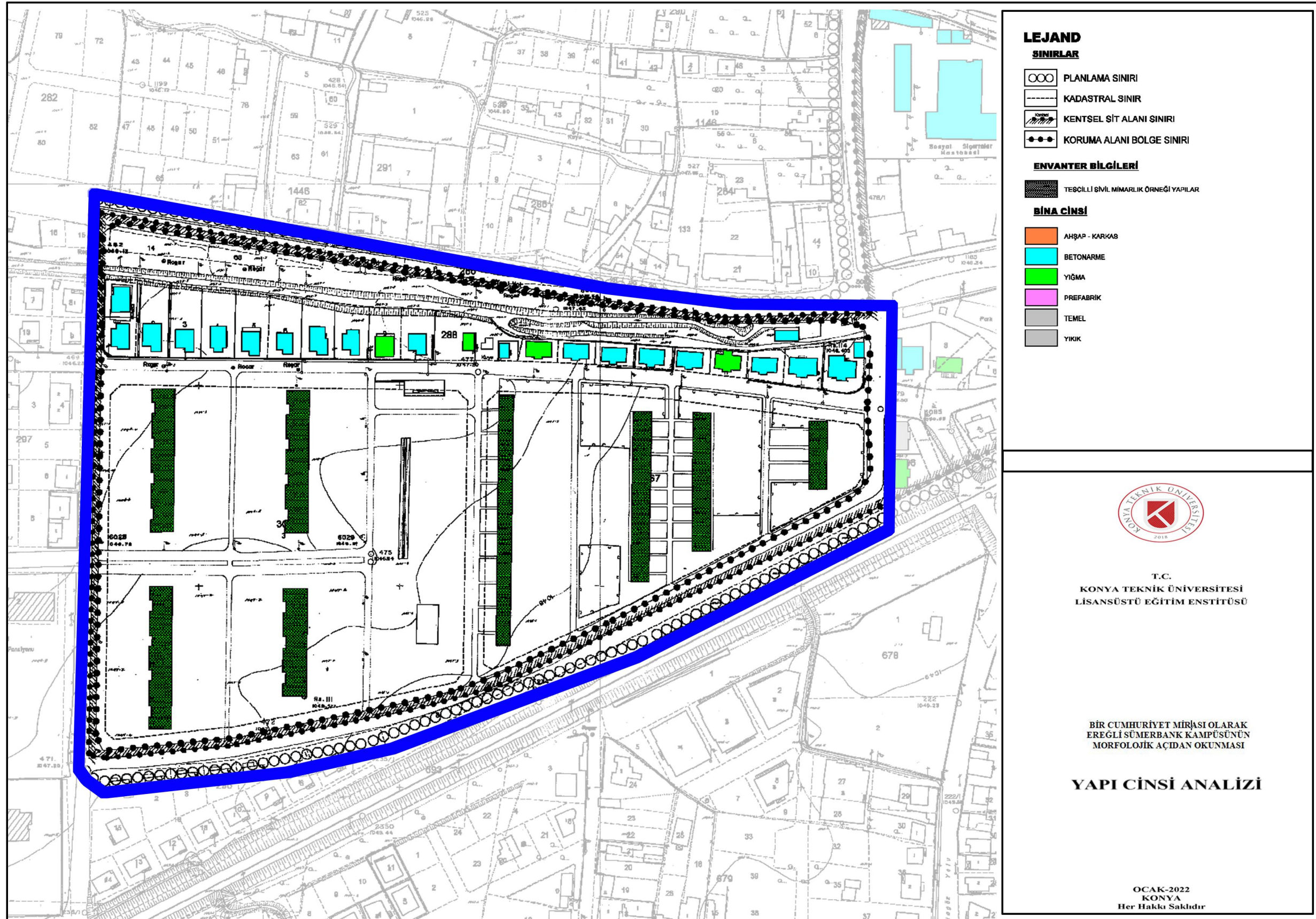
Şekil 5.75. Kampüs Alanı İçindeki Yapıların Yapım Cinsi (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

Şekil 5.76. Fabrika Alanı İçindeki Yapıların Yapım Cinsi (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

Şekil 5.77. Memur Alanı İçindeki Yapıların Yapım Cinsi (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

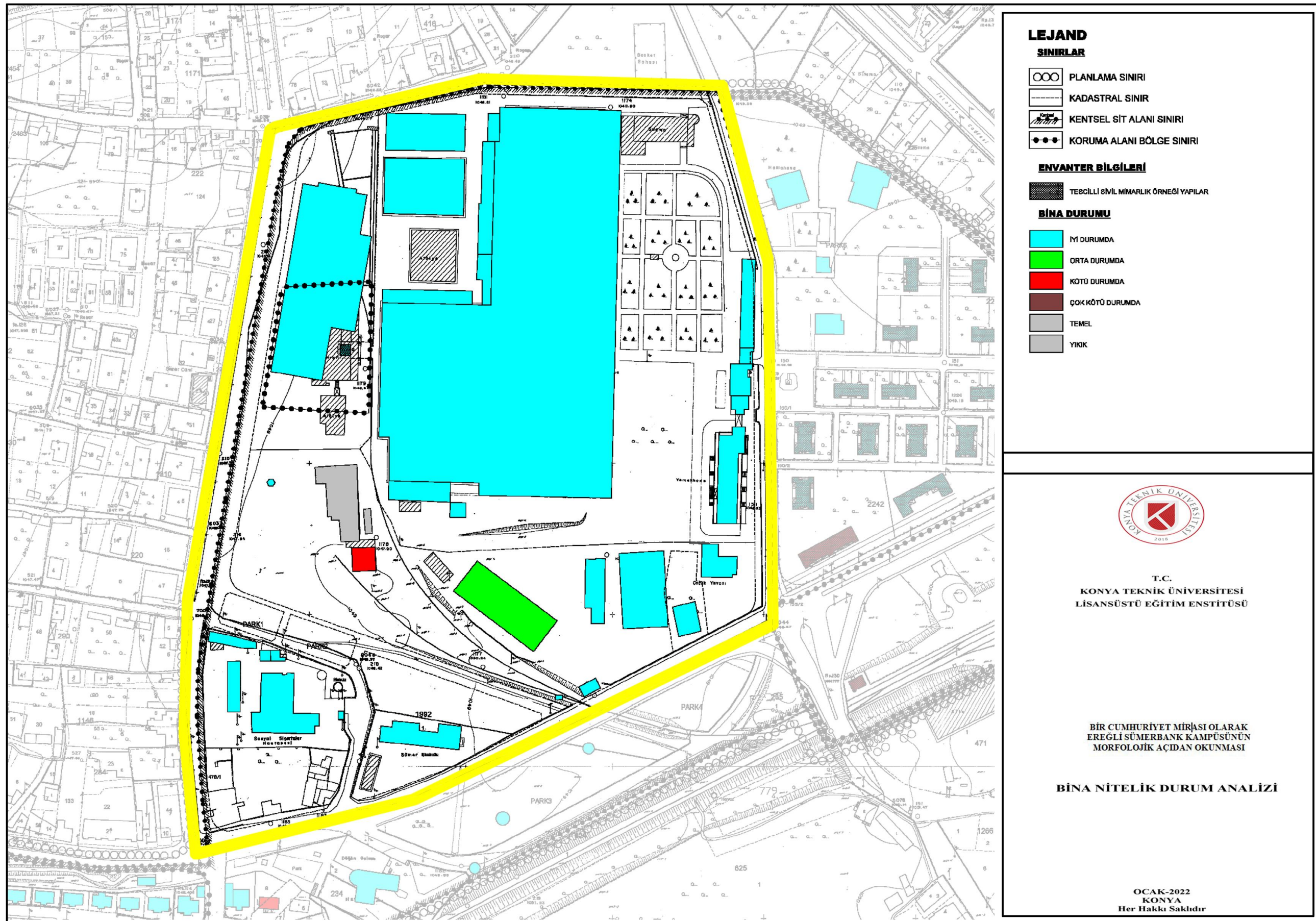
Şekil 5.78. İşçi Evleri Alanı İçindeki Yapıların Yapım Cinsi (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

5.8.4.4. Bina Nitelik Durum Analizi

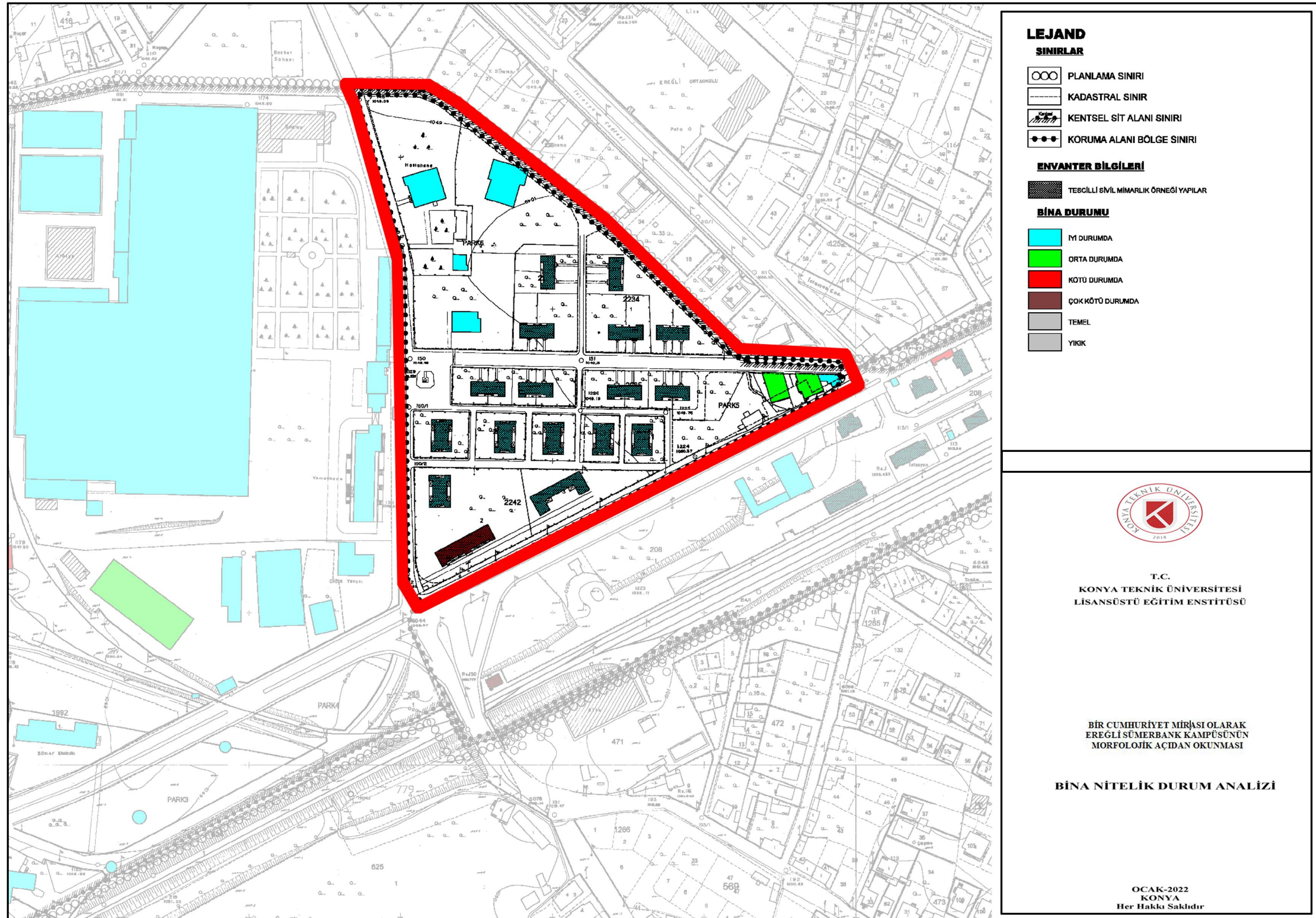
Sümerbank kampüs alanı içinde bulunan yapıların büyük bir bölümü oldukça iyi ve bakımlı durumdadır. İstasyon kompleksi içinde bulunan yapıların çoğu, Sümerbank Fabrika Sahası yapıları, Sümerbank Memur Evleri ve 81 Evler olarak anılan alanlardaki yapılar sahipleri veya sorumlulukları altında bulundukları kurumlar tarafından aktif olarak kullanılmakta, bakım ve onarımları yapılmaktadır. Kötü veya çok kötü durumda olan yapılar Sümerbank İşçi Konutları alanında bulunan yapılardır. Bu binalar Sümerbank Fabrikası özelleştirme süreci sonrasında boşaltılmış ve hazineye devirleri yapılmıştır. Geçen süre zarfında tescilleri yapılmış olmakla birlikte, herhangi bir kurum tarafından işlevlendirilerek kullanılması sağlanamadığından fiziki durumları bozularak hızla tahrip olmaktadır (Şekil, 5.79-80-81-82)

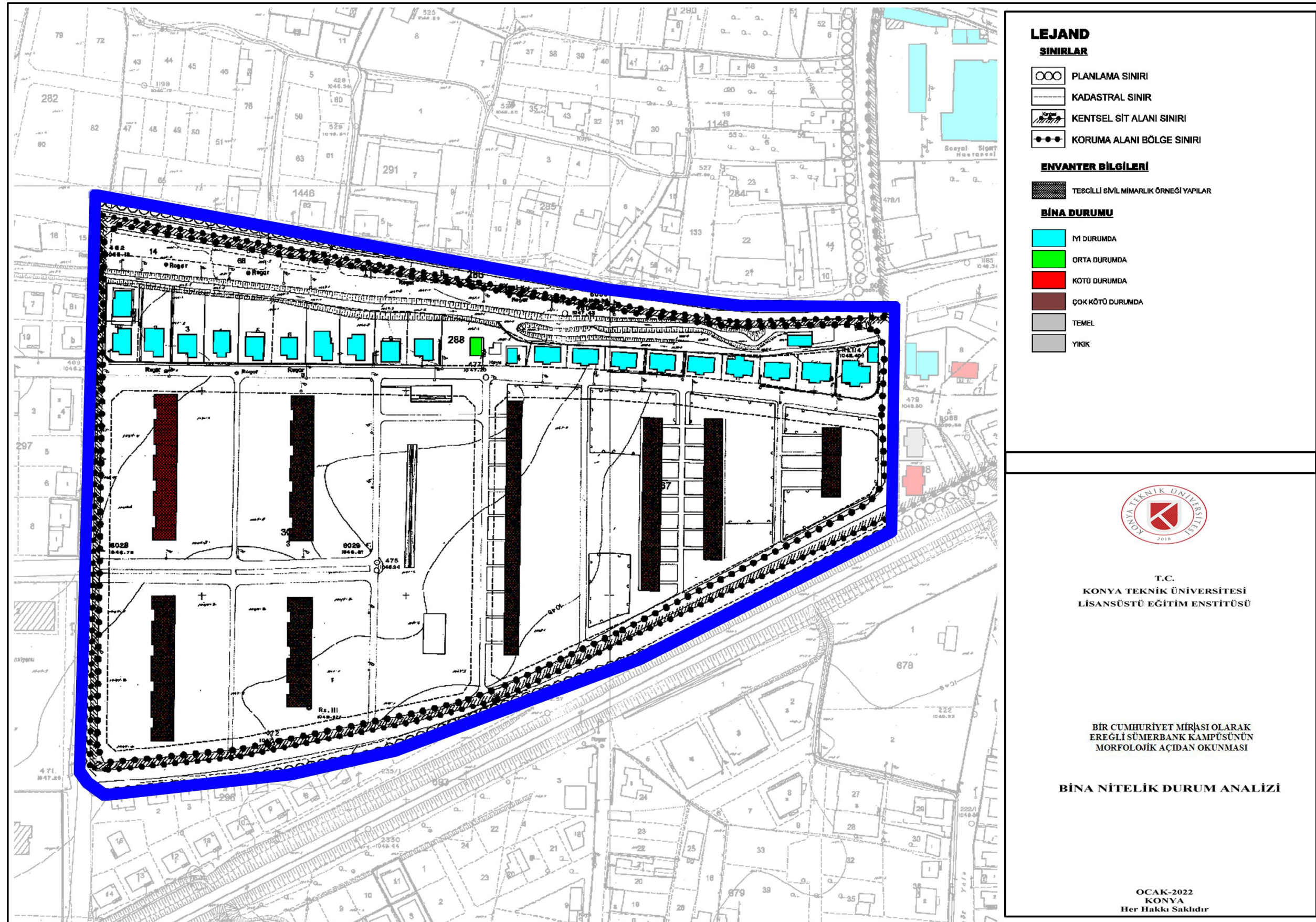
Şekil 5.79. Kampüs Alanı İçindeki Yapıların Niteliksel Durumu (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

Şekil 5.80. Fabrika Alanı İçindeki Yapıların Niteliksel Durumu (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

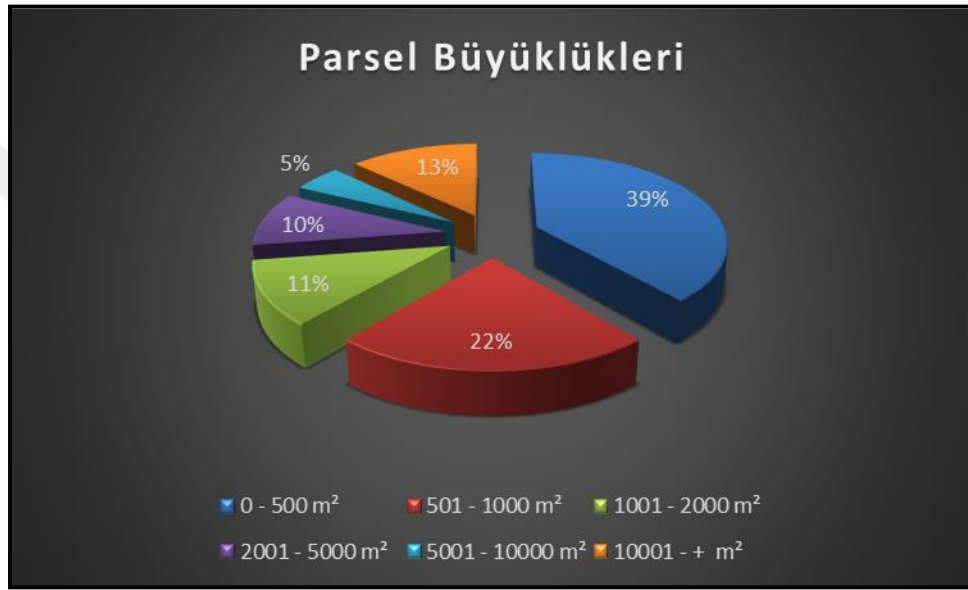
Şekil 5.81. Memur Alanı İçindeki Yapıların Niteliksel Durumu (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

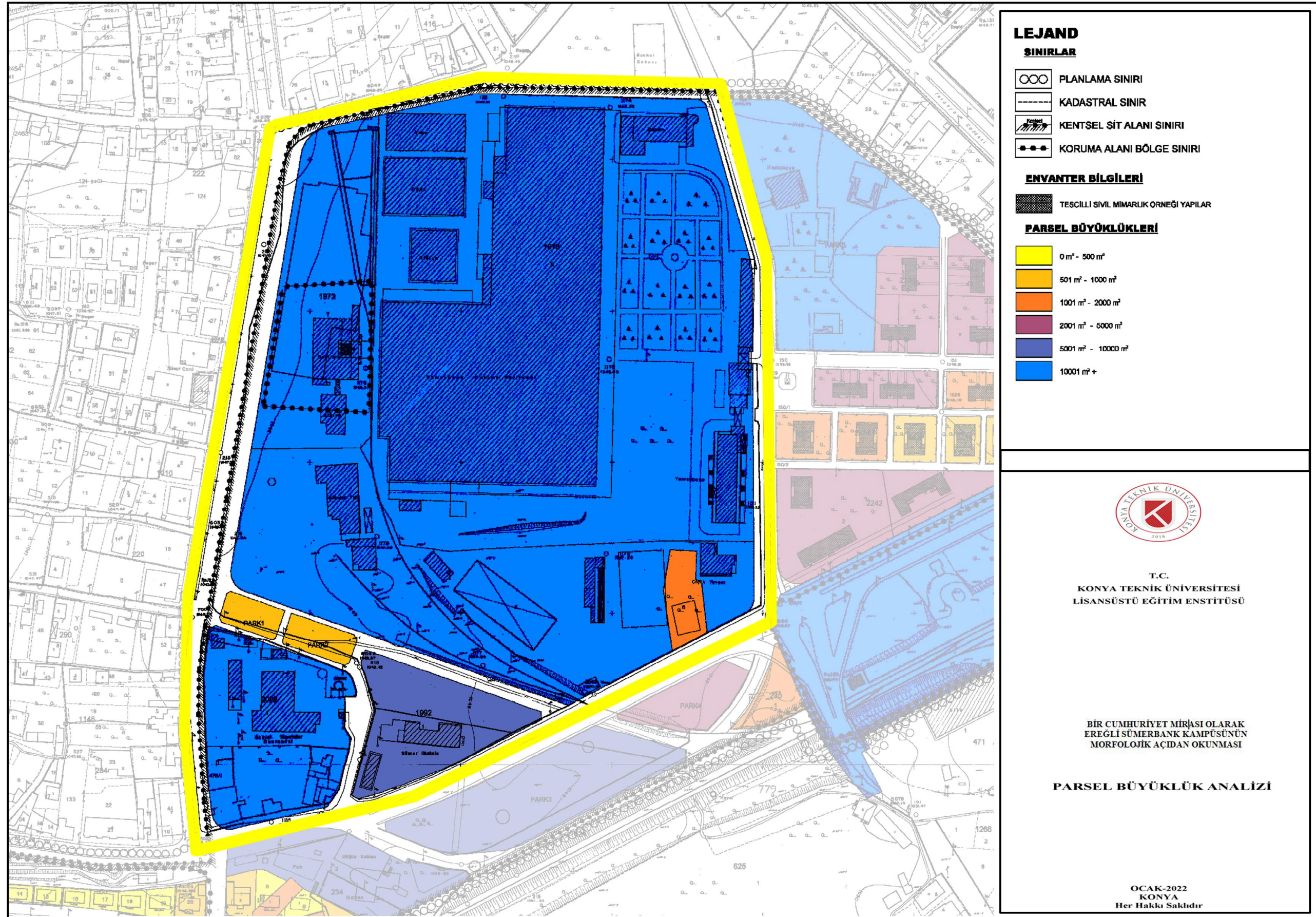
Şekil 5.82. İşçi Evleri Alanı İçindeki Yapıların Niteliksel Durumu (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

5.8.4.5. Parsel Büyüklük Analizi

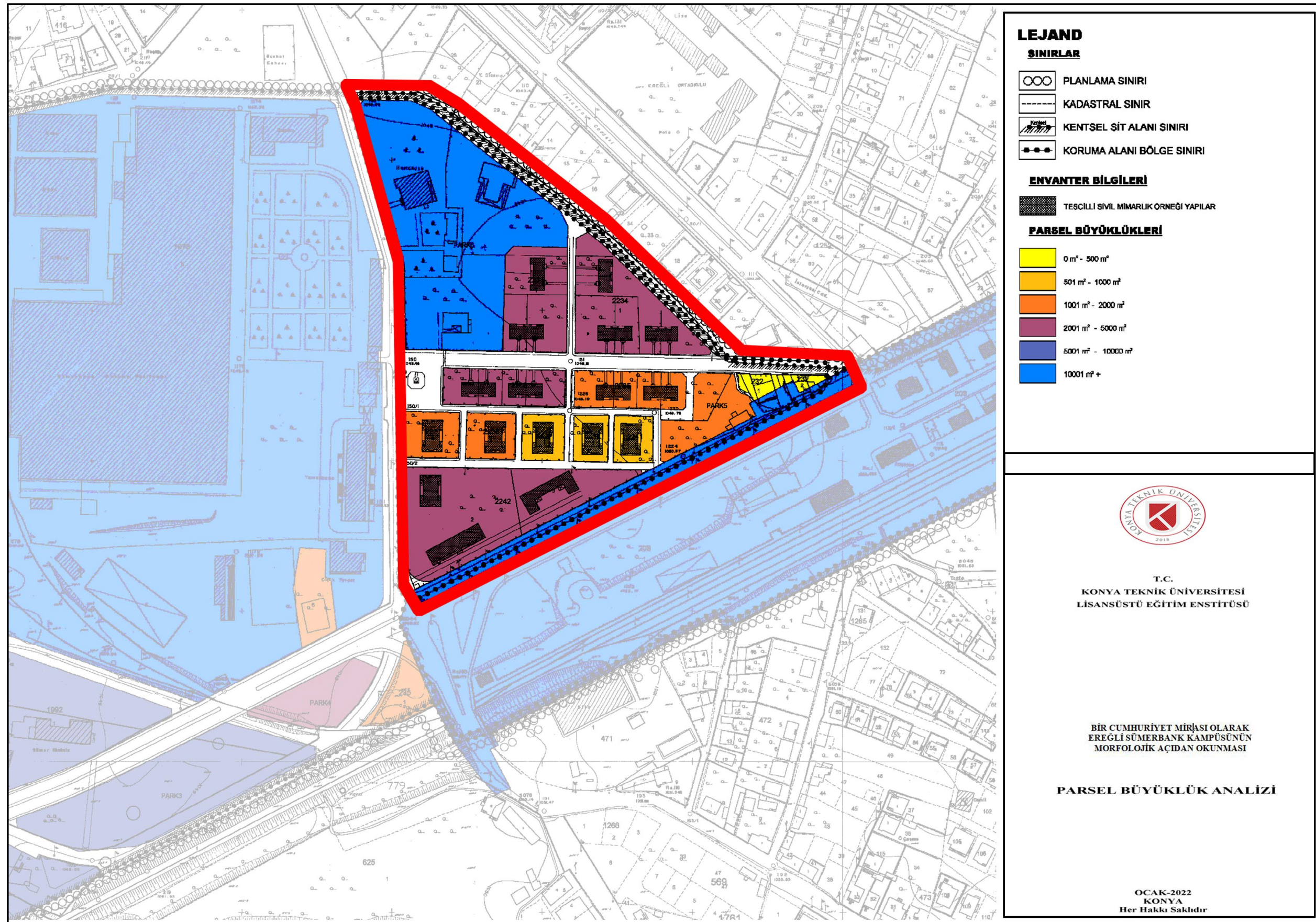
Sümerbank işçi ve memur evleri alanı içinde, parsel büyüklüklerine baktığımızda, İstasyon alanı ve Fabrika alanı ve çevresinde oluşan parsel dokusunun 5000 m² nin üzerinde olduğunu görmekteyiz. Kamu alanlarının yoğunluğu parsel dokusunun oluşmasında etkili olmuştur. Büyüklüğü 500 m² civarında ola parsellerde ise konut dokusunun oluştuğu görülmektedir (Şekil, 5.83-84-85-86).

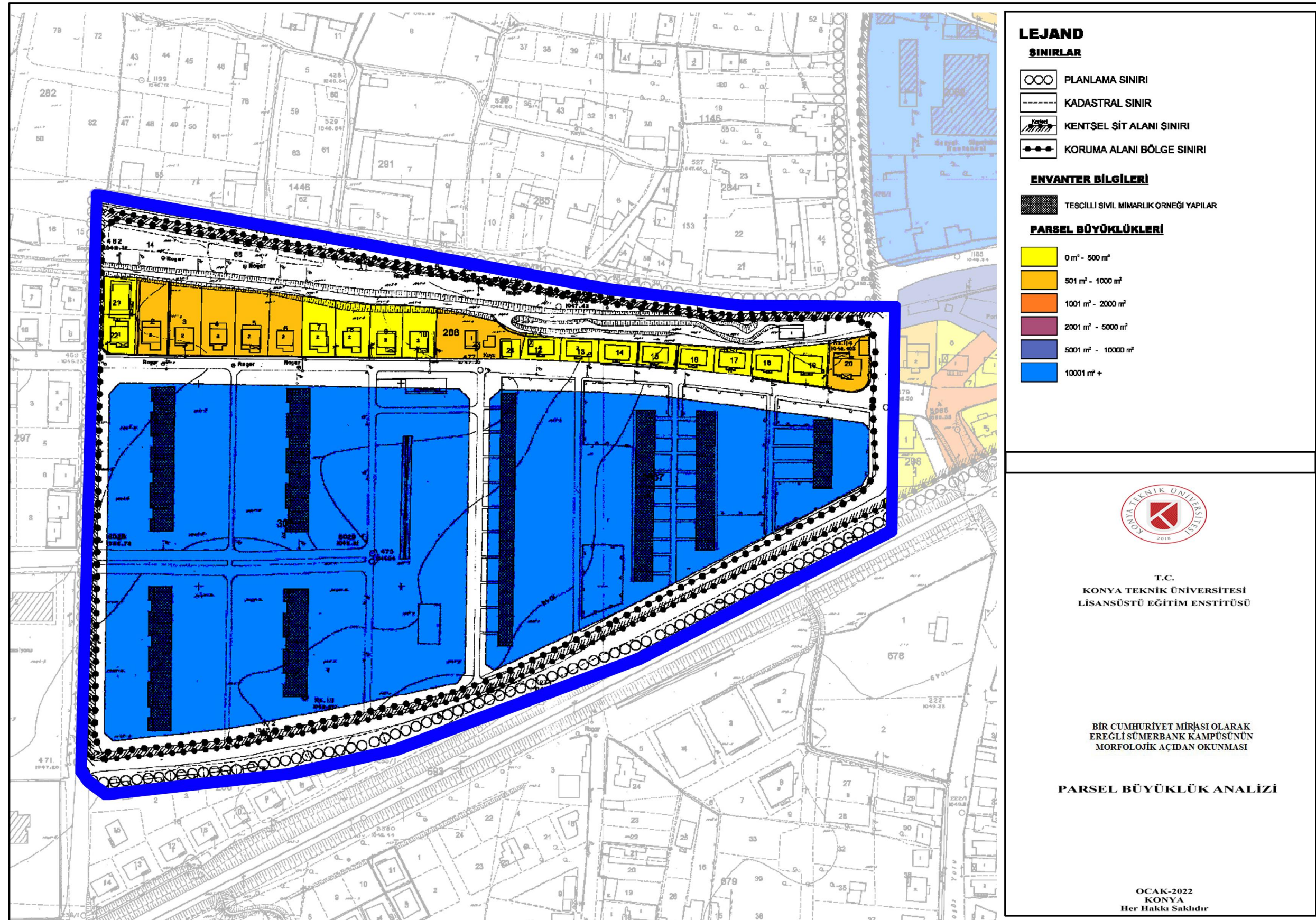
Şekil 5.83. Kampüs Alanı İçindeki Parsel Büyüklükleri (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

Şekil 5.84. Fabrika Alanı İçindeki Parsel Büyüklükleri (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

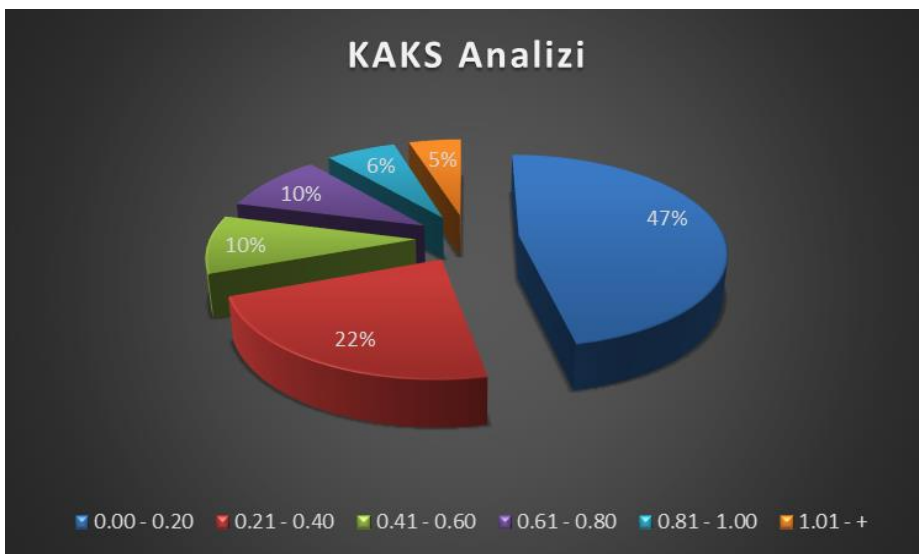
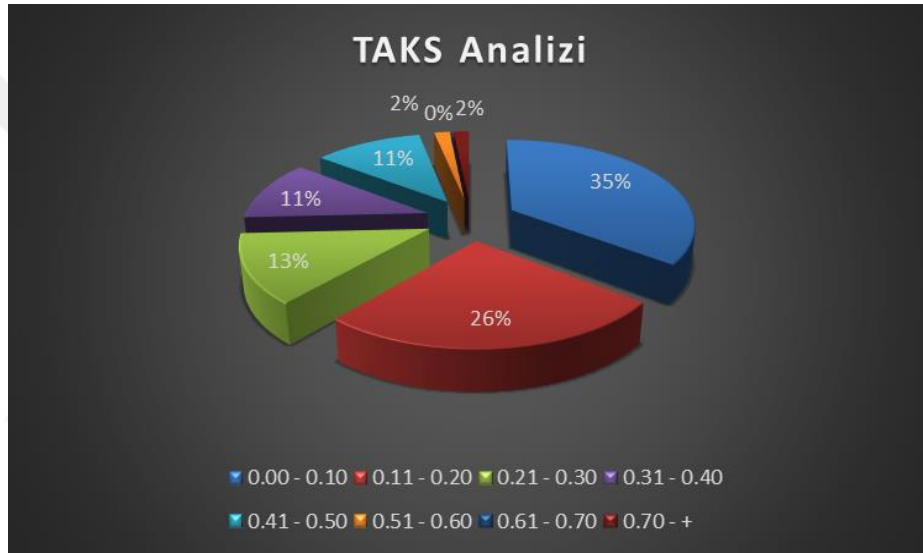
Şekil 5.85. Memur Evleri Alanı İçindeki Parsel Büyüklükleri (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

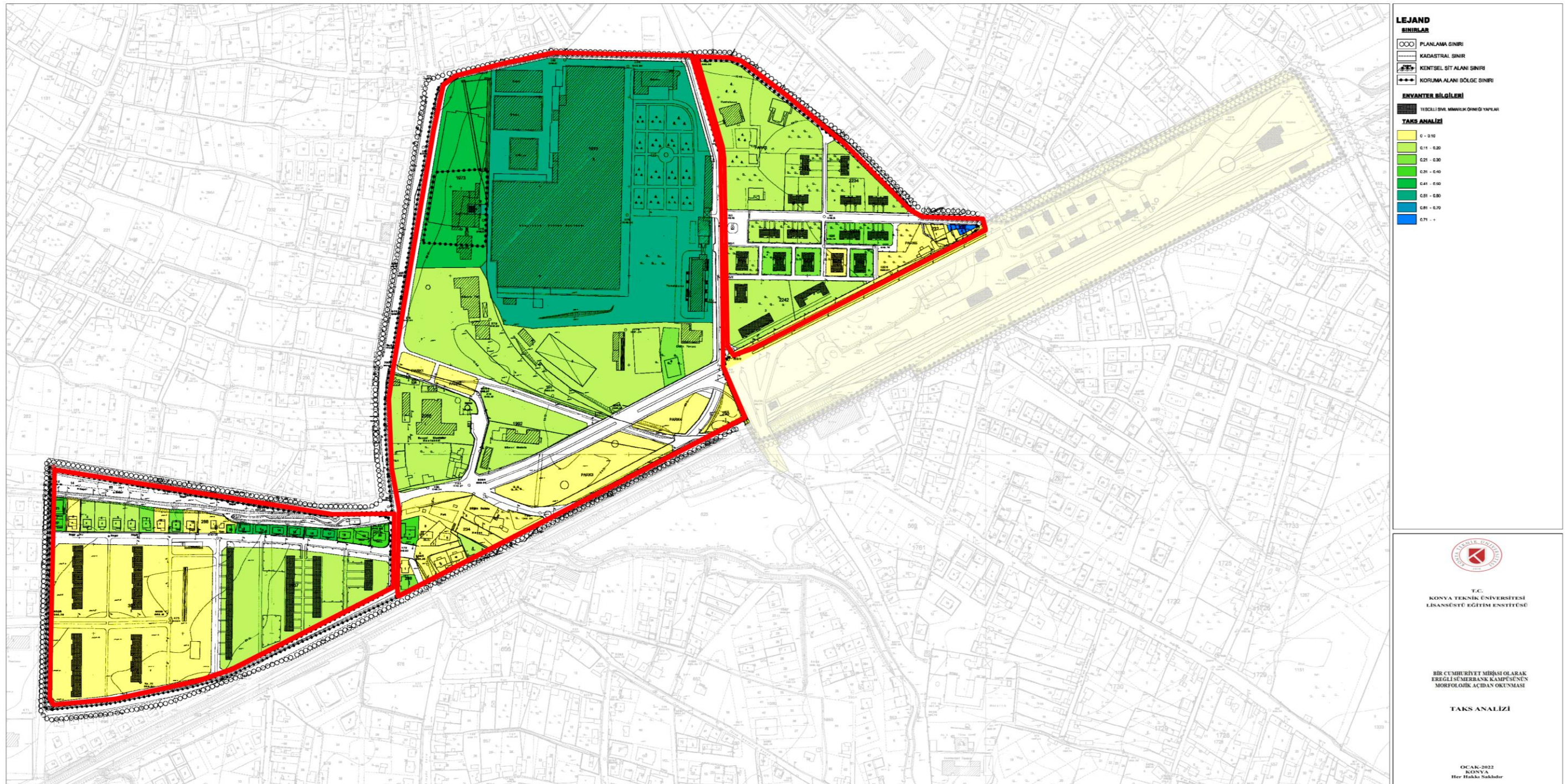
Şekil 5.86. İşçi Evleri Alanı İçindeki Parsel Büyüklükleri (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

5.8.4.6. Taks-Kaks Analizi

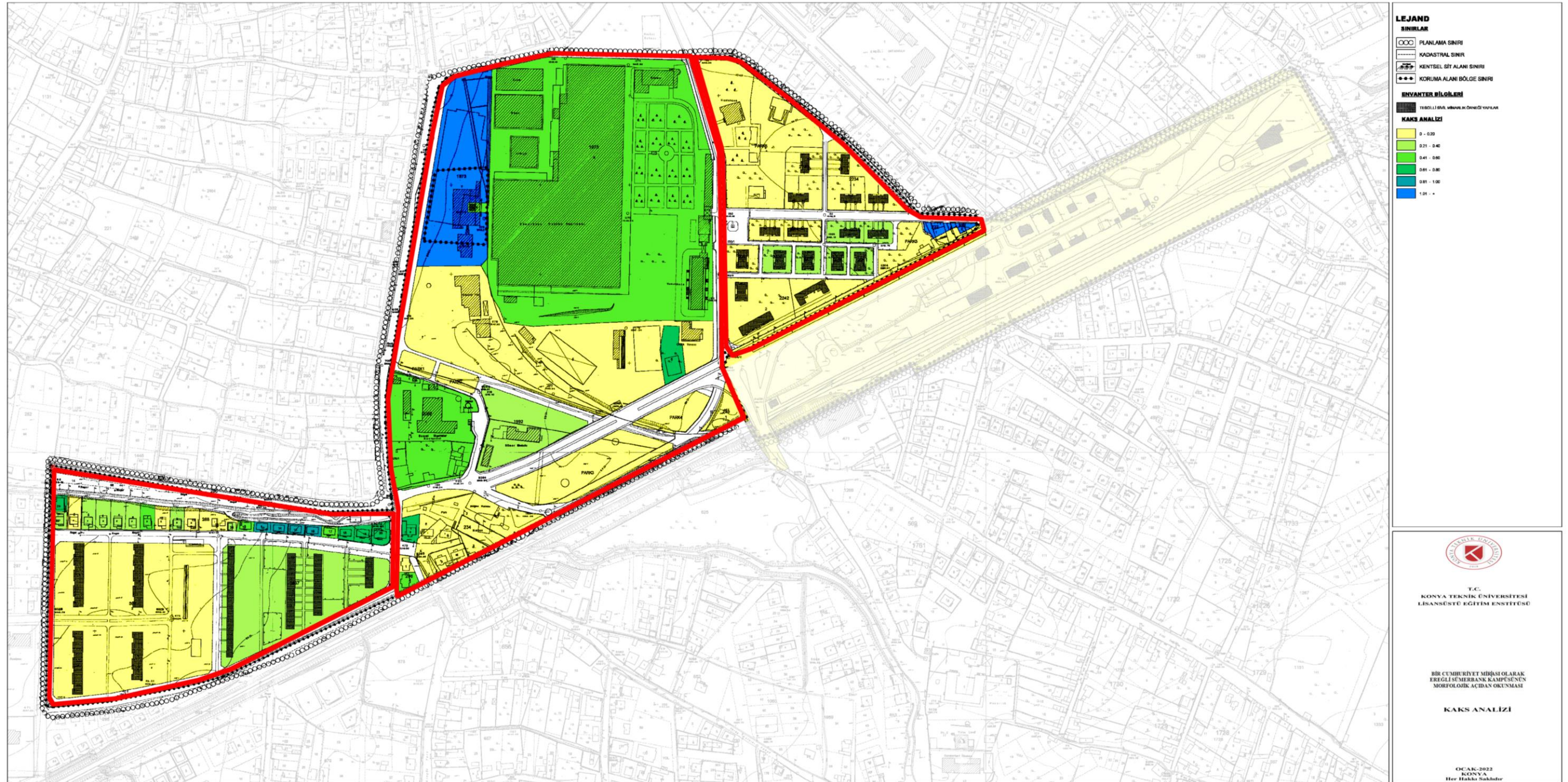
Sümerbank işçi ve memur evleri alanı çalışma kapsamında, mevcut oluşmuş, parsel kullanımlarında, TAKS ve KAKS oranlarına baktığımızda, alanın parsel büyüklüklerinin fazla olması, kamu alanları ve fabrika alanı yapı – parsel kullanım oranlarında etkili olduğu görülmektedir. Alanda bina taban alanlarının parsellere oranları % 10 - % 20 aralıklarında yoğunlaşmaktadır. İnşaat alanı oranları da kat yüksekliklerine bağlı olarak % 20 - % 40 aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Konut ve ticari faaliyetlerin az olması, fabrika alanının ve istasyon alanının kullanımı bu oranların çıkmasında belirleyici olmuştur (Şekil, 5.87-88-89).

Şekil 5.87. Kampüs Alanı TAKS-KAKS Analizi (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır, 2021)

Şekil 5.88. Kampüs Alanı İçindeki Taks Analizi (Arazi Çalışmaları Doğrultusunda Hazırlanmıştır)

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

6.1. Değerlendirme

Sümerbank Fabrika Sahası

1934-1937 yılları arasında inşası tamamlanan yapı, zaman içinde oldukça büyük bir alan üzerinde işlevini devam ettirmiştir. Ereğli'nin Cumhuriyet sonrası sosyal, toplumsal ve ekonomik hayatına büyük ölçüde yön veren fabrika alanı, sağladığı çeşitli kamusal hizmetlerle aynı zamanda toplumsal bir odak noktası oluşturmaktaydı. Özelleştirildiği 1997 yılına kadar Ereğli halkının hemen tümüne açık olan bu bölge, günümüzde neredeyse bir “yasak bölge” statüsündedir. Fabrika alanı içindeki yapılardan sadece su kulesi tescile değer görülmüştür. Diğer yapılar zaman içerisinde fiziksel özelliğini yitirdiği gerekçesi ile tescil edilmemişlerdir.

Memur ve İşçi Evleri

Sümerbank Fabrikası'na bağlı Memur Evleri de bir başka bölgedir. Bol yeşil içinde seyrek yerleşim özelliği gösteren alanda bulunan yapılar; günümüzde Ereğli Belediyesi tarafından onararak sosyal işlevlerle donatılmıştır. Bu işlevlerin kent halkı tarafından sahiplenilmesi ve sürekliliklerinin sağlanması durumunda bölgenin önemli bir odak olması söz konusudur. Alanda yapılar II. Grup sivil mimarlık örneği yapılar olarak tescil edilmiştir. Tamamı 1 katlı yapılardan oluşmakta ve yenilenerek kente kazandırılmışlardır. İşçi evleri Gülbahçe Mahallesi'nde bulunan İşçi Konutları ve 81 Evler olarak bilinen iki yerleşim yeri de konut alanıdır. Günümüzde 2 katlı olarak tasarlanmış 81 evler varlığını sürdürmektedir. Ancak İşçi evleri tamamen yok olma tehlikesi içindedir.

6.2. Sonuç

Sümerbank Kampüs Alanı Fabrikanın 1930’lu yıllarda yapılmaya başlanması ile oluşmaya başlamış ve zamanla özellikle fabrika etrafında birçok yapının meydana geldiği ve bu yapıların çoğunun öncelikle çalışan kesme hitap ederken zamanla Ereğli halkına hizmet etmeye başladığı görülmüştür. Zamanla fabrika çalışanlarının da etkisiyle Ereğli deki sosyokültürel yaşam biçimiyle özleşmiş ve kampüs alanı sadece fabrika olmaktan çıkmış halka açık büyük bir kültürel alan halini almış ve artık Ereğli de cazibe merkezi olmuş bu sebepten dolayı da kurulduğu zamanda kent merkezine uzak olan alan artık yavaş yavaş merkezin alana doğru ilerlemesi ile merkez ile de bütünleşmeye başlamıştır.

Sümerbank kampüs alanını morfolojik olarak incelerken öncelikle M.R.G. Conzen yaklaşımlarından yararlanılmış ve tarihsel coğrafi yaklaşım ile alan okunmuştur. Bu yaklaşım öncelikle Ereğli kenti için yapılmış ve Ereğli kentinin gelişiminde iki kırılma noktasından birisi 1900’lü yıllarda gelen demiryolu bir diğeri de 1930’lu yıllarda kurulmaya başlanılan Sümerbank Dokuma Fabrikasının olduğu görülmüştür. Her iki kırılma noktasında da kentin nüfusu çoğalmış ve kent merkezi büyüyerek son halini almıştır. Sümerbank kampüs alanı için de kırılma noktası 1990’lı yıllarda kamu iktisadi teşekküllerin özelleştirilmeye başlaması ve Ereğli Sümerbank fabrikasının da bu özelleştirme kapsamına girmesi ve sonuç olarak özelleşmesidir. Özelleştirme ile birlikte halka açık olan kampüs alanı tamamen kapatılmış önemli mimari değerler yıkılmış harabe haline gelmiş ve eski cazibesini yitirmiştir.

Sümerbank kampüs alanının tarihine baktığımızda alanın morfolojisi etkileyen en önemli unsulardan birisi de özelleşme sonucu alanın mülkiyet ve tahsis sorunudur. 2020 yılına kadar olan süreçte Sümerbank kampüs alanı Albayrak, Maliye Hazinesi, Ereğli Belediyesi, Adalet Bakanlığı, Ereğli Belediyesi, Jandarma Komutanlığı, Ereğli Belediyesi, Konya Büyükşehir Belediyesine tahsis olmuş son olarak 2020 yılı itibarı ile Ereğli Belediyesi yetkisi altında projeler yürütülmektedir.

Fabrikanın kamu elinden çıkması ile çok hızlı bir şekilde tüm ilgi odağı olan yapılar yıkılıp boşaltılmış sosyal ve kültürel alanda ne varsa yok edilmiş artık kent merkezine oturan fabrikanın sadece arsası kullanılmak istenmiş memur ve işçi evleri tamamen harabe kullanılmayan hale gelmiş ve alanın artık hiçbir cazibesi kalmamış tehlikeli bir alan olmuştur.

Günümüzde Sümerbank Farikası ve Sosyal Tesisleri artık eski sosyokültürel yapısının zamanla yok olduğu eski cazibesinin tamamen kaybolduğu yapıların tipolojik özelliklerinin tamamen değiştiği eskidiği ve harabe haline geldiği görülmektedir ve bu süreç son otuz yıl içerisinde gerçekleşmiş ve bu süreç halen devam etmektedir. Memur evleri 2013 yılında yenilenmiş ve bu bile azda olsa alanın eski cazibesini geri kazanmada bir adım atmıştır. İşçi evleri ise halen çok kötü harabe durumdadır.

Morfolojik tanımlamaların planlama sürecinde çok fazla yer almaması tarihi alanların kimlik sorunu yaşamasına neden olmaktadır. Bunun en güzel örneklerinden olan Sümerbank kampüs alanının en büyük sorunlarından bir tanesi alanın kimliğinin plan ve tasarım projesi içerisinde göz ardı edilmesidir. Kampüs alanının değerlendirilmesi için bu alanın kentliye nefes aldıracak, aktif kullanım ve kent kimliği özelliklerini taşıyacak fonksiyon önerileri getirilmeli ya da mevcut kullanımların korunması gerekmektedir.

Sümerbank kampüs alanının morfolojik açıdan okunması için yine Conzen'e ait bir diğer çalışma olan Ada/Parsel Yol/Sokak ve bina deseni çalışmasını planlama mantığı ile ele alarak alanda analizler yapılmış ve bu analizler sonucu alanın düşük yoğunlukta, geniş parsellere sahip birden fazla kullanım özelliği olan ve geniş yeşil alanların olduğu fakat İşçi evlerinin harabe halde olduğu diğer alanların daha sağlıklı olduğu görülmüştür. Kent mirası özelliği taşıyan büyük yeşil alanların varlığı, yapı yoğunluğu azlığı, günümüz kent ve kentlinin en ihtiyaç duyduğu alanlardır. Birden fazla kullanım açık olan bu alanların değerlendirilmesi kentlinin aidiyet duygusunu arttıracaktır. Sonuç olarak planlama işleminin kent ve kentli tarafından sahiplenilebilmesi için ayrıca nitelikli planlama için kentsel morfoloji önemli olanaklar sunan bir araştırma alanı olarak planlama süreci içerisinde yer alması gerekmektedir. bu kapsamda kentsel kuşak alanları kavramının anlaşılması ve planlama sürecine dahil edilmesi eski alanlarda özgün kimlik yitirilmeden, daha sağlıklı, sürdürülebilir ve ekolojik alanlar olarak tasarlanabilir.

Sümerbank kampüs alanı 2013 yılından beri koruma altında olan alanın gün geçtikçe kaybolması koruma planının gerçekliliğini tartışmaya açmıştır. Koruma amaçlı imar planı ve restorasyon projelerinin ekonomik sebepler ve yerelde bir karşılığının olmaması bölgenin dezavantajıdır. Projeye bakıldığında alana sosyal tesisler, otel vb kullanımların getirilmesi alanın ruhuna ve yapım amacına terstir. Kampüs alanı mevcut plana göre restorasyon planının tamamlanmasıyla kısa vade de kent ve kentlinin ihtiyaçlarını karşılasa da uzun vadede aynı sorunlarla karşılaşılacağı düşünülmektedir.

Dünyayı saran korona virüs ile ortaya çıkan müstakil ev arayışı Ereğli’de de artmıştır. İşçi evlerinin (Taş everin) parsel özellikleri, konumu, mimari özellikleri göz önünde bulundurulduğunda kent merkezinde müstakil konut alanı olarak çözülmesi alanın kullanılabilirliğini arttıracaktır. Ayrıca konut alanı olarak kullanılması mekanın ruhuna ve yapım amacına uymaktadır.

Sonuç olarak bir Cumhuriyet mirası olan ve zamanında tüm Türkiye çapında önemli bir yer olan Sümerbank Kampüs alanının özelleşmesi, tahsis sorunu, koruma amaçlı plan kararlarının uygulanmayışı gibi nedenler alının artık kaybolmaya yüz tutmasına neden olmuştur. Bu eskimenin yok oluşun yine tarihsel gelişimine bakarak yapılacak planlama ve koruma ile bir nebze olsa önüne geçilebileceği düşünülmüştür.

KAYNAKLAR

- Allı, H.İ. (2019). *Konya Ereğli İlçesi'nin gelişimi* (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Barke, M. (1990). Morphogenesis, fringe-belt modification, *Area* 8, 303-6.
- Bastian, R. W. (1980) The Prairie style house: spatial diffusion of a minor design, *Journal of Cultural Geography*, 1 (1), 50-65.
- Bastian, R. W. (1975) Architecture and class segregation in late nineteenth-century Terre Haute, Indiana, *Geographical Review*, 166-179.
- Blondel, J.F. (1777) Cours d'architecture, Monum, Éditions du Patrimoine. 5.
- Bobek, H. (1966). Wien: Bauliche Gestalt und Entwicklung seit der Mitte des 19. Jh.
- Collins Cobuild Essential Dictionary. (1994). *İstanbul, Metro Ltd.*
- Conzen, M. R. G. (1960). Alnwick, Northumberland: a study in town-plan analysis, *Transactions and Papers (Institute of British Geographers)*, iii-122.
- Conzen, M. R. G. (1969). Alnwick, Northumberland: a study in town-plan analysis. *London: Institute of British Geographers Publication.*(27, 2).
- Conzen, M.P. (1978). Analytical approaches to the urban landscape, in Butcher, K.W. (ed) *Dimensions of Human Geography Essays in some Familiar Neglected Themes Research Paper 186*, Chicago: Department of Geography, University of Chicago
- Conzen, M. P. (2009). How cities internalize their former urban fringes: a cross-cultural comparison, *Urban Morphology*, 13 (1), 29.
- Cömert, N. Z. (2013). *Testing an integrated methodology for urban typomorphological analysis on Famagusta and Ludlow*, Doktora Tezi, Eastern Mediterranean University.
- Çetin, S. (2011). Dönüşüm süreçlerinin tarihi kent merkezleri üzerine etkileri: Isparta örneğinde bir inceleme, *Fen Bil. Enstitüsü Dergisi*, 27, 185-199.
- Ducom, E. (2005). Fringe belts in French cities: a comparative study of Rennes, Nantes and Tours', in Barke, M. (ed.) *Approaches in urban morphology. Division of Geography*, University of Northumbria, Newcastle upon Tyne, 34-43.
- Ereğli Belediyesi. (2017-2021). Ereğli belediyesi İmar ve şehircilik Müdürlüğü arşivi. Ereğli.

Franck, K.A. (1994). Ordering space: Types in architecture and design. New York: Van Nostrand Reinhold, 289-311.

Gebauer, M. ve Samuels, I. (1981). Urban morphology: an introduction, *Joint Centre for Urban Design, Research Note, 8*.

Geisler, W. (1918). Danzig: ein siedlungsgeographischer Versuch, W. Geisler.

Geisler, W. (1924). Die deutsche stadt: eine beitrage zur morphologie der kulturlandschaft, J. Engelhorn's Nachf.

Gurdes, G. (1990). Development logic of the spatial systems of towns and the influence of innovations on the spatial structure of European towns, *30th RSA European Congress, İstanbul*.

Gu, K. (2010). Exploring the fringe belt concept in Auckland: An urban morphological idea and planning practice, *New Zealand Geographer*, 66 (1), 44-60.

Hassinger, H. (1916). Kunsthistorischer atlas der reichshaupt-und residenzstadt Wien, Band 15 der Reihe Österreichische Kunsttopographie, Schroll, Wien.

Hazar, D. (2012). *Kentsel planlama ve tasarım süreçlerinde kentsel kuşak alanları: İstanbul ve Barselona kentleri karşılaştırmalı değerlendirmesi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Hillier, B. ve Hanson, J. (1984). The social logic of space, Cambridge University Press.

Jakle, J. A. (1980). Motel by the roadside: America's room for the night, *Journal of Cultural Geography*, 1 (1), 34-49.

Jakle, J. A. (1982). Roadside restaurants and place-product-packaging, *Journal of Cultural Geography*, 3 (1), 76-93.

Klaiber, C., 1912, Die grundrissbildung der Deutschen stadt im mittelalter unter besonderer berücksichtigung der Schwäbischen. Berlin, E. Wasmuth.

Köseoğlu, B. D. ve Aydın, D. (2009). Müstakil konut alanlarında morfolojik ve bağlamsal değişim: Konya meram öğretmen evleri, *BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11 (2), 110-123.

Krier, R. ve Rowe, C. (1979). Urban space, Academy Editions London.

Kubat, A. S. ve Dökmeci, V. (1994). *Anadolu kale şehirlerinin morfolojik analizleri: Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, İznik, Niğde, Trabzon, Urfa kale şehirlerinden örnekleme*, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Kubat, A. ve Hansoy, P. (2015, Ekim). *Frankfurt/Main: Bombalanan tarihi bir kent merkezinin morfolojik kurgusu*. Türkiye Kentsel Morfoloji Sempozyumu, Mersin.

Kubat, A. S. ve Topçu, M. (2009). Antakya ve Konya tarihi kent dokularının morfolojik açıdan karşılaştırılması, *International Journal of Human Sciences*, 6 (2).

Kropf, K. (2009). Aspects of urban form, *Urban Morphology*, 13 (2), 105.

Kostof, S. (1991). The city shaped: Urban patterns and meanings through history, Thames and Hudson.

Levy, A. (1997). The typo-morphological approach of G. Caniggia and his school of thought, *Urban Morphology*, 1.

Larkham, P. J. (2006). The study of urban form in Great Britain, *Urban Morphology*, 10 (2), 117.

Martiny, R. (1928). Die grundrissgestaltung der deutschen siedlungen, J. Perthes.

Maretto, M. (2012). The early contribution of Saverio Muratori: between modernism and classicism, *Urban Morphology*, 16 (2), 121-132.

Mortaş, M. (1944). Sümer Bank amele evleri ve mahalleleri. *Arkitekt Dergisi*, 1944(145-146), 9-13. 3 Ekim 2021, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/118/1344.pdf>

Moudon, A. V. (1994). Getting to know the built landscape: typomorphology, *Ordering space: types in architecture and design*, 289-311.

Oktay, D. (1991). Kentsel biçimlenmeye kuramsal ve analitik yaklaşımlar, *Mimarlık Dergisi*.

Özbek, K. (2010). *Geleneksel Niğde evleri mekânsal araştırması ve kale bölgesi örnek alanında konut yerleşimi ve tipoloji-morfoloji ilişkisi*. (Yüksek lisans tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

Özdemir, S. C. (2005). Şehir morfolojisi ve kültür: Urfa ve Trabzon'da karşılaştırmalı olarak şehir dokusu ve yöresel müziğin ilişkilerinin araştırılması, *Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Panerai, P. ve Castex, J. (1970-71). Notes sur la structure de l' espace urbain, l'architecture d'aujourd'hui, 153, Dec. 1970-Jan. 1971, 30-33.(A. Köksal, A. Arel, E. Gürsel, S. Özkan, Çev.), 2005, Selçuk Batur için mimarlık yazıları. *Mimarlar Odası Yayınları*. Ankara.

Panerai, P.R. (1979). Beaubourg, tipin ölümü ya da dirilişi (A.Yücel Çev.). *Çevre Dergisi*, 1979 (3), 71-79.

Rossi, A. (1982). The architecture of the city. Chicago: The Graham Foundation For Advanced Studies in The Fine Arts.

Schlüter, O. (1899). Bemerkungen zur siedlungsgeographie, *Geographische Zeitschrift*, Geographische Zeitschrift. 64-69.

Simone, A. (2007). At the Frontier of the Urban Periphery, *Sarai Reader: Frontiers* 462-70.

Sümerbank: Sanayi Okulu Sümerbank (1986), Sümerbank Genel Müdürlüğü, Alaş Matbaacılık, Ankara.

Topçu, M. (2003). *Şehir morfolojisi üzerine bir çalışma: Konya ve Antakya'nın tarihi dokularının karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210>

Tüter, R. ve Ökesli, D. S. (2015, Ekim). Geleneksel kent çeperinde dönüşüm-Tarsus örneği, *Türkiye Kentsel Morfoloji Ağı, Türkiye Kentsel Morfoloji Sempozyumu, Bildiri Özetleri Kitabı*, Mersin, 49.

Ulu, A. ve Karakoç, İ. (2004). Kentsel değişimin kent kimliğine etkisi, *Planlama Dergisi*, 29 (3), 59-66.

Url 1, <https://kentselmorfolojisemineri.wordpress.com/turkiye-kentsel-morfoloji-arastirma-agi-1-sempozyumu-3/>

Url 2, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/196955>

Ün, M. Özel arşivinden Ereğli görseli. 15 Kasım 2021.

Ünlü, T. (2006). Mersin'de Değişen Kentsel Mekan: Çamlıbel'de Morfolojik Değişim, *Megaron Dergisi*, 4 (1), 178-200.

Vance, J. E. (1977). Scene of man: the role and structure of the city in the geography of Western civilization, Harper Collins College.

Whitehand, J.W.R. (1967). Fringe belts: a neglected aspect of urban geography, *Transactions of the Institute of British Geographers* 41, 223-33.

Whitehand, J.W.R. (1972). Building cycles and the spatial pattern of urban growth, *Transactions of the Institute of British Geographers* 56, 39-55.

Whitehand, J. ve Morton, N. (2003). Fringe belts and the recycling of urban land: an academic concept and planning practice, *Environment and Planning B: Planning and Design*, 30 (6), 819-839.

Whitehand, J. W. R. (1981). Background to the urban morphogenetic tradition, The urban landscape: historical development and management: *papers by MRG Conzen Institute of British Geographers Special Publication*, 13, 1-24.

Whitehand, J. (1985). Urban geography: the city as a place, *Progress in human Geography*, 9 (1), 85-98.

Whitehand, J. W. R. (1986). Taking stock of urban geography, *Area*, 147-151.

Whitehand, J. W. (1987). The changing face of cities: a study of development cycles and urban form, Blackwell.

Whitehand, J. W. R. (1988). Urban fringe belts: Development of an idea, *Planning Perspectives*, 3 (1), 47-58.

Whitehand, J.W.R. (1994) "Development cycles and urban landscapes", *Geography*, 79, 3-17.

Whitehand, J. W. R. (2016) Conzenian research and urban landscape management,

Yaşar, C. Özel arşivinden Ereğli görseli. 15 Kasım 2021.